

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKA NALOGA
URŠA LUZNAR**

KOPER 2013

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

PEDAGOŠKA FAKULTETA

Visokošolski strokovni študijski program

prve stopnje Predšolska vzgoja

Diplomska naloga

**VLOGA LUTKE V VRTCU PRI SPREJEMANJU
RAZLIČNOSTI**

Urša Luznar

Koper 2013

Mentorica:

doc. Jelena Sitar Cvetko

ZAHVALA

Zahvaljujem se vsem, ki so mi pomagali pri izdelavi diplomske naloge.

Iskreno se zahvaljujem mentorici doc. Jeleni Sitar Cvetko za strokovno pomoč, navodila, usmerjanje in nasvete pri oblikovanju diplomske naloge.

Posebna zahvala gre tudi moji mami, ki me je tekom študija vzpodbujala in mi vedno stala ob strani.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Urša Luznar študentka visokošolskega strokovnega študijskega programaprve stopnje Predšolska vzgoja

izjavljam,

da je diplomska naloga z naslovom Volga lutke v vrtcu pri sprejemanju različnosti

- rezultat lastnega raziskovalnega dela,
- so rezultati korektno navedeni in
- nisem kršil/a pravic intelektualne lastnine drugih.

Podpis:

V Kopru, 22.4.2014

POVZETEK

Drugačnost med nami moramo predstaviti kot izziv in ne kot nekaj, česar bi se bilo potrebno bati. Drugačnost in konflikti ponujajo priložnost za učenje in pridobitev novih spoznanj o sebi, drugih in o svetu. Z njo se srečujejo tudi najmlajši v vrtcu, ki prihajajo iz različnih kultur, a le-ta med nami predstavlja mnogo več – različne navade, vrednote, sposobnosti, itd. naredijo vsakega otroka edinstvenega. Ker pa pogosto med vrstniki prihaja do nestrpnosti, jim je potrebno ponuditi primerne vsebine, ki jih bodo skozi igro popeljale v svet izkustvenega učenja socialnih veščin in pozitivnih medsebojnih odnosov. Umetnost, kamor uvrščamo tudi lutke kot pomembno področje v vrtcu, otrokom ponuja možnost izražanja in komuniciranja, s pomočjo katere lahko predstavi najbolj skrita počutja, opiše dogodek ali izrazi svojo etično presojo.

V teoretičnem delu sem se osredotočila predvsem na lutko kot sredstvo pri vzgoji, terapiji in oblikovanju mladega človeka. Zajela sem pojavnost lutk v različnih kontekstih vrtčevskega življenja in njihovo delovanje v vrtcu. Ker pa se otroci pogostokrat srečujejo z različnostjo v socialnih odnosih, sem predstavila lutko kot pomagalo pri medkulturni vzgoji. V praktičnem delu sem skozi dejavnosti otrokom želela preko različnih lutk ponuditi vsebine s tematiko drugačnosti. Skozi igre z lutko so otroci na različne načine razreševali probleme in manjše konfliktne situacije. Z izkustvenim učenjem so pridobivali zmožnosti reševanja konfliktov v igri z lutko, kasneje pa so sposobnost prenesli v realno življenje – mnogi je ne potrebujejo več.

V raznolikosti sta moč in ustvarjalnost.

Ključne besede: lutka, dramatizacija, pripadnost, nezaželenost, predsodki, stereotipi, strpnost

ABSTRACT

Role of a puppet in kindergarten at the acceptance of diversity.

We must introduce diversity among us as a challenge and not as something we should be afraid of. Diversity and conflicts offer us an opportunity to learn and acquire new knowledges about ourselves, others and about the world. Even the youngest children in kindergardens meet diversity, as they come from different cultures, although differences represent much more than that – different habits, values, abilities etc. There can often appear a lot of disagreements among peers, so we have to offer them appropriate contents that will lead children into the world of empirical learning of social skills and positive mutual relationships. Art, amongst which puppets have an important role in a kindergarten, offer children the ability to express, communicate and help them reveal their most hidden feelings, describe an event or express their ethical assessment.

In the theoretical part of my diploma, the focus is on a puppet as an asset to education, therapy and creation of a young person. I included the incidence of puppets and their impact in different contexts of kindergarten life. Whereas in social relations children often meet various diversities, I introduced a puppet as an assistant at intercultural education. Within the practical part I used different types of puppets to represent children the diversity themed contents through various activities. Playing with puppets helped children resolve their problems and smaller conflict situations. With empirical learning children obtained various abilities of solving conflicts through playing with puppets. They later transferred these abilities into real life – many of them do not need puppets any more.

There is power and creativity in diversity.

Keywords: puppet, dramatisation, affiliation, unwantedness, prejudices, stereotypes, tolerance.

KAZALO

1 Uvod	1
Teoretični del	3
2 Razvojne značilnosti, ki so specifične za 4-letne otroke	3
2.1 Telesni in gibalni razvoj	4
2.2 Spoznavni razvoj	4
2.3 Razvoj govora	5
2.4 Socialni in moralni razvoj	6
2.5 Čustveno-osebnostni razvoj	8
3 Lutka	9
3.1 Lutka v vrtcu – otrokov razvoj ob igri z lutko	10
3.2 Načini delovanja lutke v vrtcu	12
3.3 Pojavnost lutk v različnih kontekstih vrtčevskega življenja	15
4 Medkultura	21
4.1 Medkultura kot sprejemanje različnost	22
4.2 Lutka kot sredstvo pri multikulturni vzgoji	23
4.3 Načini, kako lutka lahko pripomore pri sprejemanju drugačnosti	25
4.4 Projekti kot pomagala pri multikulturni vzgoji	27
5 Lutka in jezik	28
5.1 Lutka kot komunikacijsko sredstvo	28
5.2 Lutka kot pomočnik pri socializaciji	30
5.3 Sredstva za učenje socialnih veščin	31
Empirični del	35
6 Značilnosti skupine v vrtcu	35
6.1 Opis skupine v vrtcu in njene specifičnosti	35
6.2 Odzivi in reakcije posameznikov v skupini do novo vpisanih otrok	35
7 Opredelitev problema	36
8 Metoda dela	37
8.1 Metoda raziskovanja	37
8.2 Vzorec raziskovanja	37
8.3 Postopek raziskovanja	37
8.4 Pripomočki raziskovanja	38
9 Cilji	38
10 Delovne hipoteze	38

11 Rezultati in interpretacija	38
11.1 Seznanjanje z različnostjo na različne načine	38
11.2 Preigravanje literarne vsebine s tematiko drugačnosti	53
11.3 Izdelovanje lastnih lutk	79
11.4 Socialni problemi in konflikti v skupini	82
Zaključek	87
Literatura in viri	90

KAZALO PONAŽORIL

Slika 1: Ugotavljanje različnosti med nami.....	41
Slika 2: Risanje avtoportreta.....	42
Slika 3: Deklica išče države in celine na globusu ter jih povezuje s tamkajšnjim prebivalstvom	46
Slika 4: Otroci pri igri Pot okoli sveta	47
Slika 5: Interakcija z deklico kitajskega rodu - pomoč fantka pri sestavljanju vlaka	49
Slika 6: Interakcija z dečkom na invalidskem vozičku - podajanje z baloni	50
Slika 7: Čutna izkušnja na stolu namenjena za terapevtske zadeve otrok s posebnimi potrebami	50
Slika 8: Razstava RTV Slovenije - od skice do lutke.....	53
Slika 9: Obisk Pegaste Jagode.....	55
Slika 10: Uprizoritev literarne vsebine z lutkami.....	59
Slika 11: Nastajanje sociograma	64
Slika 12: Socialna igra.....	69
Slika 13: Deček z drugo barvo pike, ki ni pripadala nobeni skupini	70
Slika 14: Prvi prizor z lutkami	74
Slika 15: Interakcija z lutko	77
Slika 16: Izdelovanje lutk	80

1 UVOD

Možnosti uporabe lutk v terapevtske in pedagoške namene so številne. Tako kot skozi igro ali risbo, lahko tudi skozi igro z lutko izvemo o otroku več, kot je otrok sam sposoben povedati. Lutka nam v pedagoškem procesu pomaga pri uresničevanju učnih ciljev, socializaciji, izražanju čustev, reševanju konfliktov in še več. Igra z lutko otroka čustveno razbremeni, odraslim pa omogočajo vpogled v otrokove konfliktno situacije. Konflikti so neizogibni, vendar obstaja več metod za reševanje le teh. Ponujajo priložnost za spremembe in utrjevanje skupine. Če pri otroških nesoglasjih vedno razsojamo odrasli, jim odvzamemo priložnost za učenje in pridobitev novih spoznanj o sebi, drugih in o svetu.

Konflikt je priložnost za spremembe in utrjevanje skupine, ki izhaja iz različnih interesov.

Pri tem nam lahko na pomoč priskoči lutka, ki otroke spodbudi k iskanju in nizanju rešitev, med katerimi otroci nato poiščejo najboljšo. Pri tem pa je potrebno upoštevati, da smo si različni. Otroci naj bi preko dejavnosti v vrtcu spoznavali, da so razlike med ljudmi prednost in bogastvo, čeprav pogosto zbudijo nesprejemanje in poniževanje.

Hkrati pa je potrebno upoštevati, da otrok ne učimo zgolj o medkulturi, ki se načeloma ukvarja zgolj s kulturnimi, etničnimi in družbenimi razlikami. Temveč je potrebno pri otrocih ozaveščati, da se ljudje razlikujemo še na veliko več načinov, kot so: spol, starost, telesne značilnosti, interesi, komunikacija, prepričanja, vrednote, čustva in tako naprej, katere je potrebno upoštevati pri reševanju konfliktnih situacij. Kot pravi Turnškova (2005), medkulturno stvarnost ustvarjajo spoznavanje, dialog, približevanje, razumevanje, druženje, sodelovanje, pomoč, dogovarjanje in reševanje konfliktov.

Komunikacija, simbolna, verbalna in neverbalna je poglobitni razlog za učinkovito reševanje konfliktov, pri čimer je potrebno uporabljati veščine sodelovanja, strpnosti, upoštevanje čustev ...

Dialog in pripoved sta pomembni sredstvi za odkrivanje posameznikovih težav, ki mu vračata samozavest in identiteto. Pri lastnih čustvih in občutkih, ki jih otrok včasih težko izrazi z besedami, mu pomoč nudi lutka, katera omogoča posredno komunikacijo z okoljem tudi na neverbalen način. Komunikacija z lutko omogoča otroku, ki je pogosto vzpostavljen agresivnim vplivom življenja, da na simbolni ravni najde rešitve za svoje probleme.

Lutka ni samo igrača, ampak odličen vzgojiteljev pripomoček pri posredovanju vzgojno – izobraževalnih vsebin. Vemo, da otrok največ znanja pridobi preko igre. Igra z lutko ima lahko tu pomembno vlogo. Učenje z lutko je zabavno, igrivo, navihano, čarobno Lutka otroke popelje v svet domišljije, kjer je vse mogoče. Tako jih lahko nauči marsičesa. Lutke postanejo otrokove prijateljice v dobrem in slabem.

Lutka razume in nikogar ne odklanja.

TEORETIČNI DEL

2 RAZVOJNE ZNAČILNOSTI, KI SO SPECIFIČNE ZA 4-LETNE OTROKE

Obdobja od rojstva do zgodnjega otroštva so obdobja velikih in hkrati hitrih sprememb v otrokovem razvoju. Mejnike otrokovega razvoja lahko starostno opredelimo, vendar starosti, ob katerih otroci dosegajo posamezen mejnik, niso trdno zasidrane. Vsak otrok posebej je individualen in prav tako je do določene mere individualen njegov razvoj.

Otrokov razvoj poteka skozi določene zaporedne stopnje (razvojna obdobja) na različnih področjih, katera so medsebojno povezana in prepletena (telesni razvoj, spoznavni razvoj, čustveno-osebnostni razvoj in socialni razvoj). Vsako razvojno obdobje ima, kljub individualnim razlikam med otroki, specifične značilnosti, na katere vplivajo različni dejavniki, kot so npr. tempo razvoja, stopnja razsežnosti posamezne značilnosti, raven učinkovitosti pri opravljanju določene dejavnosti, dednost, okolje, izkušnje. Delitev na osem stopenj pa nam pove, da so ta obdobja najbolj primerna (t. i. kritična obdobja), da se otrok nekaj nauči in pridobi določeno spretnost na najbolj učinkovit način (Bahovec, 1999).

Štiri-letni otroci so v obdobju zgodnjega otroštva, v katerem še posebej prihajajo do izraza otrokova radovednost, tekmovalnost, telesna in nebesedna napadalnost, nenehno gibanje in osvajanje prostora. Otroci vedno bolj spoznavajo, da vse njihove aktivnosti v socialnem okolju niso sprejemljive (npr. agresivno vedenje do drugih, jemanje tuje stvari brez dovoljenja itd.) in se na ta način učijo družbeno sprejemljivega vedenja. Na socialnem področju začnejo sklepati prva prijateljstva, ki temeljijo na socialnih pravilih. Učijo se obvladovanja medsebojnih odnosov, vendar pri tem potrebujejo nadzor in občasno pomoč. Intenzivno spoznavajo svet in pridobivajo tako telesne kot umske izkušnje. Jasno izražajo svoja čustva, pri tem pa jih ne smemo pretirano omejevat, temveč jim jih pomagati prepoznati in usmerjati (Čotar Konrad, 2010).

Pri igri z lutko otrok potrebuje vrsto sposobnosti tako na gibalnem, spoznavnem, govornem, socialnem in čustvenem področju. Lutka povezuje vse discipline, pomembne za otrokov razvoj (zaznavo, razumevanje, gibanje, govor,...) ter vzbuja dva najpomembnejša elementa za nadaljnji razvoj, in sicer, domišljijo ter ustvarjalnost. Vzgojitelju predstavlja veliko pomoč pri uresničevanju vseh vzgojno-izobraževalnih

ciljev, kjer lahko, pri otrokovi igri z lutko, vzgojitelj spozna njegove razvojne značilnosti. Lutka pa je odlično sredstvo, s katerim si otrok krepi svoje sposobnosti in s tem pridobiva večjo samozavest in vztrajnost. Lutkarstvo integrira vsa razvojna področja pri otroku, ki so pomembna za njegov razvoj: razumevanje, percepcijo, koordinacijo gibov, integracijo z okoljem ter razvoj govora in kreativnega izražanja (Ivon, 2005).

2.1 Telesni in gibalni razvoj

Motorika ali gibanje obsega celoto vseh gibalnih zmožnosti človeka. Na individualno motoriko vplivajo konstrukcija, spol, tip, starost in temperament. Motorika predšolskega otroka ima danes ključni položaj znotraj otrokovega osebnostnega razvoja. Gibanje, počutje, razumevanje in mišljenje so v zgodnjem otroštvu otrokovega razvoja pogosto neločljivi, tudi zaznave in umske sposobnosti se lahko ugotavljajo le po gibalnih reakcijah. Otrok preko gibanja izraža svojo osebnost in stopnjo razvoja (Cemič, 1996).

Otrok v 4. letu starosti spozna svoje šibke točke na telesu in se jih nauči zavarovati. Vse bolj spreten postaja z rokami in dlanmi, gibi rok so mehki in učinkoviti ter vse bolj usklajeni z očmi. Dela poskuse z ravnotežjem. Uživa v hoji po gredi in skakanju po trampolinu. Naloge, ki zahtevajo natančnost, mu gredo bolje od rok; zna pripraviti mizo, umije si obraz in roke. Otroci vidno napredujejo tako v grobih kot drobnih gibih (vezanje vezalk, uporaba škarij), kar jim omogoča, da postajajo samostojnejši, njihovo gibanje pa postaja vse bolj prilagojeno, čeprav še ne povsem učinkovito – fundamentalna razvojna faza (Marjanovič Umek idr., 2004).

Gibalni razvoj je izrazita oblika psihofizičnega razvoja, ki se po začetku v predporodni dobi stalno izpopolnjuje. Motorični razvoj je še posebej izrazit v prvih treh letih življenja, kjer se prvenstveno razvija groba motorika. Med četrtem in šestim letom pa otroci intenzivno napredujejo tako v grobih motoričnih spretnostih, ki vključujejo velike mišice (skakanje), kot v manipulativnih spretnostih, ki zahtevajo koordinacijo oči in rok ter sodelovanje majhnih mišic (Horvat, Magajna, 1989).

2.2 Spoznavni razvoj

Po Piagetovi kognitivni teoriji se otrok razvija skozi stopnje razvoja (stadije), ki si sledijo v stalnem zaporedju, katero je enako za vse otroke, stadijev pa se ne da preskakovati. Hitrost, s katero otrok prehaja z ene stopnje na drugo, pa se od otroka do otroka razlikuje. Štiriletni otrok je na predoperativni stopnji mišljenja (2. razvojna stopnja po Piagetu), za katero je značilno simbolno mišljenje.

Za ta stadij je značilno, da otrok razume, ustvarja in uporablja simbole, ki predstavljajo nekaj, kar ni prisotno. Otrok odloženo posnema, pri likovnem izražanju uporablja simbole, ki imajo določen pomen, simbolna igra pa je vse pogostejša ter poteka tudi na višjih razvojnih stopnjah (npr. metla otroku simbolizira konja). V veliki meri pa se simbolno mišljenje kaže v uporabi jezikovnih spretnosti, kjer je raba govora rezultat razvoja simbolnih funkcij, saj mora imeti otrok spoznavne zmožnosti prej, kot lahko uporabi besede, katere predstavljajo predmete, dogodke, odnose... .

Sposobnost rabe simbolov posamezniku omogoča fleksibilno mišljenje, razmišljanje o preteklih in prihodnjih dogodkih in s tem preseganje relativno omejenih zaznavno-gibalnih funkcij. Hkrati pa v tem stadiju pri otroku prihaja do izraza egocentrizem (po Piagetu), pri katerem je otrok usmerjen zgolj na svoje zaznavanje in mišljenje, pri čemer ni zmožen razlikovati svoje perspektive (svoje dejavnosti, svojega zaznavanja, mišljenja, doživljanja) od perspektiv drugih. Raziskovalci Piagetove teorije pa pri tem poudarjajo ravno nasprotno – empatijo, ko se otrok v zgodnjem otroštvu afektivno in kognitivno že zaveda in razume notranja stanja drugih ljudi, s tem pa prevzema njihovo perspektivo (Marjanovič Umek, Zupančič, Fekonja, Kavčič, Svetina, Ravnik Tomazo, Bratanič, 2004).

Spomin je za mlajše otroke kratkoročen, vendar se z otrokovo starostjo obseg tega spomina povečuje. Pozornost v zgodnjem otroštvu je še relativno šibka (manj usmerjena in nadzorovana) ter krajša. Stalnost pozornosti z leti narašča in se pri otrocih v zgodnjem otroštvu znatno poviša, predvsem pri nalogah, ki jih otrokom ponudijo odrasle osebe. (Marjanovič Umek idr., 2004).

2.3 Razvoj govora

Govorni razvoj ni odvisen le od otrokove starosti, ampak tudi od spodbud, ki jih je deležen v svojem okolju s strani odraslih in starejših sorojencev, ki otroku predstavljajo govorni model. Razvoj govora poteka v povezavi z nekaterimi drugimi področji razvoja, npr. razvojem otrokovega mišljenja, spomina, simbolnega predstavljanja. Za otrokov govorni razvoj je pomembna zgodnja govorna interakcija med otrokom in odraslo osebo. Pomembno se je z otrokom veliko pogovarjati, uporabljati različne besede, potrebno mu je veliko brati in se z njim o prebrani vsebini pogovarjati; z otrokom lahko oblikujemo lutkovno vsebino. Branje otroške literature s strani odraslih ostaja eden od najpomembnejših načinov spodbujanja govornega razvoja.

V obdobju zgodnjega otroštva se oblika, vsebina in raba govora razvijajo zelo hitro v medsebojni povezavi in v povezavi drugih funkcij, kot so razvoj čustev, socialnih

interakcij, socialne kognicije, mišljenja in metakognicije. Besedni zaklad se poveča, hkrati pa so prisotne velike individualne razlike.

Otrokova zmožnost razumevanja mišljenja, počutja in namere drugih ljudi ter zmožnost opisovanja njihovega vedenja in počutja v različnih situacijah vodi k pogovoru o čustvih, počutju. Govoriti, ko je otrok vesel ali ko je v stiski, je zelo pomembno za otrokovo vzpostavljanje socialnih odnosov. Dialog in pogovor med otroki se zelo intenzivno in postopoma razvijata vse tja do petega in šestega leta starosti. V igri si krepijo formalni govor, uporabljajo jezikovne registre, izražajo se v dvodelnih stavkih, sami s seboj govorijo v monologih in opisujejo minule dogodke (Marjanovič Umek idr., 2004).

Zgodbe pripovedujejo vse bolj strukturirano: gradijo jih na začetnem dogodku, razvijajo jih okoli glavnega junaka; opisujejo misli in čustva junakov ter njihove medsebojne odnose zgodbe pa imajo začetek, jedro in smiselni zaključek.

2.4 Socialni in moralni razvoj

Otroci v zgodnjem otroštvu vedno več časa preživljajo z drugimi otroki in manj z odraslimi, spreminja pa se tudi kakovost odnosov med vrstniki, pri čemer začnejo razvijati nove oblike socialnih interakcij in socialnih kompetentnosti, kjer gre predvsem za razvoj sposobnosti komuniciranja, recipročnosti, empatije in skupnega reševanja problemov. Pri vključevanju v družbo pričnejo spoznavati in sprejemati osnovna pravila (npr. igranje je potrebno deliti) ter se učijo obvladovanja medsebojnih odnosov. 4-letni otroci že pogosteje soglašajo z drugimi otroki in kažejo naklonjenost do vrstnikov, z neposrednim pogovarjanjem in z rabo govora lažje dosegajo svoje socialne cilje, delež agresivnega vedenja med prijateljskimi interakcijami pa začne upadati (Marjanovič Umek, Zupančič, 2004).

Pogoj za razvoj socialnih interakcij je preseganje egocentrizma, ki se kaže v razvoju čustvene in socialne empatije, razumevanju sebe in drugih. V zgodnjem otroštvu otroci deloma že preidejo iz stopnje egocentričnosti na stopnjo empatije, kar pomeni, da vse bolj razumejo, da imajo tudi drugi ljudje svoja čustva, potrebe in misli. Otroci že pokažejo razumevanje prijateljstva kot dalj časa trajajoči odnos, ki vzdrži tudi medsebojne spore in konflikte. Pomembni dejavniki pri izbiri prijateljev so enakost spola ter podobnosti v starosti in vedenju. Poleg pozitivnega vedenja med prijatelji (pomoč, sodelovanje) pa prihaja med njimi tudi do negativnega socialnega vedenja, saj je med prijatelji, ki preživijo več časa skupaj, tudi več konfliktov, katera rešujejo kakovostno drugače ("mehkejši" pristopi) (Marjanovič Umek, Zupančič, 2004).

Pri procesu moralnega razvoja posameznik postopno usvaja ali ponotranja družbeno sprejete standarde pravilnega vedenja in v skladu z njimi ocenjuje pravilnost in nepravilnost ravnanja ljudi v socialnih situacijah. Otrok v zgodnjem otroštvu postopoma spoznava, kaj socialna skupina, v kateri živi, pojmuje kot pravilno in kaj kot napačno vedenje. Pri tem nikoli slepo ne prevzema vedenjskih vzorcev, temveč si jih skladno s svojimi spoznavnimi sposobnostmi tudi razlaga, kajti otrok mora razumeti, zakaj je neko vedenje pravilno ali napačno. Tako lahko rečemo, da štiriletnik, vedno bolj razlikuje med različnimi vrstami socialnih pravil moralnega (dobrobit in pravice ljudi), konvencionalnega (določeni običaji; vedenje pri mizi, slog oblačenja) in osebnega (osebne preference posameznika) področja (Marjanovič Umek, Zupančič, 2004).

Otrok se moralnih pravil o tem, kaj je prav in kaj napačno uči s pridobivanjem konkretnih izkušenj v socialnem okolju. Zato je potrebno otrokovo vedenje načrtno in sistematično usmerjati (tehnike vzgoje), kar naj bi bila predvsem naloga staršev in vzgojiteljev v vrtcih. Družba v širšem smislu mu naj ponuja vedenjske vzorce, modele, ter predstavlja izvor pozitivnega in negativnega podkrepljevanja ravnanja (pohvala, nasmeh, objem, pozornost, osamitev, odtegnitev pozornosti ...) (Marjanovič Umek, Zupančič, 2004).

Prevladujoča dejavnost štiriletnika je igra, kjer se je že sposoben igrati na vedno višjih spoznavnih in socialnih ravneh, pri čemer se poleg funkcijske igre (igra prerivanja; prerivanje, skakanje, kotaljenje, lovljenje, katero spremljajo pozitivna čustva) poveča delež simbolne igre in iger s pravili. Štiriletni otroci, za razliko od malčka, kjer igra poteka drug ob drugemu, se že igrajo drug z drugim. Preko domišljjske igre otrok v 4. letu starosti preigrava različne življenjske situacije, sprošča in razvija svoja čustva in sodeluje z drugimi. Z razvojem spretnosti drobnih gibov postaja konstrukcijska igra vedno bolj celovita, poveča se natančnost, prostorska predstavljalnost in vztrajnost.

Pri 4-5-letnih otrocih se vse bolj pogosto pojavlja simbolna igra v obliki igre vlog – prevzem določene vloge in pretvarjanje, da smo nekdo drug in v obliki sociodramske igre, ki poteka na osnovi interakcij med vsaj dvema soigralcema, ki prevzameta vsak svojo vlogo. Sociodramska igra, v kateri otroci odigrajo določeno zgodbo, večkrat vključuje ali se zaključi kot igra prerivanja (Marjanovič Umek, Zupančič, 2004).

2.5 Čustveno-osebnostni razvoj

V zgodnjem otroštvu se prepoznavanje temeljnih in sestavljenih čustev razvija naprej, otroci pa vse bolj razumejo, da lahko posameznik doživlja več različnih čustev hkrati. Napredek pa se pokaže pri nadzorovanju nad čustvenim doživljanjem in izražanjem, ki postaja vse bolj socialno sprejemljivo. Najpogosteje izražajo čustva veselja, katere spremlja smeh in sprostitve celega telesa ter izražanje veselja preko gibalnih dejavnosti (skakanje, valjanje po tleh, ploskanje, objemanje). Povečana radovednost, katero otroci kažejo preko pogostosti postavljanja vprašanj.

Jeza, ki je prisotna pri 4- in 5-letnikih, se pojavlja zlasti, če se nekdo vmeša v njihovo igro, ali jim poskuša vzeti igrače, če jim kaj ne uspe ali od njih zahtevamo nekaj, česar ne želijo storiti. Na čustva se odzovejo različno, bodisi z agresivnostjo ali z umikom, ključnega pomena pri otrokovem razvoju pa je, da se nauči nadzorovati izražanje jeze na neškodljiv način. Pri tem igra veliko vlogo odrasli, ki ga usmerja z različnimi načini pri premagovanju čustev, ki so v družbeno-socialnem okolju sprejemljiva. V zgodnjem otroštvu se pri otrocih, poleg čustev, kot so čustva samozavedanja, ljubosumnost ter zaskrbljenost, pojavlja strah, ki je posledica širitve njihovega okolja in s tem posledično stik z vedno več dražljaji, ki povzročijo strah. Ta se povečuje tako v intenzivnosti in številu kot v vsebini strahov. Otroci, stari 4 in 5 let, zlasti doživljajo strah pred temo, hudimi sanjami, domišljijami in nadnaravnimi bitji, nevihtami, ločitvijo od staršev in poškodbami. Vpliv na to, česa se bo otrok bal, pa imajo inteligentnost, spol, socialno-ekonomski položaj, telesno stanje, socialne interakcije ter osebnost.

Čeprav posameznika v stiski še vedno tudi ignorirajo, se mu izognejo ali se odzovejo z agresivnim vedenjem, se vedno bolj pogostokrat odzovejo s prosocialnim vedenjem (prostovoljno vedenje, katerega namen je pomagati drugemu). Pridobivanje določene stopnje nadzora nad čustvenim doživljanjem v socialnih situacijah predstavlja eno izmed glavnih razvojnih nalog otroka v zgodnjem otroštvu. Svoja čustva nadzorujejo na različne načine: z zakrivanjem določenih čutil, s prigovarjanjem, ali pa namerno spremenijo svoje želje. Vzporedno s tem pa 5-letni otroci že ločijo med izražanjem in doživljanjem čustev (Kavčič, Fekonja, 2004).

3 LUTKA

Lutka naj zaživi, naj bo otroku prijateljica, naj ga motivira, uči in naj mu privzgaja pozitiven odnos do življenja (Golub, 2003).

Otrok lahko svojo energijo usmeri v lutko, jo oživi in skozi njo vzpostavi komunikacijo, kjer lutka postane nenevaren posrednik, pomočnik in ščit. Pri tem ni toliko pomembno, da je lutka do potankosti izdelana, pomembneje je, da jo lahko naredi vsak. Ob izdelavi lutke si krepí motorične sposobnosti, kreativnost in skozi svojo lutko vzpostavlja komunikacijo, pri čemer na simboličen način razrešuje osebne probleme, izraža svoja stališča, misli, čustva in si razvija divergentno mišljenje.

Vse vrste lutk, od tistih estetsko izdelanih in kupljenih v trgovinah do preprostih lutk, ki jih otroci naredijo sami, so za otroke zelo privlačne in imajo posebno moč in energijo. Z njo se poistovetijo in postane njihov medij za izražanje razumevanja sveta, literature, narave, socialnih odnosov ter v prvi vrsti otroku predstavlja medij za komunikacijo in osebno interakcijo.

Lutke predvsem zabavajo, pa vendar njihovo poslanstvo ni zgolj zabava. So pomemben pripomoček v vzgojno-izobraževalnem procesu, saj skozi igro vplivajo na razvoj govora, gibalnih sposobnosti, domišljije, ustvarjalnosti, pomagajo pri verbalni in neverbalni komunikaciji otroka z okoljem ter vplivajo na njegov čustveni razvoj. In niso namenjene le otrokom. Dobra uprizoritev in simpatične lutke pritegnejo tako otroško kot odraslo občinstvo in z vlogo mediatorja med vsakdanjim in domišljijanskim svetom nedvomno delujejo terapevtsko (Majaron, Korošec, 2006).

Lutka kot univerzalen pripomoček nudi učitelju veliko pomoč tako pri uresničevanju učnih ciljev kot tudi pri socializaciji otrok, reševanju konfliktov, izražanju čustev in razvijanju pozitivne samopodobe. Otrokom postane zaupnik ali pa na njih deluje kot motivacijsko sredstvo. Iz otrok izvabi domišljijo in ustvarjalnost, ki sta pomembni popotnici v svet izobraževanja in razvoja otroka (Mikuš, 2002).

Kot pravi Pibernik (2006, str. 177) je lutka mrtev predmet, figurica, ki predstavlja človeka ali žival, oživi pa jo lutkarjeva roka pri uprizarjanju lutkovnih iger na lutkovnem odru. Lutka je lahko tudi igrača, ki otroku pomaga odraščati in je njegova prijateljica. Srečanje z lutko v lutkovnem gledališču pomeni za otroka srečanje z umetnostjo. Z dajanjem vzgojnih napotkov, razmišljanjem in govorom lutkar z lutkovno predstavo oblikuje otrokovo zavest, vzgaja in uči. Najpomembnejši del lutke je glava, njene oči pa predstavljajo sporočilno čutilo.

Lutka omogoča razumevanje problemov iz drugih stališč, kar je predpogoj za strpnost, čustveno inteligentnost in empatijo (Ivon, 2010).

3.1 Lutka v vrtcu – otrokov razvoj ob igri z lutko

Naj lutka v vrtcu zaživi. Otroku naj bo motivacija pri vzgoji, učenju, naj mu bo prijateljica, naj mu privzga pozitivni odnos do življenja, uči naj ga delovnih navad, spoštovanja in spoznanja. Z lutko lahko otroka že v zelo zgodnjih letih njegovega življenja učimo ljubezni, s katero spodbujamo prva lepa doživetja, globoka čustvovanja, spontano izražanja in domiselno ustvarjanje. Izrabimo torej vsako priložnost in otroku ponudimo lutko, ki naj bo prepričljiv in vpliven posrednik pisane besede, likovnosti in glasbe. Z njo se lahko borimo proti kiču, šundu, cenenosti in slabi družbi, ki obdaja naše otroke, preko katere bodo brez moraliziranja spoznali, kaj pomeni biti dobrohoten in človeški.

Lutka v sebi nosi tako vzgojni kot tudi izobraževalni pomen. Otrok si ob igri z njo razvija pozitivne lastnosti značaja, kot so vztrajnost, samozavest, natančnost, potreba po uveljavljanju, sodelovanje v skupini, pomoč prijateljem. Hkrati otroci z lutko sproščajo svojo odvečno energijo. Kot izobraževalni pomen, pa lutka pripomore k razvijanju odgovornega odnosa do dela, k navajanju na pravilno vrednotenje glasbe, otroci si razvijajo sposobnosti, estetske pojme, pripravljenost za delo, tehnične sposobnosti in se navajajo na uporabo pripomočkov (Golub, 2003).

Že pri izdelavi lutke si otroci razvijajo ročne spretnosti, likovno občutljivost, prepoznavanje in obdelovanje raznih materialov, spoznajo razna orodja in njihovo uporabo itd. Vse to pa postavi otroku nov izziv – oživeti novorojeno lutko in s tem najti čar animacije. Ob "živi" lutki pa ni več prostora za poudarjen otrokov ego in obratno – sramežljivi otroci bodo zbrali dovolj poguma, ko se bodo, "skriti" za lutko, pokazali občinstvu, s tem pa se namen igre iz zabave spremeni v sporočanje. Tu se neverbalna komunikacija spremeni v besedno, najprej ob vsakdanjih situacijah iz otrokove izkušnje, postopoma pa z vse bogatejšim besediščem.

Lutke so postavljene v parabolične konflikte, nastajajo parafraze na znane teme z uporabo istih oseb ali pa se rojevajo popolnoma nove, izmišljene, domišljjske situacije. Ves ta proces buri otrokovo domišljijo, poustvarjalnost in še več. Otroke vodi k sodelovanju in skupinskemu delu, kar pomeni velik napredek v socializaciji, sposobnost biti aktiven, a hkrati znati podrediti svoje ideje skupnemu cilju.

Aktivnost z lutkami nam tako pripomore prepoznati otrokove sposobnosti: kako spreten je, ali zna prispevati in sprejemati mnenje vrstnikov, kako zna izraziti svoje

mnenje, zamisli ali brzdati impulze pomembnosti. Na ta način lutke pripomorejo graditi njegovo samopodobo, vzpodbujajo njegovo aktivnost in smisel za skupinsko delo. (Majaron, 2000).

Že čisto preprosta lutka otroka vzpodbudi k lastni ustvarjalnosti in se tako rodijo prvi kreativni izdelki, ki močno utrdijo otrokovo samopodobo. Že v vrtcu vzgojitelj usmerja otroka k ustvarjalni igri z lutkovnimi elementi, od prstnih iger v naročju, preko "lutk" iz škatel, vrečk, nogavic, do animacije igrač v fantazijskih dogodivščinah. S tem procesom naj bi pedagoški delavci nadaljevali tudi v osnovni šoli, s čimer otrok ne bi učenja čutil kot stresno nalogo, marveč kot igro z določenim ciljem (Majaron, 2002a).

Lutka lahko postane glavna avtoriteta – močnejša od vzgojitelja, skozi katero otrok vzpostavi simbolično komunikacijo z okoljem, saj je neposredna vzgojiteljeva avtoriteta preveč stresna in zahteva obvladovanje besedišča. Hkrati pa lutka vpliva na pozitivne odnose in razvoj socializacije pri najmlajših ter spodbuja razvoj ustvarjalnosti, kreativnosti.

Uporaba lutke kot učno sredstvo deluje magično, ki v skupino prinese prijetno vznemirjenje in visoko motivacijo za delo. Ob lutkovnih dejavnostih pa je potrebno otrokom dopuščati veliko mero svobodnega mišljenja, kjer največ šteje proces in ne končni rezultat, otroci pa so v igri ustvarjalci. Še poseben vpliv pa ima lutka na področja otrokovega čustvenega, socialnega in spoznavnega razvoja.

Pri lutkovnih dejavnostih in igri z lutko se kot začetna iskrica za vse nadaljnje dejavnosti pri otroku razvija domišljija, s katero se otrok prestavi v drug svet, kraj, čas in lahko postane druga oseba, kar otroku pomeni veliko več kot faktografsko znanje, ki mu ga ponuja šolski sistem. Domišljija bo otroke vodila h kreativnosti, s katero bo otrok uporabil pridobljene informacije in izkušnje. In prav to nudi kreativna igra z lutko.

»Mlad človek, ki bo deležen takega kreativnega procesa, dopolnjenega z ogledom kvalitetnih umetniških del, zlasti čarobnosti lutkovnega gledališča, bo v življenju znal misliti ustvarjalno, poln bo asociacij, domislic, dojel bo povezave in pomenske sklope v "režiji življenja", znal bo ceniti delo in ustvarjalnost drugih, znal bo svoje ideje vključevati in se povezati v timsko delo...« (Majaron, 2002, v Majaron, Korošec, 2006, str. 112).

Dramske in domišljijske igre otroku pripomorejo k postopnemu razločevanju, kaj je v njihovem svetu realno in kaj ne. Lutke so še posebno dobro sredstvo za otrokovo neverbalno in verbalno izražanje notranjih konfliktov v zvezi z realnostjo. Z njimi zaigra situacije, kakršne bi si sam želel, a vseeno ve, da so v realnosti neizvedljive. Vse to ga pripelje do razumevanja realnih principov in skozi domišljijsko igro ureja zmešnjavo v

svojem notranjem svetu. Ustvarjanje z lutkami bo pripomoglo k razvoju pozitivne samopodobe in krepitvi samozavesti pri otroku, ki bo hitro ugotovil, da je njegov izdelek – lutka - in prispevek k skupinski predstavi unikaten in izvrsten, prav takšen, kot si ga je sam zamislil. Animacija lutk, ki so vezane na posamezne dele telesa, vzpodbuja postopno kontrolo nad svojim telesom – gibanjem – bolj ko je le-to suvereno, bolj otrok čuti, da postaja samostojen in si podreja prostor.

Na vse to in še več, kot je na primer oblikovanje socialnih veščin pri otrocih, govorni razvoj in razvoj neverbalne komunikacije, razvoj empatije, spodbujanje ustvarjalnosti, intelektualni vidik (jezikovna, telesno-gibalna in osebna inteligenca), vpliva lutka, ki ima v sebi neverjetno moč, katere se odrasli premalokrat zavedamo. (Majaron, Korošec 2006).

3.2 Načini delovanja lutke v vrtcu

N.Renfro in T.Hunt (1982, str. 19) izpostavljata šest različnih tehnik oz. vrst dejavnosti z lutko, s katerimi lahko vplivamo na vedenje otrok. V igralnici se razvijajo: spontana igra z lutko, priprava prizorov z lutko, pripovedovanje z lutko, pogovarjanje skozi lutko, učenje in poučevanje z lutko in izdelava lutke.

Hkrati pa nas Hicelalvon (2010, str. 82) spomni na Brogginija (1995), ki navaja načine kot običajne oblike uporabe lutke v vzgoji in izobraževanju. To so: lutka/skupina, lutka/vsebina, lutka/področje, lutka/izobraževalni projekt in lutkarske igre s scensko lutko. Vsi načini uporabe lutke so za vzgojitelje pot k doseganju ciljev na kreativen način in se lahko hkrati pojavljajo kot modeli učenja in vedenja otrok v igri.

Pod načinom lutka/skupina razumemo uporabo lutke v različnih vsakodnevnikih situacijah, ki vzgojitelju služi kot pomoč, da z njo lažje vzpostavi in obdrži pozitivno komunikacijo z otroki. Le-ta spodbuja prijateljstvo in sodelovanje med otroki ter zmanjšuje konflikte, ki se vse pogostejše pojavljajo med vrstniki. Z lutko bodo otroci lažje razumeli pravila obnašanja, hkrati pa se bodo lažje vključili v različne situacije, ki so del dnevne rutine. Lutka, na katero se otroci emocionalno navežejo, pa lahko postane zgolj poseben prijatelj v igri otrok.

Z uporabo lutke na načina lutka/vsebina in lutka/področje bo vzgojitelj lažje in aktivnejše spodbujal otroke pri učenju, zaporedno s pridobljenimi izkušnjami znotraj specifičnih vsebin in področij. Lutka otrokom na nazoren in živahen način pomaga pri strukturiranju lastnih izkušenj in lastno razumevanje le-teh.

Pri načinu lutka/izobraževalni projekt pa se lutka pojavi kot pomoč vzgojitelju pri spodbujanju in pridobivanju otrokovega zanimanja za določeno temo, ali drugače

rečeno, lutka nastopi v obliki motivacijskega in pripovedovalnega elementa. Poleg vsega tega pa lahko lutke uporabimo v scenskih igrah, kjer prihaja do interakcije med lutkarjem in lutko, med lutkarji in lutkarji s publiko, s tem pa otroci pridobivajo izkušnje na socialni interakciji in na področju pridobivanja znanja na umetnostni ravni (Ivon, 2010).

3.2.1 Lutka kot motivacijsko sredstvo

Iz lastnih izkušenj vemo, da je dandanes otroke vse težje motivirati in težko ohraniti njihovo pozornost. Lutka ima, kljub svoji starosvetnosti ali pa nemara ravno zaradi nje, še vedno moč, da otroke motivira. Njena prvinskost otroka vedno pritegne. Lutka lahko postane vsak predmet, ki ga z animacijo oživimo in s tem postane nova oseba, katera bo vedno pripravila otroke za spontano komunikacijo ter motivacijo k učenju. Vzgojiteljeva beseda je beseda avtoritete, medtem ko je beseda lutke beseda prijatelja, beseda tovariša. Otroci so za lutko pripravljeni narediti marsikaj, skupaj z njo pa skoraj vse.

Lutka je učitelju v veliko pomoč pri posredovanju vzgojno-izobraževalnih vsebin. Mnogokrat lahko pomaga iz zagate, ko iščemo tisti "trik", s katerim bomo otroke motivirali. Vzgojiteljico imajo otroci radi, vendar predstavlja avtoriteto, lutki pa zaupajo saj je "ena izmed njih" – z enakimi težavami, strahovi in z enako željo po igri. Prepričani so, da za skrivnost, ki jo imajo z lutko, vzgojiteljica ne ve, pa čeprav lutka živi v rokah vzgojiteljice – to magično moč ima samo lutka (Majaron, Korošec, 2006).

Lutka lahko postane velik pomočnik vzgojitelja, s katero bo otroke lažje ter aktivnejše spodbujal in motiviral k učenju, pritegnila bo njihovo pozornost in spodbudila zanimanje v otrocih. Tako lahko lutka postane poleg pripovedovalnega tudi motivacijski element, ki bo otrokom omogočila lažji prehod iz ene aktivnosti na drugo. Z njo podoživijo različne situacije, sodelujejo v skupnih igrah raziskovanja in odkrivanja, kar vodi do tega, da postane njihov pomemben prijatelj v vrtčevskem življenju (Ivon, 2010).

Največja motivacija za otroke je že izdelava lutk in priprava predstave. Stik z občinstvom, naj so to mlajši otroci ali pa starši, pa je za otroke najbolj vznemirljivo doživetje. Lutko sprejmejo kot živega člana svoje skupine, jo občudujejo in jo zelo radi aktivno vključujejo v svoje delo.

Eden ključnih pogojev za motiviranost otrok za delo je pozitivna samopodoba, tu pa je lutka kot naročena, saj bo posameznik pri lutkovni animaciji, s pogledom, dotikom in gibom svoj ego "preselil" v predmet – lutko. S tem bo pozornost gledalca preusmeril od egocentrične osi "igralca" na predmet, ki je izven te osi in "lutkarja" postavi v drugi

plan gledalčeve pozornosti. S tem bomo dosegli dvoje: zadržanim otrokom bomo omogočili sodelovanje, "pomembnim" pa vzeli nekaj njihove "važnosti" – v ospredje, pred animatorja, bo stopila lutka (Majaron, Korošec 2006).

Lutka, kot izrazito motivacijsko sredstvo, lahko tako postane pomočnik vzgojitelja za bogatenje in senzibiliziranje otrokovega čustvenega in socialnega potenciala, saj terja, da se otrok vživi v njeno situacijo in način doživljanja.

Otroci so z lutko dejavni, se učijo in so poučevalni, vendar ne zato, ker je tako predpisano z obveznim učnim načrtom, ampak ker imajo notranjo motivacijo – na eni strani zaradi same napetosti zgodbe in detektivske radovednosti, na drugi strani pa zaradi globoke motiviranosti po sožitju z drugimi (Gobec, 2000).

3.2.2 Lutka kot mediator

Že ob vstopu v vrtec otroke sprejme lutka, ki je prav tako kot oni, navihana, razigrana, radovedna, živahna oseba. Lutka je z njimi vsak dan, ob različnih priložnostih, pri jutranji dobrodošlici, učenju novih stvari ali pa kar tako, kateri otroci verjamejo vse in so prepričani, da lutka spi, jih gleda, se z njimi uči in jih posluša. Zato je lutka lahko odličen mediator pri težavah in stiski otrok ter pri reševanju sporov, ki se pojavljajo med otroki. Z njo otrok, lažje kot z odraslo osebo, vzpostavi kontakt in ji zaupa nastali problem. S sporočanjem skozi lutko se tako vzgojitelj otroku hitreje približa in pridobi njegovo zaupanje. Otroci se z lutko sproščeno pogovarjajo in tako lahko preko nje, kot tretje nevtralne osebe, razrešijo konflikt s svojim prijateljem. Pri tem preko lutke kot mediatorja izražajo svoje stališče nastalega konflikta in čustva, ki jih je konflikt vzburl v njih (Majaron, Korošec, 2006).

Otroci se ob igri z lutko, poleg komunikacije in socializacijskih spretnosti, učijo reševati manjše konflikte. Med otroki se razvije solidarnost, medsebojna pomoč in dopuščanje različnosti, socialne razlike in stigmatiziranje je pozabljeno, saj njihov cilj postane deliti ideje in improvizirati prizore. Z lutko kot mediatorjem je tako omogočeno izkustveno učenje pozitivnih medsebojnih odnosov in nenasilnega reševanja konfliktov, s tem pa se izognemo nesmiselnemu moraliziranju za mizo in neperspektivnim kaznim. S sporočanjem skozi lutko se bo vzgojitelj otrokom približal in pridobil njihovo zaupanje, lutka pa jih bo čustveno prevzela in postala njihov zaupnik in zaveznik (Ivon, 2010).

3.2.3 Lutka kot sredstvo pri navajanju na dnevno rutino

Eden od načinov uporabe lutke v vrtcu (Broggini, 1995, v Ivon, 2010, str. 82) je tudi način lutka/skupina, pod katerim razumemo uporabo lutke pri različnih vsakodnevnih situacijah. Lutka vzgojitelju pomaga vzpostaviti stik z otrokom in ustvari pozitivno komunikacijo med njima, katera prinese prijateljski odnos. Lutka v vzgojiteljevi roki pomaga otroku bolje razumeti pravila. Pomaga mu, pri vključevanju v različne dejavnosti, katere se v vrtcu vsakodnevno ponavljajo (pospravljanje stolov, priprava mize za obrok, osebna higiena, pospravljanje igračk ...). S tem vzgojitelj spodbuja razvoj kulturno – higienskih in delovnih navad. S tem pristopom lutka postaja njihov del vsakodnevnih aktivnosti v vrtcu, poseben prijatelj v igri in njihovih izkušnjah (Ivon, 2010).

Vsak dan v vrtcu vzgojitelj skrbno načrtuje in se potrudi, da se v njem prepletajo usmerjene dejavnosti in bivanje na prostem, s tem pa postaja dnevna rutina del vrtčevskega življenja. Dnevna rutina se začne že s prihodom otroka v vrtec, nadaljuje z zajtrkom in nego ter usmerjenimi dejavnostmi, ki jim sledijo še bivanje na prostem, kosilo in počitek. Tako zastavljeni načrti vzgojiteljem omogočajo organiziranost in hkrati upoštevajo karakteristike otrok posamične skupine, pri tem pa se mora vzgojitelj zavedati, da je vsak otrok svoj individuum, kateremu je potrebno prisluhniti in poznati njegove navade ter zmožnosti.

Dnevna rutina otroku daje občutek varnosti, v življenju se bo z njo lažje prilagodil zahtevam dnevnega reda, vključno z učenjem. Dnevna rutina kot ponavljajoči se ritem ohranja ravnotežje med otrokovimi omejitvami in svobodo, z njeno pomočjo pa otroci predvidijo, kaj se bo zgodilo, in tako prevzemajo nadzor nad tem, kaj bodo počeli v posameznih delih dneva. Ko napovemo posamezno dejavnost (pojdimo si umiti roke, gremo na stranišče,...) imamo včasih občutek, da nas otroci ne slišijo, ne upoštevajo in tako izgublamo čas, ko ponavljamo navodila znova in znova. Tu pa nam lahko priskoči na pomoč lutka. (Majaron, Korošec, 2006).

3.3 Pojavnost lutk v različnih kontekstih vrtčevskega življenja

Kreativna lutkovna dejavnost je lahko uspešna metoda učenja in poučevanja na vseh področjih kurikulumu. Ne le, da je uspešna, je nujna v sodobnem šolstvu, katero želi otroke polne znanja, hkrati pa tudi ustvarjalne, sproščene in domiselne, z željami in sposobnostmi za reševanje problemov. Pomembno je, da se umetniška in temeljna predmetna področja povezujejo in dopolnjujejo (Majaron, Korošec, 2006).

Kurikulum nam, vključno s cilji in načeli, ponuja posamezna področja dejavnosti v vrtcu (gibanje, jezik, umetnost, družba, narava, matematika). Dejavnosti in primeri vsebin na posameznih področjih pa ta področja med seboj povežejo in jih postavijo v kontekst dnevnega življenja otrok v vrtcu. Med-področno povezovanje je pomembno za celosten razvoj otroka, da se razvija in uči v aktivni povezavi s svojim socialnim in fizičnim okoljem, pri tem pa v interakciji z odraslimi in vrstniki razvija lastno družbenost in individualnost (Bahovec, 1999).

Pedagogi v današnjem času pogosto posegajo po lutki kot metodi poučevanja. Igranje z lutkami spodbudi pri otrocih njihovo kreativnost, ki pomaga pri razvijanju učinkovitih socialnih vlog in vzgajanju otrok. Pri igri z lutko, ki ima tudi didaktično vlogo, lahko pri otrocih osvojimo moralne, etične, estetske, kulturne, civilizacijske, socialne in tradicionalne vrednote.

Gledališka igra deluje energetsko močno, saj je otrok v dejavnost vključen celostno, njegovo telo je prav tako dejavno kot njegove misli. Otroci so z aktivnim sodelovanjem v kreativni drami vodeni v domišljiske položaje, v katerih iščejo odgovore in rešitve z vsem telesom in mišljenjem. S kreativno dramo lahko učimo umetnost gledališča ali motiviramo in razširimo učenje na drugih področjih. Otroci se naučijo sprejemati odgovornost, skupinske odločitve, delati sodelovalno, razvijati interese in poiskati nove informacije. Gledališče, z vsemi izraznimi sredstvi, tako postane povezovalac vsebin z različnih področij kurikulumu, otrokom pa odpira pot k lastni ustvarjalnosti in sprejemanju drugačnosti ter individualnosti (Korošec, 2007).

3.3.1 Lutka kot pomoč pri uresničevanju drugih ciljev

Kot uspešno metodo učenja, pri čemer bomo dosegali cilje s posameznih področjih ter jih hkrati medsebojno povezovali, lahko izberemo lutko. Lutka otrokom nudi široko možnost za razvijanje različnih sposobnosti in za doseganje ciljev, pri otrocih spodbuja kreativno mišljenje in domišljijo. Z lutko otroci pridobivajo občutek lastne vrednosti, samozaupanje in ob njej dosegajo osebno zadovoljstvo. Z lutko lahko pri otrocih izboljšamo fino motoriko, sproščamo strahove, agresijo in frustracije, poleg vsega pa si otroci razvijajo socialno-interakcijske spretnosti in pridobijo sposobnosti za reševanje problemov.

Delo z lutkami omogoča otrokom doseči vse zgoraj omenjene cilje, ki so del sodobnega učnega načrta. Vzgojitelj bo z lutko vplival hkrati na kognitivni, socialni in čustveni razvoj. V pomoč mu bo pri izvajanju dejavnosti vseh vrst na posameznih področjih. Motivacija za delo, ob uporabi lutke, je zelo visoka, zato je pomembno, da

lutko vključimo v vzgojno-izobraževalni proces kot sredstvo za doseganje ciljev. Izkušnje učiteljev in študentov kažejo, da je lutka izvrstno motivacijsko sredstvo za povezavo z ostalimi področji kurikuluma (Majaron, Korošec, 2006).

Raziskava o uporabi lutk kot medija za doseg ciljev pri različnih učnih vsebinah (Korošec 2004, v Korošec, 2007) je pokazala lutko v luči učinkovitega učnega pripomočka za doseganje kurikularnih ciljev. Takega mnenja so bile tudi vzgojiteljice/ učiteljice, ki so hkrati vplivale na čustveni in socialni razvoj. Cilje so dosegle hitro in prijetno, lutka pa uporabile kot motivacijsko sredstvo, v poustvarjanju dramskih besedil, učenju pesmi, govornih nastopov in pri opismenjevanju. Dotaknimo se primera učenja zgodovine, ki ga podaja J.H.Kraus (1991, v Korošec, 2007), kot zgodbo ljudi ujeta v nekem trenutku njihovega življenja. Otroci odločitve, ki so včasih težke, preigravo v vlogi (čustveno in gibalno doživijo, izkusijo dogodke) in s tem lažje razumejo dejstva in položaje, ki so pripeljali do nekega dogodka v preteklosti.

Z lutkami dosežemo medpredmetno povezovanje, prenašamo znanje in spretnosti med različnimi predmeti ter nadgrajujemo cilje na vseh področjih različnih dejavnosti.

Reševanje problemov v učnih vsebinah zahteva precejšno sposobnost predstavljanja (zamisliti si kakšna je Avstralija, kako živijo Eskimi, kako so živeli nekoč, branje literarnih del - vsi pojmi zahtevajo predstavo, katere otrok ni neposredno izkusil). Ko bo otrok v svoji igri uspešno preizkušal različne pojme in preigraval miselne predstave, bo pripravljen tudi za pogumno, neobremenjeno reševanje miselnih problemov iz učnega načrta (Korošec, 2007).

3.3.2 Lutka kot kulturna vzgoja

Kulturna vzgoja in umetnostna vzgoja postajata v tem stoletju pomembni temi v evropskih in svetovnih krogih na področju izobraževanja in kulture. Izraz kultura označuje vse produkte posameznika, skupine ali družbe, kamor spadajo tehnika, umetnost, znanost, kot tudi moralni sistemi in značilne navade ter vedenja. Različne človeške družbe imajo različne kulture, osebna kultura posameznika pa se lahko razlikuje od kulture drugega. Kultura je način človekovega življenja v skladu s prepričanji, jezikom, zgodovino ali načinom oblačenja.

Za kulturo je življenjskega pomena, da je vključena v celoten vzgojno izobraževalni proces ter da je otrokom dostopna v okviru javne kulturne infrastrukture. Potrebno je slediti skrbi za kulturno identiteto in spodbujati kulturno raznolikost. Kultura je namreč zgodovinski temelj nacionalne identitete, potrebno pa je poznavanje in spoštovanje lastne in tuje kulture. Za trajnostni razvoj otrok je pomembno poznavanje različnih

področij kulture, s čimer je povezano spodbujanje ustvarjalnosti in kulturne dejavnosti. Pri uresničevanju zastavljenih ciljev na področju kulture (razvijanju ustvarjalnosti, estetske občutljivosti, kritičnega odnosa do kulture, zavedanju pomena nacionalne kulturne dediščine ...) sta ključnega pomena dialog in partnerstvo vzgojno-izobraževalnih in kulturnih ustanov ter posameznikov.

Kulturne izkušnje otroke navdihujejo, spodbujajo njihovo domišljijo ter prispevajo k njihovemu celostnemu razvoju. Stik z njo (od knjig, filmov, predstav....do kulturne dediščine) pa naj postane del otrokovega vsakdana v vrtcu, kot del kurikulumu ter organiziranih obšolskih dejavnosti, hkrati pa tudi kot način preživljanja prostega časa. Kulturna vzgoja ali bolje rečeno umetnostna-kulturna vzgoja oblikuje družbe, temelječe na ustvarjalnosti, pri kateri je potrebno skrbeti za kulturno identiteto in spodbujati kulturno raznolikost, saj predstavlja zgodovinski temelj nacionalne identitete. Kultura, skupek dosežkov in vrednot kot rezultat človekovega delovanja, mišljenja in ustvarjanja, namreč zajema umetniške dosežke, rezultate človeškega dela, moralo, zakone, verovanja, znanja in navade.

Bistvo sodobne umetnostne-kulturne vzgoje je njena kroskurikularnost – vpeta je v vsa področja dejavnosti, učne predmete in druge obšolske dejavnosti in izvenšolske dejavnosti (bralna značka, dnevi dejavnosti, delavnice, abonmaji, glasbena šola ...). Umetnostno-kulturna vzgoja pa v skladu s cilji vključuje različna področja kulture in umetnosti, kot so: bralna kultura, glasbena umetnost, likovna umetnost, uprizoritvena umetnost (gledališče, lutke, sodobni ples...), film in avdiovizualna kultura, intermedijska umetnost, kulturna dediščina). Skozi umetnost, z umetnostjo in z izobraževanjem o umetnosti pri otrocih razvijamo celostno, ustvarjalno, reflektivno in avtonomno mišljenje kot rezultat medpodročnega in medpredmetnega povezovanja (Bucik, Požar Matijašič, Pirc, 2011).

Če se dotaknemo gledališke umetnosti, kot najstarejše umetnosti, ki izhaja iz rituala in je njen temelj igra, jo je možno opredeliti kot eno izmed osnovnih človekovih potreb. Gledališka umetnost ni le gledališče in podaljšek literature, vendar zahteva precej intelektualnega angažmaja kot skupek več znakovnih sistemov (govor, gib, arhitektura, likovnost, glasba, ples). Otroci se pri ogledu predstave identificirajo in razvijajo empatijo ter predvidevajo nadaljnji razplet dogodkov. Gledališko izražanje pri otrocih spodbuja telesno delovanje (premikanje, govorjenje, ples, petje), spodbuja timsko delo, uri zbranost, spodbuja razvoj telesnih, verbalnih, glasbenih in likovnih veščin, razvija identifikacijo in sočutenje – razvoj emocionalne inteligentnosti, hkrati pa otroci pridobivajo čut za lepoto ter uri domišljijo in ustvarjalno mišljenje (Bucik, Požar

Matijašič, Pirc, 2011). Vsi smo že kot majhni radi hodili v lutkovno gledališče, ta želja pa ostaja tudi, ko odrastemo. Prav dobro se nas mnogo spominja trenutka, ko smo prvič stopili v gledališče, čez prag tiste magične hiše, kjer živijo dobre vile, veliki junaki, hudobne čarovnice v strašnih in prijaznih zgodbah. Gledališče je ena najbogatejših izkušenj, ki jih človek lahko ima. Razširi nam življenjske izkušnje ter nam nudi pomoč pri spopadu s problemi resničnega sveta. Kot veja umetnosti pa gledališče predstavlja medij za učenje in poučevanje (Korošec, 2007).

Obisk predstave je za otroka posebno vznemirjenje. Oder je svet, kjer se odvija zgodba, ki glavnega junaka pripelje zdaj na rob prepada, zdaj na varnost. Ob tem pa otrok zanj trepeti in si oddahne ob srečnem izidu. Svoja čustva projicira v junaka na odru, podoživlja svoje strahove, bes, veselje in srečo. Tako dobra lutkovna predstava predstavlja mladim celovito umetniško stvaritev in je del kulturne vzgoje. S pomočjo lutke lahko otroke seznanimo s kulturno dediščino, jih osveščamo o drugih kulturah in kulturnih razlikah, spodbujamo strpnost do drugih kultur in drugačnosti, jim predstavljamo vrednote življenja in kulturo obnašanja. Lutka si lahko privošči vrsto napak, lahko je zmotljiva in nevedna, pri tem pa ji bodo otroci z veseljem pomagali in jo podučili o vseh vrstah kulturnih segmentov (pravila v oddelku, pripovedovanje literature lutki, kulturno obnašanje pri mizi ...) ter s tem nezavedno urili svoje vrednote, navade, znanje in poznavanje kulturne dediščine in tako pridobivali občutek za vrednotenje kulture (Majaron, Korošec, 2006).

3.3.3 Lutka kot praznik

Tako državni, kot tudi neformalni (valentinovo, materinski dan, pust) in osebni prazniki (rojstni dan, god) so del vsake kulture. Vsaka država ima različne praznične dneve in obrede, ki jih skozi leto praznuje. Zato je pomembno, da o njih osveščamo tudi najmlajše državljane, s čimer si oblikujejo vrednote in razvijajo kritičen odnos do lastne kulture in njenih običajev. Otrok se zaveda in izraža lastno kulturo, ter hkrati spoznava druge kulture, do katerih krepi strpnost in razumevanje drugačnosti ter medkulturni dialog. Vse skupaj pa privede tudi do zavedanja pomena kulturne dediščine (pustne maske, narodne noše ...).

Lutka lahko otroke seznani z vsemi ljudskimi običaji in osebnimi prazniki. Preko lutke otrokom sporočamo lastno kulturo kot npr., lutka kot ljubljenska praznuje z nami rojstne dneve, lahko jo oblečemo v pustno šemo, ki z nami raja za pusta ali pa na državne praznike obesi slovensko zastavo v igralnici. To je le nekaj načinov, s katerimi

lahko vzgojitelj s pomočjo lutke zabeleži z otroki tako državne, osebne kot neformalne praznike (Korošec, Majaron, 2006).

Vzgojitelji lahko različne gledališke dejavnosti povezujejo tudi z glasnim branjem literature tako, da med branjem in po njem otroke spodbujajo k izražanju, ki vključuje elemente igre. Na ta način izdelajo lutke po literarni predlogi in pripravijo lutkovno-gledališko improvizacijo ali dramatizacijo, katero ob različnih dogodkih – praznikih (novo leto, kulturni dan ...) predstavijo drugim skupinam, staršem itd. (Bucik, Požar Matijašič, Pirc, 2011).

3.2.4 Lutka v igralnici

Lutke so nepogrešljiv del vsake igralnice. Otroke je potrebno spodbujati k domišljijiški igri, ki vključuje igro vlog, dialoge, pretvarjanje, spoznavanje prostora, gibanje ... vse to pa lahko dosežemo z lutko. V različnih vsakodnevnih situacijah in navadah skupine (pri prihodu in odhodu iz vrtca, pri kosilu, reševanju manjših konfliktov, pri uspavanju, spanju, pri različnih dnevnih opravilih) vzgojiteljice vključujejo lutke ali plišaste živali, vse pogosteje pa uvajajo "ljubljenca" skupine. Lutke ali ljubljence skupine uspešno vključujejo kot motivacijsko sredstvo za senzibiliziranje otrokovega čustvenega in socialnega potenciala (Bucik, Požar Matijašič, Pirc, 2011).

Gledališke dejavnosti vplivajo na otrokov celosten razvoj, učenje in poučevanje ter imajo velik učinek na komunikacijo in ozračje v skupini, zato so lutke nepogrešljivi del vsake igralnice v vrtcu. Lutke vplivajo na otrokovo potencialno učenje ter čustveni in socialni razvoj, v igralnici pa jih uporabimo tako v načrtnih dejavnostih kot v spontani igri. Pomen otrokove igre z različnimi gledališkimi izraznimi sredstvi naj bo v vrtcu v ospredju pred estetskim pripravljanjem predstave po zgledu poklicnih gledališč.

V igralnici je pomemben pristop h kreativni dramski vzgoji, ki zajema gledališke dejavnosti z otroki z zavračanjem tradicije zasnovane na prenašanju profesionalnega načina dela v gledališču. Primarnega pomena, pred učenjem besedila in gledaliških veščin, je proces, v katerem potekajo dramske dejavnosti. Iz tega izhodišča pa so se razvile različne oblike dramskega dela z otroki, kot sta drama v vzgoji in kreativna drama. Cilj prve je ustvariti izkušnje, s katerimi otroci lažje razumejo medčloveške odnose, se vživijo v življenje drugih in uvidijo alternativne možnosti za odzive in dogodke. Druga, kreativna drama, pa nam prinaša način za učenje, sredstvo za samoizražanje, terapevtsko tehniko, socializacijsko dejavnost ali preprosto obliko umetnosti. Je improvizacijska in osredotočena na dinamičen proces, ki učence vodi k raziskovanju, razvoju, samoizražanju in k posredovanju idej, konceptov in čustev.

Dejavnost pa je predlagana z zgodbo, poezijo, glasbo ... z vključevanjem pantomime, improviziranjem, igro vlog itd. (Korošec, 2007).

Tako kot pravi Nancy Renfro (1982, str. 15): »z vključevanjem dejavnosti z estetsko-kreativnega področja (gledališče, lutke, gib, glasba ...) se močno poveča učinkovitost tradicionalnih metod poučevanja«.

Ob izhodišče kreativne dramske vzgoje pa se postavlja tudi sociodramska igra, ki je ena od stopenj v razvoju otrokove igre (funkcijska, konstrukcijska, dramska igra – simbolna igra in igra s pravili). Sociodramska igra je oblika prostovoljne socialne igralne dejavnosti, v kateri se otrok pretvarja, da je nekdo drug, kjer posnema svet, ki ga opazuje in razume po svoje. Imitiranje namišljene osebe ali osebe iz svojih življenjskih izkušenj pa lahko poteka z lutko, preko katere posnema govor, mimiko, navade, želje... in se tako pretvarja, da je nekdo drug (Korošec, 2007).

Potrebno je zavedanje vzgojiteljev, da ne vzgajajo prihodnjih igralcev, temveč z dejavnostmi pripomorejo k boljšemu čustvenemu, socialnemu in intelektualnemu razvoju otrok, hkrati pa otroke vzgajajo za razumevanje in sprejemanje gledališke umetnosti. Z lutkami v igralnici je potrebno ustvariti ravnotežje med otrokovim razumevanjem neobvezne igre in njegovim odnosom do gledališča kot oblikovanega medija. Otroci tako z gledališkimi dejavnostmi spoznavajo svet, ga razumejo in spreminjajo na njihov svojevrsten način. Z lutkami pa se v igralnici sreča preko svoje spontane igre, kjer igra izhaja iz otroka, preko dramske igre (imitacija drugega) ali dramatizirane igre (vživljanje v dogodke, osebe, živali na podlagi neke zgodbe). (Korošec, 2007).

4 MEDKULTURA

Medkultura se osredotoča na kulturne, etnične in družbene razlike med ljudmi ter ustvarjanje dvosmernih odnosov. Mi smo že bili rojeni v svetu, kjer so različne kulture pomešane, ali pa živijo tesno druga ob drugi. Nekateri od nas imamo srečo, da so nam starši s svojim zgledom pokazali, da je življenje z različnimi kulturami lahko zanimivo, spodbuja ustvarjalnost in bogati odnose.

Zavedati se je potrebno, da medkulturna vzgoja ni posamezna dejavnost, ki jo izvajamo, npr. samo v navzočnosti otrok ali tujcev pri vključevanju v našo družbo. Le-ta se tiče vsakogar, v katerem koli okolju, ne glede na pritiske same imigracije. Kajti vsak izmed nas mora biti pri vzgoji v medkulturni perspektivi in pri samovzgoji subjekt, nastopajoči in hkrati akter vzgoje (Giuseppe, 2006).

Pojem medkulturnost zagovarja aktivno strpnost in ohranjanje enakopravnih odnosov. Turnškova meni, da medkulturna vzgoja vključuje pozitiven pristop do razlik. Medkulturna družba pa omogoča življenje v razmerah enakopravnosti za vse družbene skupine, ne glede na kulturo, življenjski stil ali poreklo. Sem sodijo tudi skupine ljudi, ki jih pogosto opredeljujemo kot "ranljive skupine" prebivalstva (invalidne osebe, otroci s posebnimi potrebami, osebe z duševnimi težavami ...) in subkulture (homoseksualci). Medkulturno stvarnost pa ustvarjajo spoznavanje, dialog, približevanje, razumevanje, druženje, sodelovanje, pomoč, dogovarjanje in reševanje konfliktov (Turnšek, 2005).

Lutke nam lahko pomagajo spreminjati svet na bolje, lahko govorijo, lahko molčijo in pripovedujejo brez besed, lahko počnejo stvari, ki jih ljudje ne morejo ali pa jim niso dovoljene, in nas "zvabijo" v razmišljanje in pogovor o nas samih in o svetu. V pravljičah spoznavajo zgodbe, čustva, pripetljaje, neprijetnosti ..., ki so se zgodile glavnim junakom, s katerimi se kaj hitro poistovetijo. V vsem tem pa lahko najdejo sebe ali vrstnike s podobnimi težavami, strahovi ... ter s tem spoznavajo vrsto načinov reševanja različnih socialnih interakcij (reševanje konfliktov, empatija, toleranca, strpnost ...) (Ivon, 2005).

4.1 Medkultura kot sprejemanje različnost

V stik z drugačnostjo prihajamo že v vrtcih, ki jih obiskujejo otroci različnih manjšin in različnih kulturnih ozadij hkrati pa se v vrtce vpeljuje integracijo otrok s posebnimi potrebami. Vse to lahko pri otrocih in vzgojiteljih pripelje do nestrpnosti, sovraštva ali celo groženj, kar povzroči vrsto konfliktov. Zato je potrebno spodbujati strpnost in spoštovanje drugačnosti med vse bolj raznoliko mladino.

Vrtec medkulturnega sodelovanja predstavlja mnogo več kot le seznanjanje z različnimi kulturami. Zahteva namreč dejavno soočanje vzgojiteljev s problemi družbene moči, z lastnimi predsodki, nestrpnim vedenjem v vsakdanjem življenju in obenem aktivno zavzemanje za spoštovanje človekovih pravic (npr. samoumevno mora biti, da ima otrok drugače govorečih staršev za bralno značko na voljo pravljičice v materinščini). Zato govorimo o dejavni strpnosti družbe, ki vseh "drugih" in "drugačnih" ne potiska na rob, pač pa išče načine za njihovo polno sodelovanje v življenju. V vrtcih je potrebno ohraniti kulturno identiteto vsake posamezne kulturne, jezikovne ali verske skupine in vzporedno ustvarjati razmere, v katerih bo mogoče sobivanje in sodelovanje. Učenje o drugih ljudeh, o njihovih posebnih zgodovinah, načinih življenja in iskanje poti, kako ustvarjalno živeti z razlikami, pa vzgojiteljem predstavlja nov izziv (Turnšek, 2005).

Kot pravi sociolog C. Kluckhohn (V Turnšek, 2005) je kultura "načrt za življenje", po katerem se ravnaajo pripadniki določene skupnosti kot načinom življenja, po katerem se skupine ljudi razlikujejo med seboj v jeziku, vzorcih vedenja, običajih, normah ... Živeti v določeni subkulturi pa pomeni učiti se interpretirati svet, ki nam "nadene" nekakšna kulturna očala, skozi katera gledamo in ocenjujemo druge ljudi.

Potrebno se je zavedati, da se otroci ne rodijo s stereotipi, pač pa jih relativno zgodaj prevzamejo iz okolice, katero oblikujemo odrasli. Strpnost, opredeljena kot nizka stopnja etnocentrizma in ksenofobije, naj zato predstavlja ključno determinanto demokratične kulture, jedro katere so vrednote. Vse raziskave namreč kažejo na visoko stopnjo nestrpnosti v naši kulturi, zato je potrebno že pri najmlajših spodbujati dejavno strpnost, katera vključuje elemente preseganja negativnih predsodkov in etničnih stereotipov, spodbujati pozitivno vrednotenje raznolikosti, iskati podobnosti, spodbujati solidarnost in razvijati pozitivne odnose do "drugih" in "drugačnih" (Turnšek, 2005).

Vloga odraslih v vrtcu je prepoznati načine vzpostavljanja demokratične kulture bivanja v vrtcu, ki zagotavlja pluralnost, participacijo ter spoštovanje otrokovih pravic, hkrati pa oblikovati dolgoročen program učenja kulture aktivne strpnosti skozi različne metodične pristope (socialne igre, uporaba lutk ...). Na ta način bodo otroci imeli v vrtcu priložnost spoznavati samega sebe in drugih ljudi ter prepoznati razlike med navadami naše in drugih kultur ter med različnimi družbenimi skupinami. Hkrati pa si bodo pridobivali izkušnje za sprejemanje drugačnosti, za rahljanje stereotipov in neomejevanje pravic drugih. Poleg upoštevanja skupinskih razlik moramo posebej upoštevati tudi pravico do izbire in drugačnosti, ki zagotavlja izražanje in uveljavljanje individualnih razlik. S tem namenom naj bi vrtec zagotavljal čim večjo stopnjo izbire med alternativnimi dejavnostmi in vsebinami glede na želje, interese, sposobnosti, razpoloženje ..., možnost izražanja individualnosti (Turnšek, 2005).

4.2 Lutka kot sredstvo pri multikulturni vzgoji

Tudi v običajnem življenju so otroci prepogosto udeleženi v različnih oblikah nasilja in obenem izpostavljeni stresu, tako v družini kot v vrtcu in šoli. Če tudi vrtec ne more rešiti problemov nestrpnosti do drugačnosti in diskriminacije, lahko napravi veliko za izboljšanje odnosov, zmanjševanje napetosti in konfliktov med otroki z različnimi sposobnostmi in med otroki, ki so različnega narodnostnega porekla. Za začetek je vzpodbudno že to, da odrasle osebe postavijo norme in pravila, ki podpirajo drugačnost. Zavedati se je potrebno vseh znakov nestrpnosti in njihovih vedenjskih

kazalcev, kot so npr. stereotipi, predsodki, diskriminacija, zatiranje, izključitev ... in jih pravi čas ustaviti ter odpraviti (Palomares, 2001).

Čeprav se medkulturna vzgoja ukvarja zgolj s kulturnimi, etničnimi in družbenimi razlikami, ki se kažejo v načinih življenja (običajih, navadah, vrednotah, tradicijah, kulturni dediščini), se ljudje med seboj razlikujemo še na veliko več načinov, kot so, na primer, spol, starost, telesne značilnosti, interesi, spolna usmerjenost, komunikacija, verovanja, prepričanja in še bi lahko naštevali. Vse to je potrebno upoštevati pri najmlajših, ko jih učimo o strpnosti. V sodobnem svetu je vse več srečevanja različnih kultur in načinov življenja, kar pomeni, da se bodo otroci nenehno soočali z raznolikostjo in drugačnostjo. Učenje o drugih ljudeh, njihovih posebnih zgodovinah, navadah, karakternih lastnostih, zunanji podobi, in pridobivanje spretnosti, kako živeti z "drugimi" in "drugačnimi" ter kako ustvarjalno živeti z razlikami, pa ostaja izziv za učitelje in vzgojitelje. Ti morajo, kot sekundarni vzgojitelji, otrokom ponujati pestro izbiro vsebin, ki bodo vodile k aktivni strpnosti in k pozitivnemu pristopu do razlik (Turnšek, 2005).

Neuspeh, narodna pripadnost, telesna drugačnost in drugo, so pogosto vzrok za izključitev posameznika iz skupine. Socialno izključen otrok doživi stisko, katero vsak posameznik kaže na različne načine. Nekateri so agresivni, drugi se zaprejo vase, spet drugi imajo vedenjske motnje. Kako naj vzgojitelj spozna takega otroka, kako naj mu pomaga, kako naj pouči druge otroke o pravici biti drugačen? Pomembno je, da otroci pridobijo pozitivne izkušnje. Eden od dobrih načinov pridobivanja takih izkušenj in posredovanja lastnih čustev in mnenj je igra z lutko ter različne socialne igre (Korošec, 2002b).

Socialne igre so med otroki zelo priljubljene, vendar so žal velikokrat uporabljene zgolj za razvedrilo in sprostitev. Poleg vsebinskega učenja prinašajo veliko več, namreč, otroci se preko njih učijo tudi o medsebojnih odnosih. Socialne igre združujejo igro s humorjem ter omogočajo otrokom, da se učijo iz lastne – neposredne – izkušnje, vse to pa je ključnega pomena za uspešno socialno učenje in vsakdanje življenje predšolskih otrok. Vzgojitelji imajo na razpolago velik sklop socialnih iger, katere otrokom ponujajo socialne interakcije znotraj določene skupine otrok, kot so na primer igre predstavljanja in spoznavanja otrok, igre razlik in podobnosti (uvod v učenje strpnosti), igre skupinske identitete in pripadnosti, igre sodelovanja ter igre reševanja konfliktov (Turnšek, 2005).

Pomembno je, da otrok že v predšolskem obdobju dobi pozitivno izkušnjo z medkulturno vzgojo in "različnostjo" med ljudmi. Ker pa so nekateri izrazi in tematika

takšne vzgoje težki za otrokovo razumevanje, nam lahko poleg socialnih iger, tukaj priskočita na pomoč pravlјica ali lutka. Na voljo imamo veliko pravlјic na temo drugačnosti, različnih kultur, strpnosti ..., s katerimi bo otrok lažje spoznal to tematiko. Če pa iz pravlјice pride kar sama lutka, ki želi, da bi ji otroci pomagali, da bi se dobro počutila v "svoji koži", pa otrok lahko še bolje doživlja in sočustvuje z lutko. Le ta ima neverjetno moč, saj se otroku najlažje in najhitreje približa, se z njim poistoveti, z njim sočustvuje in je lahko otrokova najboljša prijateljica.

4.3 Načini, kako lutka lahko pripomore pri sprejemanju drugačnosti

Pri igri z lutko ni tako pomembno, kaj se zgodi v zgodbi (ker to že vemo iz zgodbe same), ampak kako je čarovnica grozna, kako laja kuža, kako vitez premaga velikana, kako govori kralj, kako teče zajec Če pozorno opazujemo mladega soigralca, nam bo v igri z lutko veliko povedal: kaj je zanj pomembno, česa se boji, česa se veseli, kako se počuti, česa si želi, katere lutke si izbira, in zakaj prav te. Vzgojiteljica lahko na podlagi izbire lutke in na podlagi igranja z njo razloži nenavadno vedenje otroka, ki je postal nenadoma živahen, ali pa je nasprotno občepel v kotu. Lutka je lahko tudi kot pomoč pri opazovanju dogajanja v skupini in možnost poseganja vanjo (Sitar, 2003).

Različne umetniške stvaritve (gledališče, film, otroška literatura ...) posameznikom (otrokom in mladostnikom) ponuja srečevanje in soočanje z različnimi svetovi, katere s pomočjo različne umetnosti bolje razume hkrati pa spoznava sebe in druge. Vedno pa izhaja iz nekega svojega konkretnega sveta in horizonta, pri tem pa pridobiva izkušnje načel dobre komunikacije (pravičnost, enakost možnosti, enakopravnost, strpnost do drugače mislečih, kulturno toleranco, medkulturnost ...) in si razvija kritično mišljenje (Potočnjak 2011).

Ena od vrst, umetnosti, ki vzgojitelju ponuja učenje otrok o strpnosti in sprejemanju "drugačnosti", pa je gledališče z raznoraznimi lutkami. Ob lutkah se nasmejemo, raznežimo, razžalostimo, razveselimo. Poleg tega, kaj lutka ima, je še pomembneje, česa nima. To je odsotnost življenja, ki omogoči, da lahko lutka vedno znova oživi in nosi v sebi nešteto življenj, ki se za nas spopada s človeškim strahom, s skrbmi, pa tudi z veseljem. Hkrati pa potrebuje človeka, da jo oživi, brez katerega ne joče, se ne smeji, se ne igra, se ne prepira in jezi, ter tudi ne prijateljuje

Igra z lutko otrokom omogoča, da si nabira nova spoznanja o sebi in svetu, in tako kot v pravlјicah, je tudi v njej moč človekovega duha, v njej se zrcali človekova narava, in to, kako človek občuti in razume svet. Pravlјice in lutke otrokom odkrivajo skrivnosti in čudeže. Tako je mogoče, da bo lutka pomagala s svojim odmikom in prisotnostjo

takrat, ko je nekomu zares hudo, ko le-ta ne zmore zaupati niti najbližjim, mogoče bo otroku pomagala spoznati, da smo si ljudje različni, da nosimo v sebi različna stališča, različne zgodbe in spoznanja, različne vrednote in načine življenja, mogoče položaj, v katerem se znajde lutka – pravljичni junak, od daleč spominja na ljudi in stvari, ki se dogajajo doma ali v vrtcu, ali pa je lutka taka, kakršni bi želeli biti mi (Sitar, 2011).

Kot pravi avtorica Korošec (2002b), bi si vzgojiteljice pri uresničevanju ciljev morali-e najti čas tudi za dejavnosti, ob katerih bodo otroci spoznavali različne multikulture. S tem pa spoznavali, da so razlike med ljudmi prednost in bogastvo, čeprav pogosto med otroki zbujaajo nesprejemanje in poniževanje. Vendar, kako učitelj "prebere" stiske otrok, kako naj jim pomaga, kako naj osvesti druge otroke o pravici biti drugačen? To so pogosta vprašanja, ki si jih zastavljajo vzgojitelji, saj se zavedajo, da moraliziranje pripelje prej do nasprotnega učinka. Eden boljših načinov socializacije je komunikacija z lutko: vzpostavitev stika z otroki preko lutke, sporočanje odnosa do obravnavane teme s pripravo in igranjem prizorov po skupinah, kar kažejo tudi različni projekti (prav tam).

Pomembno je, da otroci najprej pridobijo pozitivne izkušnje. Igra z lutko in različne socialne igre so med najbolj učinkovitimi načini, ki otrokom omogočajo, da bodo pridobivali izkušnje, posredovali lastna čustva in mnenja. Z lutko, ki nam bo v pomoč, se bodo otroci srečali z multikulturo in se tako naučili spoštovati ter sprejemati druge, ne glede na razlike in drugačnost. Z različnimi lutkami lahko pripravimo improvizirane prizore na temo drugačnost, (ne)strpnost, tolerantnost, hkrati pa lahko zaigramo otrokom že znane ali pa neznane literarne vsebine, kot so npr. Grdi raček, Pepelka, in tako naprej.

Otrok lutko sprejema kot neškodljivega, simpatičnega prijatelja, kateremu lahko brez strahu, da se bo norčevala iz njega ali da ga bo ustrahovala, zaupa misli in občutke. Lutka kot prijatelj ima tako dostop do otrokovega notranjega sveta in mu kot posrednik pomaga pri sporazumevanju z zunanjim svetom (Renfro, 1982).

Kot načine, s katerimi bomo otrokom približali multikulturo in strpnost do drugačnosti, lahko uporabimo tudi metode dela z lutko, ki nam jih ponujata T.Hunt in N.Renfro (1982: 19). In sicer, s spontano igro z lutkami, katere so med seboj različne po videzu, otrok pa bo ob igri z njimi spreminjal vloge. Kot drugo, lahko pripravimo prizore z lutkami na temo "Drugačnost", vzgojitelj lahko pripoveduje z lutko o multikulturi. Za socialni in emocionalni razvoj pri otroku bo vzgojitelju v pomoč metoda "pogovarjanje z lutk". Otroke pa lahko učimo in poučujemo z lutko, ki nam bo v pomoč pri doseganju kurikularnih ciljev.

Otrok se pri gledanju izobraževalne lutkovne predstave, v neposrednem stiku spozna z družbeno sprejemljivimi vrednotami in znanjem, in tako gledališka umetnost, kot nobena druga, vpliva na kognitivne in čustvene sfere gledalcev. Otrok bo pri igri z lutko ponavljal neprijetne situacije toliko časa, da bo postal njihov gospodar in v njih aktivno zmagal ter jih obvladal. Vse to pri otroku vodi k zmanjšanju napetosti, saj igra predstavlja naravno terapevtsko orodje (Ivon, 2010).

Lutka prinaša zabavo in nudi zadovoljstvo. Otroci z lutko spoznavajo sebe, druge in svet, ki jih obdaja, le-ta jim pomaga pridobivati kompetence in ustvarjati socialne odnose, kakor pravi Bastašić (1990) »lutka uči in zdravi«.

4.4 Projekti kot pomagala pri multikulturni vzgoji

Na področju spoznavanja in sprejemanja multikulture s pomočjo lutk, je bilo izvedenih že veliko projektov in raznoraznih primerov dobre prakse. Izvedli so jih študentje in pedagogi. Zavedati pa se je potrebno, da je proces pomembnejši od izdelka in prizora.

Lutka je lahko v pomoč pri sprejemanju drugačnosti in reševanju kriz, ki se pri otrocih pojavijo, ko le-ti niso sprejeti in so pogosto žrtve zbadanj svojih vrstnikov. Nazorno o tem govori primer, ki ga omenja Helena Korošec (2002b), zadržane tihe deklice iz Bosne (kar je pogost pojav stigmatizacije). Preko lutke je deklica spregovorila, ko so otroci pripravljali prizore na temo "Priateljstvo". Po nekaj dnevih lutkovnih delavnic je deklica pridobila na samozaupanju, hkrati pa so njeno delo cenili tudi sošolci in jo sprejeli medse.

Dialog, kot ga opredeljujeta Randallova in Southgate (v Majaron, Korošec, 2006, str. 117), je dvosmerna komunikacija, pri kateri ljudje spoštujejo poglede, čustva in ideje drugega, pri tem pa ne vsiljujejo svojih hotenj. Do sedaj vse izkušnje kažejo, da kreativne lutkovne dejavnosti omogočajo dialog med posamezniki v skupini in dobro funkcioniranje skupine. V skupinah, kjer so redno uporabljali lutko, je bilo opaziti zmanjšanje agresivnosti, manj je bilo konfliktov in več medsebojnega sodelovanja.

O vsem tem priča tudi ugotovitev A. Porente (2003, v Korošec, Majaron, 2006, str. 117), ki je z raziskavo ugotavljala funkcijo lutke v očeh učencev in njihove odzive na takšno delo. Z lutko je pri otrocih prišlo do večjega usklajevanja mnenj, oblikovanja posebnih pravil, držanja dogovorov in medsebojne pomoči. Z lutko so doživeli pozitivno izkušnjo v sprejemanju drugačnosti, razvijanju prijateljskega odnosa in tovarštva. Lutka je pripomogla k večjemu zaupanju med učiteljem in otroki, pri pridobivanju novih

prijateljev in pri premagovanju strahu v nekaterih situacijah, ki so otrokom tuje (Korošec, Majaron, 2006).

Dobro bi bilo, da se vsi zavedajo neverjetne moči lutke, ki vpliva na emocionalno, socialno in intelektualno rast otrokovega razvoja. Helena Korošec (2002b) je lutko vpletla v različne socialne igre na temo multikulture, katere je izvedla z otroki in prišla do pozitivnih rezultatov. Vse to in še več nam z različnimi raziskavami potrjujejo tudi Nancy Renfro in Tamara Hunt. Hkrati ne smemo izpustiti Hicelelvon (2005), ki v doktorski disertaciji prikaže zelo pozitivne rezultate vpliva interakcije z lutko na socialno vedenje otrok.

5 LUTKA IN JEZIK

Osnovni instrument vzgoje in izobraževanja je komunikacija med vzgojiteljem in otrokom, med vzgojitelji samimi in med otroki. Otrok je v vsakdanji komunikaciji izpostavljen pritiskom in stresu, tu pa je pomembno najti sredstvo, da mu to lajša. Simbolni jezik komunikacije, verbalni ali neverbalni, je lahko rešitev za boljše sporazumevanje med učiteljem in učencem. Verbalizacija izpodrine primaren način komunikacije (neverbalno), sporočanje z lutko in gledališko igro pa nam bo povrnil tak način komunikacije in pomagal prepoznati in izraziti se s simbolnim jezikom (Korošec, 2002a).

Lutkovna umetnost predstavlja komunikacijo med ljudmi, le-ta se odvija s stiliziranimi gibi, glasom, vizualno pojavnostjo (kostumi, maske, oblikovan predmet ...) in energijo, ki je ne obvladujemo, vendar jo čutimo (Majaron, 2000).

Lutka ob vstopu v vrtec postane "osebica", glavna avtoriteta – močnejša od vzgojitelja, ki ji uspe premagati ločitveni strah ob vstopu v vrtec. Lutki uspe urejati nesporazume, njej otrok zaupa težave in skozi njo vzpostavlja simbolično komunikacijo z okoljem, saj je neposredna komunikacija preveč stresna in zahteva obvladovanje besedišča. Lutka pa omogoča čustveno reakcijo, ki je pogosto neodvisna od besed (neverbalna komunikacija) (Majaron, 2002a).

5.1 Lutka kot komunikacijsko sredstvo

Učitelj, ki želi stopiti v svet otrokovih kvalit, mora otroka spodbujati pri izražanju njegovih misli in pogledov, sam pa pazljivo prisluhniti temu, kar ima otrok povedati. Lutka predstavlja posrednika, z njo igralec komunicira z občinstvom in svojo energijo usmeri v lutko. Igra z njo bo olajšala vzpostavitev stika z otroki in tako izboljšala

komunikacijo med njim in vzgojiteljem. Otroci lutki zaupajo, ta jih pritegne, navduši, z njo se sproščeno pogovarjajo ter jih čustveno prevzame. Tako lutka postane njihov zaupnik in zaveznik, ki jim olajša sporočanje informacij. Vse to je vzrok, da se komunikacija ob uporabi lutke izboljša, je sekundarna in poteka v več smereh (Majaron, Korošec, 2006).

Igra z lutko bo pri otroku spodbujala kreativno izražanje, spontano besedno izražanje, izboljšal se bo govor otroka in izgovorjava besedišča. Pogosto so vzroki, da se otrok ne želi ali ne upa vključiti v komunikacijo čustvene težave, nizka intelektualna sposobnost ali nizke sposobnosti govornega izražanja. Tu pa nastopi neverbalni vidik igre z lutko, ki jih spodbudi, da se sploh opogumijo za komuniciranje.

Že pri samem ustvarjanju lutke otrok udejanja svoje ideje, oseba, ki si jo je otrok zamislil, pa mu bo pomagala h kasnejši verbalizaciji. Umetniška sredstva pomagajo preseči besede in tako olajšajo komunikacijo (izražanje čustev). Spontana igra z lutko bo pri otrocih spodbudila njihovo fantazijo in jim tako pomagala pri pripovedovanju zgodbe ter jih spodbudila k eksperimentiranju z glasovi in besedami. Tako kot je že bilo ugotovljeno, verbalno ustvarjalnost otrok spodbuja predstavljanje pravljic z lutko. Otrok se pri tem kreativno izraža, hkrati pa ga bo spodbudilo k samostojni gledališki igri, kar bo vplivalo na razvoj besedne kreativnosti in ustvarjanje zgodb (Majaron, Korošec, 2006).

V otrokovi domišljiji ima vsak predmet svojo dušo, ki pri otroku kot posrednik zelo olajša komuniciranje z zunanjim svetom. Tako na manj stresen način sprejema okolje, v katerem živi, in sporoča svoj odnos do njega. Komunikacija z lutko pa poteka v dveh smereh. Najprej se odrasli z lutko v roki naslavlja na otroka, kasneje pa bo otrok skozi lutko reagiral in poskušal izraziti svoje mnenje. Taka "izmenjava mnenj" je vir nešteti možnosti, kako otroku posredovati naše izkušnje in poznavanje sveta in družbe. Stališča lutke bo otrok lažje sprejel, saj le-ta predstavlja avtoriteto, ki si jo je otrok izbral sam in mu ni bila "vsiljena".

Lutka postane posrednik med otrokom in okoljem. Otrok bo najprej sprejemal neverbalno komunikacijo (kot del svoje izkušnje), postopoma pa si bo bogatil govorno izražanje. Neverbalna komunikacija se tako polagoma spremeni v besedno, najprej ob vsakdanjih situacijah iz otrokove izkušnje, postopoma pa z vse bogatejšim besediščem, tvorjenjem stavkov, izmišljanjem dialogov (Majaron, 2000).

Avtorici Huntova in Renfro (1982) poudarjata, da bo spreten vzgojitelj ali učitelj opazil posebne trenutke komunikacije, ki jih spodbudi lutka, in odkril načine otroškega razmišljanja. Hkrati pa nam Ivonova (2005) da vedeti, da neverbalna in simbolna

komunikacija skozi lutko pomaga, da tudi otroci s posebnimi potrebami vzpostavijo stik z okoljem in si postopno ustvarijo pozitivno samopodobo.

Otrok v medosebnem sporazumevanju z lutko razvija govor in sposobnost razumevanja. Lutka spontano nagovori otroka na govorno komunikacijo, v trenutku ko otrok vzame v roke lutko, saj želi, da le-ta spregovori, dá ji glas in življenje pravi Renfro (1982). Pri igri tako vzpostavi komunikacijo z lutko, s soigralci in z občinstvom.

5. 2 Lutka kot pomočnik pri socializaciji

Socialna inteligentnost, ki vključuje zavedanje sebe in drugih, sposobnost interakcije in komunikacije z drugimi ljudmi ter določeno razumevanje njihovih mentalnih stanj, je zelo pomembna za oblikovanje socialnih odnosov. Prvi pogoj za socialne interakcije je sposobnost ločiti med svojimi mislimi in občutki ter mislimi drugih, kar omogoča vživljanje v občutke drugih in deljenje lastnih občutkov z drugimi. Tako nastajajo temelji prijateljstva (Warden, 2001).

Kakor pravi Bastašić (1990) »lutka uči in zdravi«, pri tem pa otroku pomaga spoznavati sebe, druge in svet, pridobivati kompetence in ustvarjati socialne odnose.

Lutka pomaga pri razvijanju socialnih veščin, saj je kreativno lutkarstvo praviloma skupinska aktivnost in s tem zahteva, da otroci poslušajo drug drugega, se medsebojno opazujejo, spoštujejo tuje ideje, predloge in občutke. S tem otroci razvijajo vse veščine, ki so potrebne za skupinsko delo. Z lutko se otrok lažje vključi v skupinsko situacijo in nagovori prijatelja (Ivon, 2005).

Številne raziskave dokazujejo, da je lutka primeren medij pri skupnem delu v vrtcu, saj morajo otroci pri izdelovanju lutk, scene ... veliko sodelovati in se dogovarjati. Številni modeli s pomočjo lutke bodo pomagali otrokom pri razumevanju in načinu zadovoljevanja njihovih potreb ter prepoznavanju potreb drugih otrok.

Delo z lutkami vodi k sodelovanju in skupinskemu delu, kar pomeni velik napredek v socializiranju, sposobnost biti aktiven, a hkrati podrediti svoje ideje skupnemu cilju. Otrok bo tako spoštoval svoje delo, a znal ceniti tudi prispevek svojih vrstnikov. Lutke mu bodo pomagale graditi pozitivno samopodobo, z njimi bo postajal aktivnejši in pridobival smisel za skupinsko delo.

Lutka in njena uporaba v vzgojnem procesu opazno prispeva k manj stresnemu in bolj humanemu vključevanju v skupinsko delo. Njena vpletenost v vzgojno-izobraževalni proces bo pomagala razbiti najpogostejšo obliko frontalnega pouka (Majaron, 2000).

Igranje z lutkami pripomore k razvoju otrokovega mišljenja, govora in vedenja ter k ustvarjalnemu reševanju konfliktov. Tako prihaja do terapevtskega učinka, igranje lutk pa predstavlja tudi pedagoško obliko kreativnosti, ki pomaga pri razvijanju učinkovitih socialnih vlog in vzgajanju otrok v teh. Igra z lutkami pa ima tudi didaktično vlogo, saj otrok z lahko osvoji moralne, etične, estetske, kulturne, civilizacijske in socialne vrednote (Peštaj, 2000).

5.3 Sredstva za učenje socialnih veščin

Otrokov razvoj se odvija v odnosu z odraslimi, otrok v procesu socializacije pridobiva kontrolo nad lastnim vedenjem, njegova osebnost raste in se razvija, obenem pa otrok pridobiva znanja, spretnosti, motive, ki mu omogočajo uspešno interakcijo z okoljem.

Otroci potrebujejo več vrst socialnih znanj, kot so poznavanje norm in socialnih pravil, ki vladajo v vzgojni skupini, in jim nudijo pomoč pri navezovanju prijateljstev. Osnovne socialne veščine - poslušanje, lepi govor, iskanje pomoči in naklonjenosti drugih – predstavljajo temelj dobrih odnosov med otrokom in vzgojiteljem ter med otroki samimi (Ivon, 2005).

Pomembno vlogo pri socializaciji predstavlja otrokova igra, ki se najprej pojavi v fazi simbolne (domišljijske) igre, pri treh letih pa lahko zasledimo igro vlog. Prevezanje vloge se povezuje z otrokovo večjo sposobnostjo zavzemanja perspektive drugega, s čimer otrok pridobiva na razvoju razumevanja čustev in reakcij drugih ljudi. Otrok skozi lutko pridobiva socialne izkušnje, sporoča svoje želje, strahove in konflikte ter njihovo izpolnitev ali rešitev.

Lutka kot partner v igri lahko postane slika nezavednih, konfliktnih teženj in stanj otroka tako rekoč igranje z lutko slika otrokovo notranje dogajanje. S skupinsko igro z lutkami, ki je znak socializacije in omogoča emocionalni in kognitivni razvoj, se lahko ustvari boljše socialne spretnosti, boljše komunikacijo in kreativno reševanje manjših konfliktov (Peštaj, 2000).

V okviru različnih interakcij z odraslimi in vrstniki otrok postaja socialno kompetentna oseba. Interakcije od otroka zahtevajo socialne, emocionalne in komunikacijske sposobnosti. V vrtcu gradi pozitivne odnose tako z odraslimi kot s svojimi vrstniki, ki so temelj za nadaljnje življenje, v katerem bo nadgrajeval medosebne odnose. Za graditev prijateljstev pa bo potreboval veliko znanj o normah in vrednotah, ki vladajo v skupini (Ivon, 2010).

5.3.1 Lutka kot socialna intervencija

Predvidevanje misli, izražanje empatije, prevzemanje vlog in komunikacija so pomemben del uspešne socialne interakcije. Igranje z lutko vpliva na celotnosocializacijo.

Dejavnosti z lutko izrazito temeljijo na skupinskem ustvarjanju in sodelovanju. Če skupina otrok želi uspešno pripraviti prizor, je nujna dobra interakcija skupine, kar od otrok zahteva medsebojno usklajevanje mnenj, dobro komunikacijo in dogovarjanje. Potrebno je spoštovati drug drugega, se poslušati, sprejemati ideje drugih in biti pozoren na čustva in reakcije ostalih v skupini.

Otroci se tako ob igri z lutko učijo komunikacije, socializacijskih spretnosti in tudi reševanja manjših konfliktov, hkrati pa razvijajo solidarnost, medsebojno si pomagajo in dopuščajo različnost, s skupnim ciljem - deliti svoje ideje z drugimi in sprejeti končno odločitev skupine. Tako se otroci, namesto moraliziranja odraslih, izkustveno učijo socialnih veščin in pozitivnih medsebojnih odnosov brez nasilnega reševanja konfliktov (Majaron, Korošec, 2006).

Vrednote, ki jih otrok osvaja z lutkovno umetnostjo, (Renfro, 1982) so: pridobivanje samopodobe, sprostitve, preusmerjanje in izražanje čustev. V okviru skupne dejavnosti pa lutkovna umetnost spodbuja pridobivanje socialnih veščin in spoštovanje mnenj drugih. Z lutko otrok doživi različne življenjske situacije, ki jih z njo lažje razreši. Hkrati, kot pravi Renfro (prav tam), pa lutke spodbujajo otrokovo domišljijo in jim pomagajo ločiti domišljjski svet od resničnega.

5.3.2 Vloga lutke pri reševanju konfliktov

Igra z vrstniki bo otroku omogočala odnose z drugimi otroki, katerih razvojna stopnja je podobna njegovi, skozi igro pa se bo otrok naučil sodelovati in reševati spore. Spori z vrstniki omogočajo spoznanje, da lahko drugi drugače razmišljajo, drugače občutijo in imajo drugačne poglede od njegovih. Sistematična uporaba lutke ustvarja pogoje, ki otroke spodbujajo k interakciji skozi skupne igre z lutko do sodelovalne igre. Spori z vrstniki omogočajo spoznavanje, da lahko drugi drugače razmišljajo, občutijo in imajo drugačne poglede od drugih (Ivon, 2005).

Povezovanje zavestnega in podzavestnega omogočajo simbolne in realne lutke. V igri z lutko se konflikt izživi z vso svojo močjo, s tem pa izgubi vso svojo moč in energetski naboj. Lutke lahko predstavljajo nasilneže, zastrašujoče situacije, morda celo vsakodnevni stres, s katerim se otrok sooča in se bo tako z vsakodnevnimi problemi spopadel bolj samozavestno in z več zaupanja vase (Bastašić, 1990).

Otroci so, zlasti na začetku, med seboj nezaupljivi, lutka pomaga ustvariti sodelovalno vzdušje, pripravljena je pomagati otrokom, otroci pa njej. Če nastopi konfliktna situacija, bo lutka poizkusila poiskati "tretjo" možnost, postala bo zaupnik, ki bo pomagal urediti odnose v skupini na kar se da neboleč način (Majaron, 2002b).

Med mladimi prihaja vse več do agresije, s katero pogosto rešujejo konfliktno situacije. Do agresije pride že pri najmlajših, ki je del razvojne faze, s katero se pred nečim branijo ali za nekaj borijo. Le-to je potrebno pri otrocih kontrolirati in jo preusmeriti v sprejemljive oblike izražanja negativne energije. Pri vsem tem nam lahko pomaga lutka, v katero bo otrok preusmeril svojo agresijo. Z vključevanjem lutke v podobne konfliktno situacije, ki jih je otrok že izkusil, se bo le-ta lažje naučil, da spori predstavljajo del življenja in si pridobil spretnosti reševanja konfliktov na sprejemljiv način. Spoznal bo, da so kompromisi "čarobna" sredstva za reševanje medsebojnih odnosov. Z lutko bo otrok lažje izražal svoje probleme, postajal bo vse manj agresiven in bo pridobil pozitivne izkušnje na področju različnosti in pridobivanju prijateljstev (Ivon, 2010).

»Ko otrokom, ki so se spri, ponudimo lutko, bodo otroci verbalizirali svojo jezo in počasi začeli razumevati, zakaj se jeza javlja, ter katere možnosti imajo, da jo izrazijo. Lutka bo v teh situacijah postala vrsta konstruktivnega "blažilca", ki dopušča poiskati pravo rešitev in pravo reakcijo« (Katz, 1995, v Ivon, 2005, str. 70).

Kot pravi Walter Broggini (v Gobec, 2000, str. 38), veliki lutkovni umetnik:

»Imaginarnost lutke oziroma lika, ki ga pooseblja, ter njegova življenjska zgodba, ki se korak za korakom skozi šolsko leto odvija pred otrokovimi očmi, prikazuje problemske situacije, v katerih se znajde lik in jih lahko razreši samo s pomočjo otrok. Da pa bi otroci lahko pomagali osebi razrešiti njene imaginarne probleme, morajo razrešiti prave konkretne probleme, odkriti, spoznati in pridobiti neka nova znanja o resničnem svetu v realnih življenjskih situacijah.«

5.3.3 Vloga lutke pri razvijanju empatije in tolerance

Empatija je oblika čustvenega vživljanja v druge ljudi, ki ima velik pomen znotraj medosebnih odnosov. Kot pravi Ivonova (2010), so visoko empatične osebe socialno bolj osveščene, bolj prilagojene in bolj skrbijo za občutke drugih. Empatičen dialog in komuniciranje odražata našo stopnjo občutljivosti za druge ljudi.

Otrok, ki je empatičen in obvlada komunikacijske spretnosti, se dobro vključuje v okolje, hkrati pa na njegovo socialno vedenje vpliva tudi razumevanje razlike med dobrim in slabim ter poznavanje družbenih in moralnih pravil (Warden, 2001).

Lutka pomaga pri razvijanju otrokove sposobnosti razumevanja stvari z različnih gledišč, kar je predpogoj za toleranco, emocionalno inteligenco in sposobnost empatije, vse to pa so predpostavke za vzpostavljanje uspešnih socialnih odnosov (Ivon, 2005).

Današnji svet je naravnani k obvladovanju čustev, zlasti od posameznika zahteva, da ne pokaže negativnih čustev. Otroci, zmedeni od zahtev odraslih in lastnih občutij, dostikrat ne vedo, kako se odzvati in ali smejo sploh pokazati, in na kakšen način, kaj čutijo. S tem se zapostavlja emocionalen razvoj otroka, katerega lahko spodbujamo z lutko. Ta otroku nudi, da močna čustva, ki jih dnevno doživlja, izrazi na sprejemljiv način. Otrok lahko z njo zaigra prizor, kjer vsa negativna čustva izrazi, se jih s tem osvobodi in razreši notranje konflikte. Otrok bo pri igri z lutko izražal svoja čustva in odnos do sveta, kar bo vzgojitelju doprineslo lažja opažanja čustvovanja in doživljanja otrok (Majaron, Korošec, 2006).

Lutka bogati otrokov čustveni in socialni razvoj, saj se otrok vživi v njeno situacijo in način doživljanja, s tem pa dobi možnost doživljanja in razumevanja stvari iz različnih zornih kotov. V igri z lutko otrok prevzema različne vloge in se vživi v vlogo druge osebe, postavi se v njen položaj in poskuša situacijo razumeti z njenega vidika. V igri pa postane njegova vloga, da reši problem osebe, katere vlogo je prevzel. S tem pridobiva sposobnost reševanja konfliktov in urejanja medsebojnih odnosov brez posledic hkrati pa se pri otroku poveča občutljivost za čustva drugih (Majaron, Korošec, 2006).

Že ogled gledališke predstave pri otroku spodbudi identifikacijo in empatijo, kjer aktivno sodeluje tudi pri oblikovanju svojega stališča. Skratka, ogled gledališke uprizoritve angažira otrokove racionalne in emocionalne potenciale, razvija identifikacijo in sočutenje ter tako prispeva k razvoju emocionalne inteligentnosti (Bucik, Požar Matijašič, Pirc, 2011).

EMPIRIČNI DEL

6 ZNAČILNOSTI SKUPINE V VRTCU

6.1 Opis skupine v vrtcu in njene specifičnosti

V skupino Krtki je v letošnjem šolskem letu vpisanih 21 otrok, 11 dečkov in 10 deklic. Otroci so rojeni leta 2008, ki bodo kmalu dopolnili 5 let. Dva otroka (en deček in ena deklica) pa sta eno leto mlajša in bosta v začetku naslednjega koledarskega leta dopolnila starost 4 leta.

V skupino so letos vstopili 4 novo vpisani otroci (dva dečka in dve deklici). Ravno dva novo vpisana dečka imata posebnost, ki jo moram omeniti. En deček živi z mamo v materinskem domu in le ona ga sme odpeljati iz vrtca. Drugi deček pa živi v družini, ki se je preselila iz Bosne in Hercegovine, zato ima kar nekaj težav z razumevanjem slovenskega jezika. Morda je pomembno tu še omeniti novo deklico v skupini, ki do sedaj ni obiskovala vrtca in ima nekaj težav s socialno prilagojenostjo v večjih skupinah.

6.2 Odzivi in reakcije posameznikov v skupini do novo vpisanih otrok

Stalna skupina otrok, s katerimi delam letošnje leto, je novo vpisane otroke spoznavala vsakodnevno preko medsebojne igre in naključnih socialnih interakcij. Hkrati pa so jih spoznavali preko načrtnih socialnih iger, ki sva jih v okviru sklopa pripravili in izvedli skupaj z vzgojiteljico.

Strpnost do novo vpisanih otrok se razlikuje od posameznika do posameznika. Nekateri otroci, teh je zelo malo, so dečka in deklico, ki sem ju omenila pri opisu skupine, dobro sprejeli. Sami jih povabijo v igro in jim pomagajo osvajati vrtčevski prostor, da bi se v njem čim bolje počutili. Spet drugi pa jih izločajo iz njihove igre in bližine. Ne želijo se z njimi držati za roke, ko odhajamo na sprehode, ne želijo sedeti zraven njih pri prehranjevanju in jih izločajo iz igre. Vse to kažejo verbalno in neverbalno z jokom ali mimiko.

7 OPREDELITEV PROBLEMA

Skupina otrok je socialna celica, ki deluje in živi glede na okolje, iz katerega posameznik izhaja. Način delovanja posameznika odraža stopnjo njegove prilagojenosti. Ta pa mnogokrat ni skladna s pogoji in zahtevami socialne skupine, v kateri se nahaja.

Kot sem že omenila, stalna skupina otrok, v večini s težavo sprejme novo vpisane otroke, še posebej tiste, ki prihajajo iz drugih kulturnih območij, in tiste, ki po določenih lastnostih izstopajo. Deklica, ki ni bila veliko deležna socialnih interakcij s svojimi vrstniki, ne želi deliti svojih stvari, niti tistih, ki so skupne vsem otrokom v igralnici (npr., ko deklica riše z barvicami, ki jih imamo v igralnici, takrat ne dovoli, da z njimi riše še nekdo drug). Otroci pogostokrat omenjajo, da jih tepe, grize in da jim ničesar ne dovoli. S tem razlogom otroci ne želijo z njo vstopiti v socialni stik in jo pri igri odslovijo.

Pri opazovanju otrok pa sva skupaj z vzgojiteljico opazili verbalne konflikte tudi z dečkoma, ki prihajata iz drugih kulturnih območij. Otroci so spoznali, da sta v nekaterih pogledih različna od njih. Deček, ki živi v materinskem domu, živi v skromnem socialnem okolju, doma ima zelo malo materialnih stvari (nima knjig, slikanic, ima malo igrač ...) in je na govornem področju šibkejši od ostalih. Malo je še zadržan in plah.

Pri dečku, ki prihaja iz Bosne in Hercegovine, pa so otroci opazili, da govori drugačen jezik kot oni in da ima težave pri razumevanju slovenščine. Po načrtovanih socialnih igrah so otroci spoznali, da deček prihaja iz druge države, kjer ljudje govorijo bosanski jezik. Njihove reakcije so bile različne, veliko je bilo posmehovanja, ki sva ga z vzgojiteljico poskušali odpraviti s pogovorom. Vsakodnevno sva pozorno opazovali igro in interakcije otrok z novimi otroki v skupini. Deček iz Bosne se je želel pridružiti drugemu dečku pri igri. Le-ta, kot večina otrok, ni kazal veliko naklonjenosti do novih otrok. V situaciji se je odzval nestrpno in dečka odslovil, češ, da prihaja iz Bosne in da se ne bo igral z njim, ker ga nič ne razume. Naslednji dan, ko je prišel v vrtec deček iz Bosne, se je od mame poslovil s pozdravom "Čajo". To je spodbudilo dečka, ki ga prejšnji dan ni želel pri skupni igri, k posmehovanju in žalitvi. Svojo nestrpnost in posmehljivost je prenesel tudi na ostale otroke.

Take in drugačne reakcije so naju z vzgojiteljico pripeljale k resnemu razmišljanju o nestrpnosti otrok, in na kakšen način jo odpraviti. Tu sva se spomnili na lutko, ki je odlično sredstvo za bogatenje otrokovega čustvenega in socialnega potenciala, preko katere lahko pri otroku razvijamo strpnost do različnosti in preko nje spoznava različne kulture, brez moraliziranja in prisilnega učenja. Hkrati pa na ta način izboljša

medosebne odnose. Lutki otroci zaupajo, jo obožujejo in jo aktivno vključujejo v svoje delo, le ta jih pritegne in navduši, s tem pa je posredovanje in sporočanje informacij olajšano. Vse to mi je dalo odlično temo za diplomsko nalogo.

Z dejavnostmi, ki jih bom v okviru diplomske naloge izvajala v vrtcu, bom raziskovala, kako lutka in lutkovne dejavnosti vplivajo na sprejemanje drugačnosti in spoznavanje multikulture. Skupaj z otroki bomo z literaturo, pogovorom, didaktičnimi in socialnimi igrami ter z gledališkimi izraznimi sredstvi obdelali tematiko strpnosti in sprejemanja različnosti, hkrati pa želim preveriti, kako gledališke dejavnosti pripomorejo k spoznavanju različnosti, razumevanju in spoštovanju.

8 METODA DELA

8.1 Metoda raziskovanja

Uporabila sem deskriptivno metodo empiričnega raziskovanja.

Podatke bom pridobivala z načrtnim in s priložnostnim opazovanjem ter jih dokumentirala z dnevniškimi in z anekdotskimi zapiski, z videoposnetki in s fotografijami. Sledilo bo analiziranje podatkov s postopki kvalitativne analize.

8.2 Vzorec raziskovanja

Vrtec Vodmat, 21 otrok v skupini, starih od 4 do 5 let.

8.3 Postopek raziskovanja

Otroci bodo, preko pravljič, slikanic in knjig, spoznavali tematiko strpnosti in različnosti. Z dramatizacijo bomo poskušali reševati spore, probleme in socialne okoliščine, ki se pojavljajo v zgodbah in v konkretnih situacijah med otroki v oddelku.

Literatura s tematiko različnosti bo izpostavljala problem, ki ga bodo otroci zaznali in ga poskušali reševati na njim avtentičen (lasten) način – otrok nastali problem preizkuša v igri z lutko ter išče raznolike rešitve.

Otroci bodo izdelali lastne, raznolike lutke (različen spol, različna barva kože, različna izrazna čustva, želje, različna vizualna podoba, narodna pripadnost), pri čemer se bodo ukvarjali z lutkami in različnostjo. Izdelana lutka kot pomagalo bo otroku predstavljala zaupnika, s katerim bo poizkušal rešiti konkretno problemsko situacijo (spor, žalitev, nepriljubljenost ...).

8.4 Pripomočki raziskovanja

Lutke (ročne, na palici,...), lutkovni kotiček, gledališka sredstva, scene, slikanice, pravljičnice in zgodbe na tematiko različnosti.

9 CILJI

- Doseči, da otroci skozi lutko izražajo svoja čustva, stisko in težave.
- Z lutko izboljšati prilagojenost in socialne odnose v skupini.
- Z uprizarjanjem z lutko in dramsko igro, doseči pri otrocih večjo strpnost do različnosti.
- Ugotoviti, ali lutka vpliva na medsebojne odnose.
- Ugotoviti, kako uprizarjanje z lutko pomaga razumeti in spoštovati različnost med ljudmi.

10 DELOVNE HIPOTEZE

H1: Uprizarjanje z lutko otroke spodbuja k čustvenemu izražanju.

H2: Dejavnosti z lutko pripomorejo k boljšim socialnim odnosom.

H3: Uprizarjanje z lutko pripomore k večji strpnosti otrok do različnosti.

H4: Z različnim uprizarjanjem z lutko in dramsko igro otroci spoštujejo različnost med ljudmi.

H4: Agresivno vedenje se ob uporabi lutke omili, otroci postanejo strpnejši.

11 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

11.1 Seznanjanje z različnostjo na različne načine

S tematskim sklopom "Jaz sem jaz - ti si ti - skupaj združiva moči" kot načrtom dela v vrtcu v okviru enega meseca, ki sva ga pripravili skupaj z vzgojiteljico, sem želela na različne načine otroke seznaniti z različnostjo med nami v najrazličnejših kontekstih (različne kulture, navade, mišljenje, zunanjost, želje, otroci s posebnimi potrebami, invalidi,...). Sprva sem želela izvedeti, koliko so otroci občutljivi za etično dimenzijo različnosti, kje zaznavajo različnost med nami in v kolikšni meri.

11.1.1 Različnost med nami

Cilj: Otrok spozna različnost v najrazličnejših kontekstih in pridobiva konkretne izkušnje pri dojemaju iste stvari, spoštuje sebe in druge.

Motivacija: Socialna igra: Stol na moji desni je prazen

Uvod:

Otroke sem povabila, da se zberemo skupaj na preprogi, kjer se bomo igrali igrico, ki je še ne poznajo. Z velikim zanimanjem in radovednostjo so se hitro zbrali, pri tem pa je vsak otrok prinesel svoj stol. Stole so razporedili v krog. Razložila sem jim pravila igre, nato se je igra začela.

Otroci so iskali zunanje lastnosti svojih prijateljev, na podlagi katerih so jih povabili na stol, ki je bil zraven njih prazen. Če je imelo omenjeno lastnost več otrok, so le-ti hitro tekli in se prerivali za stol, pri tem pa se smejali in neizmerno uživali, kdo bo hitrejši. Urili so svojo pozornost in opazovanje sebe ter drugih. Tu se je dobro videlo, da so nekateri otroci dobri opazovalci, saj ne le da so omenjeno lastnost hitro opazili na sebi, pač pa so tudi pri drugih otrocih hitro zaznali lastnost in jih spodbujali, naj stečejo na prazen stol. Otroci, ki so z iskanimi lastnosti vabili druge otroke na prazen stol zraven njih, so kazali naklonjenost tistim prijateljem, s katerimi se najraje igrajo. Opazila sem, da so najprej pogledali otroka, ki jim je najbolj pri srcu, poiskali na njem lastnost, ki jo ima, in šele nato podali vabilo. Med igro pa je ena deklica rekla: »Uf, dobr da smo tok različni, k čene bi se vsi kregal za prazn stol, če bi mel vsi enake lase al pa enake majce«. Takrat sem igro ustavila in dekličin komentar uporabila za pogovor o različnosti.

Jedro:

Deklico sem prosila, naj svoje besede ponovi, da jih bodo slišali še ostali otroci. Nato sem jih vprašala, ali smo si res različni in v čem se kažejo razlike med nami. Pri tem pa sem dobila zanimive odgovore: po glavi, oblekah, očeh, ustnicah, laseh, domovih, igračah, imenih, željah ...

Otroci so s kopico odgovorov govorili kar en čez drugega, pri čimer se je med njimi razvil pogovor, jaz pa sem se postavila v vlogo poslušalca.

D1: »Ja, veš, Urša, pa tud po govorjenju smo si različni.«

F1: »Ja, jst znam tud angleško govort.«

D1: »A si ti Anglež?«

F1: »Ne, sam naučusm se, k sm hodu v vrtcu na angleščino.«

F2: »Ja jst znam pa bosansko, k sm iz Bosne.«

F3: »Sej res, ti mamici namestčav, rečščajo.«

F2: »Ja, tko se pr ns reče.«

D2: »Ja, ampak lahk smo različni tud po velikosti pa po hišah.«

D3: »Ne, po hišah pa ne mormo bit.«

D2: »Ja, pa smo lahko, eni živijo v velikih hišah, eni v mejhnih, eni majo hišo narejeno iz slame.«

F3: »Ja, pa eni majo igluje.«

F4: »To so eskimi. Tm so k je mrzlo.«

F3: »Urša, a ne, da smo različni tud po željah in da drgačmislmo«

Jaz: »Zakaj pa misliš, da imamo drugačne želje?«

F3: »Ker smo drugačni od drugih in mormo druge vprašat, kaj si želijo.«

F5: »Kaj pa, če se zlažejo?«

D1: »Pa ne smemo se norčevat iz drugih, to ni prav.«

Jaz: »Zakaj ne?«

F2: »Ker to drugmu ni všeč in je treba nehat, ko te nekdo prosi, da mu ni to všeč.«

Zaključek in evalvacija:

Socialne igre so odličen pripomoček za učenje, kjer otroci pridobivajo na socialni občutljivosti. Otroci se preko njih na privlačen način spoznavajo, saj le-te vključujejo igro s humorjem, kar je ključnega pomena za uspešno socialno učenje. Poleg tega pa otrokom omogočijo učenje iz lastne, neposredne izkušnje. Otroci imajo v socialnih igrah možnost doživeti strukturno izkušnjo v nekem socialnem prostoru in konkretni socialni situaciji. Otroci v mojem oddelku se jih zelo radi igrajo in prinašajo pozitivne rezultate na socialnem področju. Kmalu nas je ena deklica spomnila na socialno igro, pri kateri se je vsak posameznik predstavil preko giba. Pri tem je podala svoj komentar, da smo si bili različni tudi takrat, ko smo se igrali omenjeno socialno igro, saj je vsak otrok pokazal svoj gib. Na moje vprašanje, zakaj je vsak otrok pokazal drugačen gib, so bile ugotovitve otrok presenetljive. Povedali so mi, da različno mislimo in da je lahko vsak po svoji domišljiji, te pa se razlikujejo, pokazal gib, s katerim se je predstavil.

Po pogovoru sem jih prosila, naj si vsak izbere svojega prijatelja, s katerim naj se skupaj pogledata v ogledalo in opazujeta razlike in podobnosti med njima. V igralnico sem postavila kamero, ki mi je olajšala opazovanje otrokovih ugotovitev. Le-te so temeljile na vizualni podobi in telesni konstituciji. Razlike in podobnosti so opažali pri barvi in dolžini las, pri barvi oči, pri številu zob, pri velikosti in oblekah.

Slika 1: Ugotavljanje različnosti med nami

Naslednji dan so otroci, po predhodnem opazovanju samega sebe, narisali svoj avtoportret. Pri tem sem jih predvsem spodbujala k natančnemu opazovanju in risanju detajlov, ki se pojavljajo na našem obrazu. Otroci v starosti 4-5 let so v fazi simbolnega risanja (predshematska stopnja), kjer še zmeraj uporabljajo različne sheme za enake predmete ali enako shemo za različne predmete (npr. ko rišejo sebe in svoje prijatelje, za vse podobe ljudi uporabijo enako shemo). Segmentno risanje se namreč pojavi šele po 6 letu starosti, ko otrok nariše izdelano figuro z več detajli, kjer so že opazne razlike med spoloma narisanih figur. Zato sem jih predvsem spodbujala k opazovanju oblik delov obraza (oblika oči in njihova sestava, kjer sta znotraj obraza vidna dva kroga, trepalnice na očeh, nosnice na nosu itd.). Otrokom pri risanju pomaga predvsem čutna izkušnja, s katero otrok določeno stvar zazna (z vohom, sluhom, vidom, tipom) in ga s tem spodbudi, da dela telesa, s katerim je zaznaval, ne bo pozabil narisati.

Po zaključku risanja smo si skupaj ogledali avtoportrete, ki smo jih razstavili v naši garderobi. Otroci so pokomentirali svoje avtoportrete in pri tem opažali različnosti pri

dolžini las in barvi oči ter podobnosti pri delih obraza, ki se pojavijo pri vsakemu posamezniku (obrvi, ušesa, ustnice, nos, trepalnice ...). Nato so posamično opisali vsak svojega najboljšega prijatelja.

Slika 2: Risanje avtoportreta

11.1.2 Različnost med nami v literaturi

Cilj: Otrok spoznava različnost v najrazličnejših kontekstih.

Motivacija: Pravice otrok: Boris A. Novak

Uvod:

Otrokom sem prebrala deklamacijo Borisa A. Novaka z naslovom Pravice otrok. Želela sem izvedeti odzive otrok na prebrano vsebino. Otrokom so bile nekatere pravice že poznane, saj so jih dnevno osvajali v različnih socialnih situacijah. Po prebrani deklamaciji so jih najbolj pritegnile pravice 'biti sit' in 'jesti sladoled', ki ga imajo zelo radi in bi si ga, tako kot vsak otrok, zaželeli tudi v hladnih dneh, saj še ne znajo v vsaki situaciji presoditi, kaj je zanje dobro in kaj slabo. Ena deklica nas je opomnila, da nas nihče nima pravice udariti in žaliti. Otroci so na socialnem in moralnem področju zelo napredovali od prejšnjega šolskega leta, kar se pozna na postopnem razlikovanju

med različnimi vrstami socialnih pravil moralnega, konvecionalnega in osebnega področja, kar je značilno za obdobje zgodnjega otroštva. Z vsakodnevnimi socialnimi interakcijami ponotranjajo družbeno sprejete standarde sprejemljivega vedenja. Z načrtnim in sistematičnim usmerjanjem so pridobili konkretne izkušnje v socialnem okolju in se s tem učili moralnih pravil v družbi, katera jim je nudila pozitivne vedenjske vzorce in modele.

Kljub novim oblikam socialnih interakcij, k čemur je pripomogel razvoj sposobnosti komuniciranja, napredovanje v rabi govora in povečanju empatije do drugih, se med njimi še zmeraj pojavljata besedna in telesna napadnost, na kar nas je opozorila tudi deklica z zavedanjem, da vse aktivnosti v socialnem okolju niso sprejemljive.

Deklamacijo sem nato prebrala še enkrat, pred tem pa jih opozorila, naj pozorno poslušajo, v čem smo si med seboj enaki in v čem različni, na kar nas je spomnila tudi deklamacija. Otroci so zaznali enakost med nami v pravicah, katere so za vse enake, razlike pa v barvi kože. Predvsem jih je veliko komentar podalo za temnopolte ljudi, katere so zaznali v kitici, ki pravi "jaz sem črn, ti si bel". Z njimi imajo nekateri že lastne izkušnje (potovanja po svetu) ali pa so jih zgolj videli v literaturi, revijah in so jim o njih pripovedovali ljudje, ki se z njimi družijo in prijateljujejo.

Jedro:

Po pogovoru sem otrokom pripravila na mizi različne vrste knjig in revij, ki govorijo o različnosti med nami glede na etično ali kulturno poreklo, glede na barvo polti, velikosti družine, prebivališča in tako dalje. Otroci, ki so zelo radovedni, so z zanimanjem pograbili knjige, ter se formirali v manjše in večje skupine. Ogledovali so si knjige in videno komentirali. Nekateri so prihajali k meni z željo izvedeti več o vsebini knjige ter z željo posredovati lastne ugotovitve odrasli osebi.

S pozornim opazovanjem in poslušanjem sem od otrok dobila zanimive komentarje, njihove pogovore sem beležila z anekdotskimi zapisi:

Skupina 1 (Hoffman, M. (2010). Velika knjiga o družinah)

Otroci so komentirali družine glede na velikost in št. članov. Zaznavali so, da je v nekaterih družinah več otrok kot v drugih, da nekateri ljudje nimajo svojih otrok, hkrati pa, da je v družini lahko samo mama ali samo oče. Družine z istospolnimi starši, s katerimi otroci nimajo konkretnih izkušenj, so sicer opazili, vendar pri tem dodali, da takih družin pri nas v Sloveniji ni. Ker se zjutraj in popoldne združujemo še z drugo skupino in je v to skupino vključen otrok iz istospolne družine, so čez nekaj dni otroci

srečali še njegovo "drugo" mamo na vrtčevskem koncertu. S to mamo so se dnevno srečevali, vendar so jo šele po pogovoru o istospolnih družinah, opazili. Različnost med družinami so našli še v bivalnih prostorih, katere so povezovali z državami, v katerih živijo (Eskimi domujejo v iglujih, Indijanci v šotorih itd.). Na sliki so svojo pozornost usmerili na brezdomca, ki jim je iz spomina priklical ljudi, katere pogosto vidijo spati v parkih na klopcih. Različnosti med družinami so iskali tudi v tem, kaj so starši po poklicu, kako se oblačijo, kaj radi jedo in kakšna vozila imajo. Večjo pozornost pa sem skupaj z njimi posvetila praznovanju, hobijem in čustvom. Pri tem so iskali različnosti in podobnosti med seboj. V pogovoru, ki se je razvil, so si izmenjavali izkušnje, ki so jih dobili pri svojem hobiju (nogomet, risanje, ples, sestavljanke). Pogovarjali smo se o rojstnih dnevih in različnih praznovanjih, pri čemer že imajo izkušnje z različnimi načini praznovanja enakih praznikov (Božič, novo leto).

Skupina 2 (Beaumont, E. (2009). Podobe otrok sveta)

Otroci so komentirali videno na slikah, kjer so se njihova opažanja zelo navezovala na njihove potrebe in želje. Črnce, kot so poimenovali temnopolte ljudi, so opazili vsi otroci v skupini, pri tem pa iskali pri njih, v čem so podobni nam, kaj imajo in česa ne. Takoj je bila za njih najbolj zanimiva slika, na kateri temnopolti otrok je piškote, in pri tem dodali, da ni pravično, da jih oni tisti trenutek ne morejo. Nato je deklica opozorila otroke v svoji skupini, da so v Afriki otroci velikokrat lačni in da mi Slovenci lahko večkrat jemo piškote in ostale sladkarije. To situacijo sem izkoristila za pogovor na temo, kdo in zakaj je lačen. Z odprtimi vprašanji in pogovorom smo spoznali, da je lakota prisotna po celem svetu. Veliko stvari so otroci opazili, med drugim tudi to, da imajo kače, katerih se nič ne bojijo, da imajo kamele in da bi bilo super, če bi lahko oni prišli v vrtec na kameli, namesto, da se pripeljejo z avtomobilom. Opazili so podobnosti med Afričani in belci v zunanjih podobah, kot so barva oči, deli oblačil, dolžina las itd. Muslimanka, ki je bila zavita v burko, pa jih je spominjala na čarodeja.

Skupina 3 (Kindersley, B. (1996). Otroci vsega sveta)

Otroci so si med seboj kazali slike otrok z različnih koncev sveta in pri tem delili mnenja drug z drugim. Nekatere otroke na sliki so prepoznali, jih poimenovali in pravilno ugotovili, iz katere države prihajajo (Kitajci, Eskimi ...). Glede na njihove čutne izkušnje in glede na to, da se še niso srečali z veliko različnimi ljudmi, so otroci vse otroke, ki so bili bele polti, poimenovali Slovenec. Razlikovanje ljudi po celinah je za nekatere otroke v tej starosti, še pretežko. S tem so premalo seznanjeni, hkrati si

podobe in oblike sveta še težje predstavljajo. Deklica, ki se veliko nauči na podlagi vizualizacije, je prinesla globus. Skupaj smo si ogledali sestavo našega planeta (morje – kopno) in poizkušali ugotoviti različne celine. Najbolj poznana jim je Afrika, v knjigi pa so si ogledali različne afriške obraze otrok. Razlike so videli zgolj v njihovih oblačilih in domovih ter podobnosti le v barvi kože.

Otrokom sem pri listanju knjig poskušala odgovoriti na najrazličnejša vprašanja in jih pri tem, preko odprtih vprašanj, pripeljala do lastnih ugotovitev. Tako smo skupaj v knjigah prepoznali Kitajca, Roma, Indijca in se pogovarjali o njihovih navadah, običajih in prebivališčih. Otroci so tako sami prepoznavali podobnosti in razlike med nami in ostalimi otroki sveta. Otroci so kot nepopisan list, ki ostalih ljudi ne diskriminirajo tako kot današnji odrasli svet, v socialne stike vstopajo brez stereotipov, ki razlike med nami iščejo zgolj pri zunanji podobi, predvsem pri delih telesa, igračah in skupnih interesih. Zato je potrebno paziti, da jih ne učimo iz svojih izkušenj, temveč jim omogočimo pogoje za izkustveno raziskovanje, ki jih bo pripeljalo do lastnih spoznanj. Lastna spoznanja jih navedejo k razmišljanju in s tem k oblikovanju lastnih stališč. Pri tem pa sem pozorna, da jim na njihovi raziskovalni poti zastavljam odprta vprašanja.

Lastne izkušnje otrok kažejo, da belopolte ljudi zgolj povežejo s slovenskim narodom, ter ljudi malo temnejše polti z Afričani. Tako Indijce, Rome in še druge poistovetijo z njimi. Deklica, ki ji pri učenju in raziskovanju sveta pomaga vizualna situacija, je sama posegla po globusu, kjer je iskala različne države s pomočjo odrasle osebe. Celine je povezovala s prebivalstvom, tamkajšnjimi navadami, živalmi in domovi.

Slika 3: Deklica išče države in celine na globusu ter jih povezuje s tamkajšnjim prebivalstvom

Zaključek in evalvacija:

Za zaključek sem jim pripravila didaktične igre: Spomin, Kdo bo hitreje prišel do svojega doma in Pot okoli sveta. Te so temeljile na multikulturi in različnosti. Ob tem sem želela videti, ali bodo med igro komentirali različne ljudi iz različnih krajev, na podlagi česa si bodo pri Spominu zapomnili podobe otrok z vsega sveta ter na podlagi česa si bodo izbirali igralne figure. Skozi proces igranja so otroci sporočali svoja čustva, mišljenja, hkrati pa sem z igrami želela spodbujati čustveni in socialni razvoj.

Sprva so si otroci zgolj ogledovali slike s podobami otrok. Iskali so pare in jih postavljali skupaj v stolpec. Pri tem so med seboj izmenjevali opažanja pri vizualni podobi posameznih otrok na sliki ter čustvih, ki ji izražajo (skodrani lasje tako kot pri deklici v naši skupini, koliko Afričanov – vsi temnopolti otroci na slikah, ti otroci so skoraj vsi veseli, veliko se jih smeje). Nato so sestavili dva stolpca z razvrščanjem na temnopolte in belopolte otroke. Kasneje se je igra sprevrnila v didaktično igro s pravili. Pare so iskali po spominu, pozornost je pri nekaterih otrocih zelo velika. Lažje so si zapomnili otroke bele polti, pri katerih so opažali razlike med strukturo las, barvo las, barvo oči. Več težav so jim povzročale podobe temnopoltih otrok, s katerimi imajo manj izkušenj. Pri njih so opazili veliko podobnosti (temni lasje) in so jih sprva težje razlikovali, katerim so morali posvečati večjo pozornost pri opazovanju.

Otroci so figure zbirali glede na vsečnost domov otrok, ki so bili narisani. Pritegnilo jih je, kje bi radi živeli, v kakšnem domu in zakaj. Izbire so bile različne glede na otrokov karakter, domišljijo in vsečne stvari. Pri tem se je že kazala razlika med spoloma. Fantje so predvsem posegali po Indijancu, ki živi v šotoru. Za Indijance vedo, da so se nekoč bojevali z, za otroke zelo zanimivim lokom. Pri deklicah je bila izbira figur različna, predvsem pa je na izbiro vplivala vizualna podoba in dom (lepi lasje, zanimive obleke itd.).

Slika 4: Otroci pri igri Pot okoli sveta

Didaktična igra Pot okoli sveta se je razvila v igro vlog. Otroci so prevzeli vlogo svoje igralne figure. Med njimi se je razvila empatija, vabili so se med seboj v svoje domove, kjer se je razvijalo pravo prijateljstvo. Figure so se spremenile v ročne lutke, s katerimi so otroci preigrali različne vloge v različnih izmišljenih zgodbah. Po končani igri je deklica po lastni želji narisala podobe otrok iz igre in jih poimenovala (Kitajec, Afričan, belka, Eskim in Indijanec).

11.1.3 Razvojni oddelek v vrtcu

Cilj:

- Seznanjanje z različnostjo med oddelki v vrtcu,
- seznanjanje z gledališkimi sredstvi.

Motivacija: obisk razvojnega oddelka v vrtcu in interakcija z njimi.

Z otroki smo odšli v razvojni oddelek, kamor je vključenih 6 otrok s posebnimi potrebami. Največjo motivacijo jim predstavlja želja po spoznavanju nečesa novega, odkrivanje nove igralnice in raziskovanju igrač, ki se nahajajo v drugih igralnicah.

Uvod:

Sprva so se otroci, z veliko željo po igri, zapodili proti igračam na policah. Otrok s posebnimi potrebami sprva niso opazili. Kasneje so svojo pozornost začeli usmerjati v deklico s posebnimi potrebami. Deklica hodi v glasbeno šolo, kjer se uči igrati bobne. Z palicama za bobne je hodila po sobi in igračam spreminjala funkcijsko obliko. Tolkla je po raznovrstnih igračah, pri tem pa se velikokrat povzpela na kuhinjski kotiček. Otroci so jo nemo opazovali, pri tem pa poglede obračali proti vzgojiteljicam v zbeganosti, ali se to lahko počne v tej igralnici, ali odrasle osebe ne bomo posegle itd.

Kasneje so otroci, ki premorejo veliko empatije, vstopili v interakcijo z otroki s posebnimi potrebami. Veliko otrok je poizkusilo vzpostaviti stik z deklico kitajskega rodu. Deklica je plaha, težave ima pri sporazumevanju in se počuti nelagodno v veliki skupini otrok. Zaradi tega se je pogostokrat sama izključila iz igre in prišla k odrasli osebi po občutek varnosti. Dva dečka s posebnimi potrebami, ki sta hkrati na invalidskem vozičku, sta med otroki pritegnila največ pozornosti. Z njima so si podajali balone, jih vozili po igralnici in jim prinašali raznovrstne igrače.

Pred odhodom nazaj v našo igralnico smo odplesali rajalno igro Bela lilija. Težava je nastopila, ko so otroci opazili, da se dečka na vozičku ne zmoreta z nami vrteti in plesati v krogu. Iskanje rešitev sem prepustila otrokom, ki so me zelo pozitivno presenetili. Kaj kmalu so predlagali, da ju postavimo na sredino kroga v vlogo Rdečih tulipanov, ki nam bosta pri petju in rajanju pomagala s ploskanjem. Nato pa so se otroci srečali z naslednjim problemom. Deklica, ki prihaja s Kitajske, se ni želela prijeti za roko z nobenim od otrok. Avtisti, ki doživljajo nelagodje pri dotiku in neznanem, iščejo in se zatekajo k osebam, katere že poznajo in pri njih doživljajo občutek varnosti.

Otrokom smo razložili, da je deklico strah, ker nobenega od njih še ne pozna. Deček nam je s svojo rešitvijo, naj deklici podata roke vzgojiteljici, katere že dobro pozna, pomagal skleniti krog.

Slika 5: Interakcija z deklico kitajskega rodu - pomoč fantka pri sestavljanju vlaka

Po prihodu v našo igralnico je sledil pogovor, ki so ga otroci pričeli kar sami s kopico vprašanj. Zakaj nas deklica ni želela prijeti za roko, ko smo plesali? Zakaj sta fantka na invalidskem vozičku, zakaj jima zdravniki ne pomagajo? Zakaj me deklica ni želela pogledati v oči? Zakaj lahko tista deklica skače po igralnem kotičku? Zakaj nič ne govori? Vse to in še več je otrokom predstavljalo kopico nerazrešenih vprašanj.

Otroci so se tako seznanjali in spoznali različnost tudi v kontekstu duševne konstitucije. Spoznali so, da nekateri ljudje potrebujejo invalidski voziček za mobilnost, zaradi najrazličnejših dogodkov, ki so se jim pripetile v življenju. Očesni stik, ki ga avtisti ne zmorejo vzpostaviti, je otrokom vzbudil nelagodje in negativna čustva. Menili so, da so deklici naredili kaj slabega, da jih deklica ne mara in, da se kljub njihovi prijaznosti ni želela igrati in pogovarjati z njimi.

Slika 6: Interakcija z dečkom na invalidskem vozičku - podajanje z baloni

Odgovore smo skušali poiskati skupaj. Na tak način sem želela otrokom približati drugačnost med nami in hkrati biti strpen do vseh. Otroci morajo ljudi, ki so drugačni od njih, doživljati v okolju, v katerem se ne počutijo ogroženi. Raznovrsten nabor prijateljev in vrstnikov daje priložnost za razumevanje drugih in občutek empatije do njih.

Če imajo otroci stike s psihofizično oviranimi ljudmi, se bodo bolj zavedali naporov, s katerimi se soočajo taki ljudje, da najdejo poti do zastavljenih ciljev in si s tem osmislijo življenje.

Slika 7: Čutna izkušnja na stolu namenjena za terapevtske zadeve otrok s posebnimi potrebami

Jedro:

Kasneje sem otrokom ponudila najrazličnejše revije. Po mojem navodilu so v revijah iskali slike s podobami otrok, ki prihajajo iz najrazličnejših držav. Te so izrezali z namenom, da bomo ustvarili lutkovni kotiček v igralnici.

Po listanju revij sem želela poizvedeti, koliko že poznajo zgradbo gledališča. Poznavanje je bilo med otroki različno. Vsi so ugotovili, da bomo potrebovali lutke in gledališki oder. Ob pogovoru o gledališču smo spoznali različne poklice ljudi, ki omogočajo, da zgodba v gledališču zaživi v vsej svoji lepoti in raznolikosti. Nekateri so omenili tudi gledališke igralce, ki bodo z lutkami igrali. Ker so si otroci ogledali že veliko lutkovnih predstav v izvedbi zunanjih in notranjih izvajalcev, so jim lutke blizu in v predstavah neizmerno uživajo in se še dolgo po tem sprašujejo o usodah junakov.

Otroci so z navdušenjem in z zavzetostjo domiselno ustvarili lutkovni kotiček. Najrazličnejše lutke so za otroke zelo privlačne in imajo posebno moč, z njimi se otroci poistovetijo in jim predstavljajo zabavo in izziv. Že čisto preprosta lutka otroke spodbuja k lastni ustvarjalnosti, s čimer se utrdi njihova samopodoba. Z njimi se poistovetijo in tako lažje gledajo na stvari iz druge perspektive.

Pri igri z lutko se pri otroku razvija domišljija, s katero se postavi v drugi svet in postane druga oseba. Vse to in še več vpliva, da znova in znova posegajo po lutkah, načrtovano ali zgolj nezavedno v igri. Zato jim je motivacijo za postavitvev lutkovnega kotička predstavljala že sama želja po kreativnem igranju z lutkami, po imetju kotička, katerega bodo ustvarili sami in s tem pridobili na samopodobi.

Kotiček je nastajal v skladu z njihovo veliko ustvarjalnostjo in domišljijo. Skupaj so se odločili za izdelavo zaves, ki bodo prekrile oder, ko se bo predstava končala. Vsi so sodelovali pri izboru imena za svoje gledališče in bili nanj zelo ponosni. Aktivnost je otroke vodila k sodelovanju, skupinskemu delu in napredku v socializaciji. Vsi otroci so bili aktivni z neštetimi idejami, a hkrati so znali podrežati svoje želje skupnemu cilju – postavitvev kotička, ki bo ustrezal vsem in bo izdelek vseh otrok kot celotne skupine.

Po nastanku lutkovnega kotička v izvedbi in sodelovanju otrok, so le-ti pripomnili, da jim manjkajo glavni akterji gledališča – lutke. Sprva so otroci posegli po svojih "ljubljenčkih" – plišastih igračah, ki jih dnevno prinašajo v vrtec. Igrače so postale lutke, s katerimi so otroci odigrali prve spontane prizore z obilo otroške domišljije. Uprizarjali so predstave, pripravili stole za gledalce in nas vse vabili na gledališke predstave. Vsebine prizorov so temeljile na veliki ustvarjalnosti in domišljijem svetov z elementi risanih in filmskih junakov. Karakterji lutk so se razlikovali glede na spol akterjev. Deklice so svojim lutkam dodeljevale lastnosti nežnih, lepih pogumnih deklic, ki živijo v

gradovih kot prave princeske, fantje pa lastnosti nadnaravnih moči z delčki bojevanja in reševanja sveta pred vsem hudobnim.

V lutkovni kotiček so otroci postavili kovček, ki ga uporabljamo v oddelku že od vstopa otrok v vrtec. Otroci ga poznajo kot potujoče gledališče, ki živi v kovčku, in vsakič ko se le ta odpre prinaša novo presenečenje z novimi zgodbami in lutkami. Sedaj pa so ga postavili v lutkovni kotiček z namenom, da vanj spravljajo lutke, ki se bodo postopoma pojavljale v našem oddelku. Že naslednji dan so naju z vzgojiteljico opomnili, da bi njihove prve lutke lahko postale majhne lesene figure, s katerimi se velikokrat igrajo razne domišljijske igre vlog. Pospravili so jih v kovček, ki so ga v naslednjih dneh nenehno odpirali z željo po igranju v lutkovnem kotičku.

Zaključek in evalvacija:

Naslednji dan smo otroke iz razvojnega oddelka povabili na skupen ogled razstave Od skice do lutke. Razstava je, tako kot vsako leto, potekala v okviru RTV Slovenija z namenom otrokom približati postopek nastanka lutk. Letošnjo razstavo so dopolnjevali videoposnetki lutkovnih oddaj Televizije Slovenija.

Socialni stik z otroki s posebnimi potrebami, ki so ga otroci vzpostavili preko igre, je pokazal pozitivne rezultate. Z otroki iz razvojnega oddelka se bomo, na željo otrok iz moje skupine, vsakotredensko družili bodisi v njihovi bodisi v naši igralnici. Otroci se bodo skupaj igrali, poleg igre pa bomo vzgojiteljice pripravile skupne dejavnosti, ki bodo spodbujale socialni razvoj, potrpežljivost, medsebojno pomoč, pozitivne prijateljske odnose in strpnost do drugačnosti.

Otroci so na razstavi поблиžje spoznali različne risanke in slikarske tehnike. Ob razstavljenih lutkah so bile priložene tudi fotografije, ki so ponazarjale postopek izdelave lutke. Tako so se otroci seznanili z nastankom lutkovnih junakov iz lutkovnih oddaj Butalci, Kljukčeve dogodivščine, Mišek Mokedaj, Zverinice iz Rezije, Radovedni Taček, An ban pet podgan, Zajček Bine in Ribič Pepe.

Slika 8: Razstava RTV Slovenije - od skice do lutke

Čarobni moči lutk so se otroci čudili, bili so radovedni, vzhičeni in zavzeti.. Otrokom je prepoznavanje lutkovnih junakov krepilo pozitivno samopodobo. Nepoznani junaki, a fantom najbolj zanimivi, so bili le iz lutkovne oddaje An ban pet podgan. Lutke, izdelane iz zgibank, so s svojo zgradbo oblike, ki izraža čustva, najbolj navdušila fante. Spominjale so jih na njihov fantazijski svet, poln bojevanja, nadnaravne moči, ki je v zgodnjem otroštvu še posebej "cenjen".

Lutke so s svojo pristnostjo pritegnile pozornost vsakega posameznika. Z njimi so vzpostavljali verbalno komunikacijo v upanju, da jim bo katera lutka odgovorila na njihova vprašanja. Pripovedovali so dogodivščine, ki so se pripetile lutkovnim junakom v oddajah in iz njih razbirali čustva (lisica iz Zverinice iz Rezije ima žalostne oči).

Skupaj smo preko fotografij spoznali potek nastanka lutk – od skice do lutke – , za konec pa si ogledali videoposnetke lutkovnih oddaj. Otroci so si izbrali najljubšega lutkovnega junaka, ga doživljajsko narisali, svoje likovne izdelke pa postavili na razstavo v galeriji.

11.2 Preigravanje literarne vsebine s tematiko drugačnosti

Kovček, ki ga omenjam pri nastanku lutkovnega kotička, so otroci dnevno polnili z dodajanjem raznoraznih lutk, ki so jih prinašali od doma. Od ročnih, kupljenih lutk, do lutk na palčki, ki so jih doma izdelali sami. Na lutke, ki so jih izdelali sami, so se otroci še posebej navezali, zato niso dovolili, da bi jih vodile skozi gledališče druge roke vendar le tiste, ki so vložile veliko truda za njihov nastanek. S ponosom so jih kazali in

razlagali o njihovem nastanku. Opazila sem, da so drugi otroci pokazali spoštovanje do teh lutk, saj niso posegali po njih brez vednosti "lastnikov". Z željo, da imajo svojo lutko, ki jim bo krepila pozitivno samopodobo, so jih izdelovali tudi v vrtcu. Lutke so se razlikovale med seboj, otroci so si jih razkazovali in pripovedovali o njihovih zunanjih podobah in značajih.

Medkultura kot aktivna strpnost vključuje pozitiven pristop do razlik. Prepoznavanje razlik med nami in ljudmi z vseh koncev sveta otrokom ne predstavlja več nobenih težav. O razlikah med nami glede na kulturno poreklo in življenjski stil vedo že veliko, česar se vedno bolj zavedajo in to ozaveščajo. Kljub temu pa v konkretnih socialnih situacijah pogosto prihaja do nesoglasij, bojevitosti – telesne in verbalne, joka in velike nestrpnosti.

Tu nam lahko priskoči na pomoč lutka, ki nas "zvabi" v razmišljanje o nas samih. Otroci se z lutko kaj hitro poistovetijo, kjer doživijo njene pripetljaje, neprijetnosti in čustva. Preko zgodb, pravljič in lutkovnih predstav lahko najdejo sebe ali vrstnike s podobnimi težavami ter s tem spoznajo številne načine reševanja različnih socialnih interakcij.

Otroci se nenehno srečujejo z raznolikostjo in drugačnostjo, a kljub temu, da se razlik med nami vedno bolj zavedajo, pri nekaterih posameznikih med igro prihaja do egocentrizma. Zato sem se odločila, da mi bo v pomoč priskočila lutka, ki na otroke deluje magično. Ta jih zna spodbuditi k razmišljanju o svojih čustvih, željah, mislih ter jih spodbudi k iskanju rešitev pri konfliktnih z nizanem rešitev. Lutka z aktivnim poslušanjem otrokom pomaga poiskati najboljšo rešitev, ki bo sprejemljiva za vse.

Z literarnimi vsebinami s tematiko drugačnosti sem želela otrokom predstaviti problem, ki so ga nato otroci poskušali razrešiti preko igre z lutkami. Literarne vsebine sem jim približala na več načinov, s prebiranjem pravljič, z improvizirano lutkovno predstavo, s socialnimi igrami ter s tem želela pritegniti njihovo zanimanje in jih motivirati za kasnejše iskanje rešitev socialnih problemov. Ko je otrok zmožen razrešiti nesoglasja v igri, to izkušnjo prenese v vsakdanje življenje.

Socialna izključenost v zgodnjem obdobju otrokovega razvoja prinese nepopravljive posledice za njegov nadaljnji razvoj. Na podlagi tega sem z dejavnostmi želela doseči, da otroci spoznavajo samega sebe in druge.

11.2.1 Moore, J. (2009). Pegasta Jagoda

Motivacija: Vključitev lutke Pegasta Jagoda v skupino

Uvod:

V igralnico sem vstopila z malo, rdečelaso, s pegicami posuto lutko z imenom Pegasta Jagoda. Pegasta Jagoda se je pojavila v oddelku kot lutkovni gost, ki si želi, da bi jo otroci sprejeli takšno, kot je in bi si tako pridobila prijatelje brez njihovega posmehovanja in ocenjevanja njene vizualne podobe. Lutka, ki sem jo naredila doma, je imela glavne značilnosti vizualne podobe Pegaste Jagode, pegice, ki so močno prekrivale njen obraz.

To jutro je močno deževalo, zato sva se z lutko stiskali pod velikim rumenim dežnikom. Vsi so ostrmeli in čakali, da se jim lutka predstavi. Z animacijo sem z lutko otroke želela motivirati in pridobiti njihovo pozornost. V igralnici se je pojavila v obliki motivacijskega in pripovedovalnega elementa. Vživela sem se v vlogo Pegaste Jagode, s katero sem otrokom želela približati različnost med nami kot nekaj pozitivnega in dobrega.

Plašna deklica, kot je bila, se je z nežnim in tihim glasom predstavila otrokom. Želela je le, da nekdo prisluhne njeni zgodbi iz šolskih klopi. Brez povabila in dodatnih navodil so otroci posedli na preprogo in pozorno prisluhnili Pegasti jagodi. Beseda lutke je beseda prijatelja, zato so zanjo in skupaj z njo otroci pripravljeni narediti marsikaj.

Slika 9: Obisk Pegaste Jagode

Vsi so strmeli vanjo, medtem, ko jim je pripovedovala, kaj vse zna in kako je pri tem uspešna. Njeni sošolci pa so na njej opazili le tiste male, rdeče pege, ki se tako močno tiščijo njenega obraza. Zaradi rdečih peg jih je spominjala na žirafa, jagodo, na "paconarko". Pripovedovala je o izrečenih besedah njenih sošolcev, ki so jo močno razžalostile in ji vzbujale neprijetne občutke – žalost, sramežljivost in negotovost. Nato je Pegasta Jagoda želela izvedeti, če so otroci že kdaj doživeli podobne občutke, ki so iz njih izvabile določena čustva. Otroci so posamezno odgovarjali na vprašanje: Kaj vam ni všeč, če vam prijatelji rečejo? Najbolj pogosti odgovori otrok so bili:

- » Ni mi všeč, če me ne želijo poslušati, ko hočem nekaj povedati.«
- » Boli me, če me nekdo udari, porine, ugrizne ali ušcipne.«
- » Zelo sem jezen, če se norčujejo iz mene, me hecajo in se mi smeji.«
- » Razjezi me, če mi nekdo reče, da sem tečka ali nesramen/ - a.«
- » Gre mi na živce, če me nekdo pokliče Livčibivči, ker jaz sem LivčiBivči samo za mojo mami. In sem tok besna, da grem stran od njih in še ušesa si zamašim.«

Jedro:

Pegasta Jagoda se je v družbi naše skupine sprostila. Opogumila se je in vprašala otroke, če lahko krompirjeve počitnice preživi z njimi v vrtcu. Otroci so jo z navdušenjem povabili medse:

Pegasta Jagoda (v joku): »Vsi mi govorijo, da sem umazana.«

Otrok: »Nisi umazana, to imaš pegice.«

Pegasta Jagoda (v joku): »Ja, ampak jaz si želim, da jih nebi mela, ker mi zaradi njih govorijo, da sem žirafa, da sem kot jagoda.«

Otrok: »Meni so pa pegice všeč, moja mami jih ima tudi. Ona si jih nič ne umiva. Jaz sem si jih enkrat s flomastrom narisala, ker sem hotela biti taka kot moja mami.«

Pegasta Jagoda : »A pol misliš, da niso grde.«

Otrok: »Ne, so kot neke lepe bleščice.«

Otrok: » A veš, da se jaz tudi znam dobro s kolesom voziti, brez koleščkov.«

Pegasta Jagoda: »Ja, sej jaz tudi, lahko se skupaj vozimo.«

Otrok: »Jaaaaa.«

Otrok: »Jaz se pa ne znam. Mami me še ni naučila.«

Pegasta Jagoda: »Te bom jaz naučila, lahko se boš peljal na mojem kolesu.«

Otrok: »Super. Jaz znam pa žogo tapkat. Te lahko naučim.«

Otrok: »Pegasta Jagoda, ti si lahko naša prijateljica. Tukaj z nami ostani v vrtcu, sej gremo kmalu v šolo, pa boš šla lahko z nami.«

Pegasta Jagoda: »Samo še mamici in očiju grem povedat, kje sem, da me ne bosta iskala.«

Otrok: »Gremo zdaj skupaj se igrat.«

Med otroki je preko lutke prišlo do živahne komunikacije, ki je v njih vzbudila čustva in sočutje. Lutki, s podobnimi težavami oziroma vrlinami otroci zaupajo in postane ena izmed njih. Z navdušenjem in željo po intimnem stiku z lutko, so jo sprejeli medse in jo popeljali v njihov svet igre in domišljije.

Z anekdotskimi zapisi preko video kamere sem posnela zanimive socialne stike med otroki in lutko. Tako so se otroci izkustveno učili komunikacije, socialnih veščin in pozitivnih medsebojnih odnosov brez nasilnega reševanja nesoglasij. Z željo pomagati Pegasti Jagodi, so ji pozorno prisluhnili, si z vprašanji osvetlili težave in poiskali rešitve, ki so jih pripeljale do prijetnega druženja. Nekateri so se postavili v vlogo sošolcev Pegaste Jagode, eden od otrok pa je animiral Pegasto Jagodo.

Pri tem je sprva prišlo med otroki do besednega konflikta. Seveda si je vsak bolj želel igrati vlogo Pegaste Jagode kot vlogo njenih sošolcev. Pegasta Jagoda je imela veliko animatorjev za vlogo sošolcev pa se je sprva odločalo le malo otrok. Otroci so v različnih zasedbah odigrali svoje vloge in na koncu sem opazila, da Jagoda pogreša svoje sošolce in tudi oni jo nestrpno pričakujejo.

Otroci so skozi lutko vzpostavljali komunikacijo, pri čemer so na različne načine razreševali nastale situacije. Postavljali so si vprašanja, izražali svoja stališča, misli in čustva. Pri tem pa so si krepili divergentno mišljenje in verbalno komunikacijo.

V potrditev moji zaznavi o želji Pegaste Jagode po vrnitvi k sošolcem, je bila predstava z naslovom Pegasta Jagoda, ki so jo otroci pripravili za otroke sosednje skupine. Izdelali so gledališki list in vstopnice. V predstavi so Pegasto Jagodo uprizorili kot živahno, razigrano deklico, ki med prijatelji pozabi na svoje male rdeče pegice in s tem njena plahost in negotovost postaneta pozabljeni. V njej se skriva veliko dobrote in otroške razigranosti. S prijatelji je hodila na igrišče, vozili so se s kolesom, v čemer je Pegasta Jagoda najboljša. Predstava je uprizarjala njene najboljše šolske počitnice, v katerih je dobila nove, dobre, skoraj najboljše prijatelje iz vrtca. Kasneje pa otroci le zaznajo, da je šola pomembna, kamor se mora vrniti tudi njihova nova prijateljica Pegasta Jagoda.

Po predstavi smo se z otroki pogovarjali, kdo so junaki predstave, kaj se je v predstavi dogajalo, kdo jim je bil najbolj všeč, in zakaj ... "Moji" otroci so bili ponosni na svojo predstavo, navdušeni, hkrati pa zelo presenečeni, ker je zgodbica o Pegasti Jagodi dobila drugačne razsežnosti. V prizorih je prišlo do spontanega pogovora, v katerem so akterji zaznali, da je potrebno, da se Pegasta Jagoda vrne v šolo, ker je konec počitnic. Šola je potrebna za vse in Pegasta Jagoda lahko zamudi veliko stvari, ki se jih ne bo mogla naučiti. Poleg tega pa so v njej zaznali, da kljub njenemu dobremu počutju med nami, še zmeraj pogreša svoje sošolce, katere ima, ne glede na to, da so ocenjevali njeno vizualno podobo, še zmeraj rada. Pri pogovoru o predstavi pa so dodali, da je Pegasta Jagoda še vedno pegasta ampak hkrati odlična kolesarka. Otroci so v njej prepoznali Piko Nogavičko, najbolj pegasto, rdečelaso, priljubljeno, pogumno in zabavno deklico na svetu, ki ji nihče ni zameril njenih pomanjkljivosti. Pegasta Jagoda je preživela prijetne počitnice v vrtcu in bi Krtkom rada predstavila svoje super sošolce.

11.2.2 Makarovič, S. (2007). Veveriček posebne sorte

Motivacija: uprizoritev literarne vsebine z lutkami.

Uvod:

Uvodno sem otrokom za motivacijo pripravila del prizora literarne vsebine Veveriček posebne sorte. Že sam nagovor, da si bodo ogledali lutkovno predstavo, je otroke motiviral pri pospravljanju in pripravi prostora za ogled lutkovne animacije. Ta otroke vedno pritegne k mirnemu sedenju in zbranemu poslušanju.

Z žalostnim pogledom sem otrokom povedala prigodo, ki se je zgodila moji najljubši knjigi. To je namreč strgal moj prijatelj. Zaradi manjkajočih listov je zgodba v moji knjigi nedokončana. Za pomoč sem prosila otroke, ki bi z iskanjem rešitev skupaj izbrali zaključek zgodbe in ga umestili v mojo knjigo. Z namenom slišati rešitve otrok, sem otrokom zgodbo uprizorila le do tematskega problema. S tem pa sem želela spodbujati njihovo sodelovanje, domišljijo, ustvarjalnost in sprejemanje drugačnosti. Lutke na palici sem izdelala doma in ob pripovedovanju zgodbe predstavila literarno vsebino preko animacije z lutkami. Želela sem se izogniti monotonemu branju pravljice in tako pritegniti vso otrokovo pozornost v lutke, kot nek podaljšan primerek pripovedovanja zgodbe ob slikah. Lutke imajo otroci radi in se jih zmeraj razveselijo.

Njihova pozornost je usmerjena v njih, zato zgodbi bolje sledijo in si jo lažje zapomnijo. Pri animaciji z lutkami sem se v vsako vlogo vživela in pri pripovedovanju spreminjala lutkam glasove in počutja popestrila z različnimi čustvenimi izrazi. Pri otrocih pa opazila sočustvovanje z liki, ko so se ob gledanju in poslušanju pojavljale različne geste na malih otroških obrazih. Pri izdelavi lutk sem pazila na izraze veselja, žalosti in vizualni podobi. Veveričku posebne sorte sem tako želela čim bolj nazorno prikazati njegove tanke, kratke nogice, zaradi katerih ni mogel skakati, tako kot veveričke najboljše znajo.

Slika 10: Uprizoritev literarne vsebine z lutkami

Po uprizoritvi smo se pogovarjali o vsebini zgodbe, pri čemer so otroci opazili Čopkovo drugačnost od njegovih bratcev in sestic. Čopek zaradi tanjše in skrivljene tačke ni zmož skakati po drevesih tako kot ostale veverice. V njem so prepoznali žalost, osamljenost in nezaželenost med prijatelji. Z vprašanjem, kako lahko postane Čopko srečen, sem otroke želela spodbuditi v nadaljnje razmišljanje in pri njih izvesti sočutje do veverička posebne sorte. Njihove rešitve so bile različne in polne domišljije:

- » Čopku izdelajo voziček iz lesa.«
- » Mama ga pelje na igrala, kjer mu naredijo gugalnico.«
- » Igra se z igračami.«
- » Lahko riše in se igra družabne igre.«
- » Drugi ga zabavajo in mu pojejo.«

Jedro:

Po uprizoritvi prizora literarne vsebine sem otroke razdelila v tri skupine po šest otrok. Otroci so v sodelovanju iskali rešitve literarnega problema in ustvarjali zaključek zgodbe. Pri nastajanju zgodbe je prišlo do medsebojnega sodelovanja. Posamezno so nizali rešitve z dodajanjem idej in misli, pri tem pa sprejemali drugačnost v domišljiji svojih prijateljev.

Rešitev in zaključek zgodbe 1:

»Čopko se sprijazni, da ne zna skakati, bratci in sestrice pa skačejo po drevesih v gozdu. Nabirajo želode in se pogovarjajo. Bratci želijo pozdraviti Čopka, mama pa je vesela, ker mu pomagajo. Bratci mu poiščejo lešnikova zdravila in mu zgradijo malo hišico in posteljo, da bo počival. Vrana in šoja, miške in zajčki so jim pomagali najti zdravila, našli so jih zakopane v gozdu. Zdravilo so nesli Čopku, ki se je pozdravil. Njegova noga je postala zdrava in debela. Naredili so zabavo v Čopkovi mali hiški.«

Rešitev in zaključek zgodbe 2:

»Mama je šla na drevo in mu nosila lešnike. Vsako noč je postajal večji in večji. Vedno več moči je imel v nogi in se je naučil plezati. Postal je enak kot njegovi bratci. Miške in zajčki so se z vevericami igrali. Šoja je našla novega prijatelja – vrano Spretnik. Mama Puhanka je bila vesela in v gozdu so živeli srečno do konca svojih dni. Bili so zelo dobri prijatelji.«

Rešitev in zaključek zgodbe 3:

»Mama Puhanka, sestre, bratci natrgajo zdravilne rože Zdravilke. Skuhajo mu posebni čaj, da mu poveča nogo in v nogi začuti mišice. Zato lahko skače. Skupaj z bratci gredo skakat. Gredo na potep po gozdu. Medved pride na drevo in veverice skočijo na drugo drevo. Medved poskusi skočiti za njimi na vejo, a pade na tla. Šoja glasno zakriči, medved pa zbeži. Mama Puhanka ostane sama, brez otrok, saj so odrasli. Veveričke ji poiščejo moža, same pa si ustvarijo novo družino.«

Njihove rešitve so temeljile na domišljiji, v kateri je mogoče vse. Na podlagi njihovih izkušenj, misleč, da za vsako bolezen (telesno ali duševno) obstaja zdravilo, so nastajali zanimivi kreativni zaključki zgodbe. S sočustvovanjem do Čopka so želeli, da se njegova noga pozdravi in postane močnejša. Za zaključke zgodb so si otroci sami porazdelili vloge in te zaključke uprizorili.

Kreativna lutkovna dejavnost, v katero so bili otroci vključeni celostno – miselno in telesno, je doprinesla pri otrocih ustvarjalnost, sproščenost in domiselnost z željo za rešitev problema. Do izraza sta prišla lastna ustvarjalnost vsakega posameznika in sprejemanje drugačnosti ter individualnosti. Vloge so si otroci razdelili glede na njihov karakter. Malo bolj dominantni in pogumni otroci so si izbrali glavne vloge, sramežljivi in nevpadljivi otroci pa stranske. S poustvarjanjem literarne vsebine so po skupinah ostalim otrokom predstavili svoje rešitve. Med opazovanjem igre sem zaznala, da si vsi udeleženci prizadevajo, da Čopko ne bi bil prikrajšan za tisto, kar veverice najraje počnejo. Otroci so se srečevali in soočali z drugačnostjo po telesni konstituciji in s stereotipi, katerih je vse več v današnjem svetu. Ostali otroci, ki so bili v vlogi gledalcev, so prizore drugih skupin spremljali z navdušenjem in z vso pozornostjo ter nestrpnim pričakovanjem, kaj se bo zgodilo s Čopkom. Jaz pa sem pri otrocih opazovala in spremljala njihove spretnosti pri rokovanju z lutkami in vživljanje v njihovo vlogo. Pri vsem pa sem opazila, da jim vživljanje v različne vloge ne predstavlja večjih težav, saj vanjo napnejo vse svoje moči in sposobnosti z izražanjem čustev in sočustvovanjem do lutke.

Po odigranih prizorih otrok smo se z otroki pogovarjali o vsebinah zgodb, ki so nastale z njihovo ustvarjalnostjo in domišljijo. Z odprtimi vprašanji sem otroke želela spodbuditi k razmišljanju, ali je v realnem življenju moč pozdraviti vse telesne ali drugačne bolezni in poškodbe. V pogovoru so se otroci spomnili na fantka, s katerima so se srečali v medsebojnem druženju in sodelovanju z razvojnim oddelkom. Z asociacijami in povezovanjem s konkretnimi življenjskimi situacijami so otroci prišli do zaključnih ugotovitev, da je v pravljičah in njihovi domišljiji mogoče vse. Hkrati pa povezali svoje izkušnje s tem, da se nekaterih stanj ne da odpraviti ali ozdraviti, so pa številne poti, da si življenje osmislimo in s tem zaživimo polno, srečno.

Deklica z veliko empatije in sprejemanja individualnosti vsakega posameznika je še dodala, da lahko invalidnim osebam pomagamo tudi na drugačne načine. Odpremo jim vrata, jim delamo družbo, se z njimi igramo in jim pomagamo pri najrazličnejših opravilih. Otroci so se invalidnih oseb spomnili tudi v športu, kjer nekateri plavajo brez rok, nekateri igrajo košarko na invalidskih vozičkih, hkrati pa jih je zgodba asociirala tudi na našo novo prijateljico Pegasto Jagodo. Le ta je, prav tako kot Čopko, doživela izključenost in občutek manjvrednosti. Tako so prišli do zaključka, da lahko naš pravljični junak Čopko počne marsikaj drugega, kot samo skače z veje na vejo.

Zaključek in evalvacija:

Naslednji dan so otroci v manjših skupinah oblikovali (narisali) svoje zaključke pravljice Veveriček posebne sorte. Dogovorili so se, da bo moja knjiga imela tri različne konce zgodbe. Tako bo bralec lahko razmišljal, se spraševal in iskal rešitve.

Otroci so skozi literarno vsebino spoznavali drugačnost na različnih področjih hkrati pa se učili strpnosti do različnih mnenj, stališč in želja svojih prijateljev. Igra z lutko je pripomogla otrokom približati medkulturno vzgojo v širšem pogledu, ki se ne ukvarja zgolj s kulturnimi, etničnimi in družbenimi razlikami. Ljudje se namreč razlikujemo še na veliko več načinov, kot so na primer spol, starost, telesne značilnosti, interesi, komunikacija, misli, želje in še marsikaj. Vse to je potrebno upoštevati pri otrocih, ko jih učimo o strpnosti do drugačnosti. Sporočanje z lutko in gledališka igra je otrokom povrnila primaren način komunikacije (neverbalno), ki jo verbalizacija med odraščanjem izpodrine. Lutka je olajšala vzpostavitev stika med otroki, med njimi je prišlo do pozitivne komunikacije, preko katere so se sproščeno pogovarjali in pripravljali prizore. Otroci, ki se pogostokrat ne upajo vključiti v interakcijo z odraslimi, bodisi zaradi plašnosti, negotovosti ali zaradi nizke intelektualne sposobnosti, so tako skriti za lutko, vzpostavljali verbalni stik s spontanim kreativnim izražanjem.

Že pri samem ustvarjanju zgodbe so udeleženi svoje ideje, ki so si jih zamislili, umetniška sredstva pa so jim pomagala h kasnejši verbalizaciji. Igra z lutko je iz njih izvabila fantazijo, ki jim je bila v pomoč pri ustvarjanju zgodbe ter jih spodbudila k eksperimentiranju z glasovi in besedami. Predstavljanje pravljič z lutko je tako spodbudilo tudi tiste otroke, ki se neradi vključujejo v skupne dejavnosti in tako ostajajo v ozadju, k samostojni gledališki igri in k besedni kreativnosti in ustvarjanju različnih zgodb. Namreč, ti otroci so naslednji dan zelo pogostokrat v spontani igri posegli po lutkah in ustvarjali zgodbe na svojevrsten način. Pri tem pa so misleč, da so skriti za lutko, izgubili strah pred opazovalci igre.

Lutke na palici, ki so nastopale v lutkovni animaciji ob pripovedovanju zgodbe, so otroci z navdušenjem pospravili v "gledališče v kovčku" in še nekaj dni za tem največ posegali po omenjenih lutkah. Z njimi so uprizarjali različne prizore, največkrat pa so odigrali prizor, ki so ga ustvarili sami skupaj z ostalimi v majhnih skupinah. Ta prizor jim je pomenil več kot poznana vsebina avtorjeve zgodbe, saj so sami prispevali k poustvarjanju le-te. Zgodbi so dodali del lastne domišljije in ustvarjalnosti. Zanje je najbolj verjeten in so nanj ponosni. Lutki otroci zaupajo in verjamejo vse. Ko le-ta oživi v njihovih rokah, se ji lažje zaupajo kot odrasli osebi. Vsakodnevno sem zaznavala, da so ob animaciji z lutkami izražali svoje strahove, počutja in pripovedovali dogodivščine,

ki so jih doživeli v domačem okolju prejšnje dni. Otroci so se lutki zaupali in z lutko izražali tako prijetna kot neprijetna občutja, ki se naravno pojavljajo v vsakem izmed nas. Posledično pa so se ob lutki učili spretnosti, kako čustva izraziti na dober način, tak, ki bo prijazen do nas samih in sprejemljiv za druge. Dnevno so jih preko lutke nevedno izrazili in se jih osvobodili.

11.2.3 Weigelt, U. (2003). *Prijatelj in pol*

Motivacija: izdelava sociograma: mreža prijateljstva

Uvod:

Za motivacijo pri spoznavanju nove literarne vsebine smo z otroki posedli v krog. S pomočjo socialne igre »podaj žogo prijatelju« sem pri otrocih želela razvijati občutek pripadnosti oziroma sprejetosti v skupino. Socialne igre so nam vzgojiteljem v veliko pomoč pri razvijanju socialnih čustev in socialne spretnosti otrok. Z njimi lahko gradimo na samopodobi in občutku sprejetosti oz. pripadnosti v skupino. Socialno igro sem povzela po študijskem internem gradivu (Nada Turnšek). Pri spoznavanju nove literarne vsebine pa sem izbrala klobčič volne, ker sem želela razvijati občutek pripadnosti skupini v vrtcu. Z nesprejetostjo se srečujejo vsakodnevno tako otroci v večjih skupinah kot tudi odrasli v različnih socialnih okoliščinah (nova poznanstva, nove službe ipd.). Z njo pa se spopadamo različno. Tudi hrček v literarni vsebini "Prijatelj in pol" je doživel podobne občutke, kot jih doživijo otroci ob nezaželenosti in nesprejetosti vrstnikov.

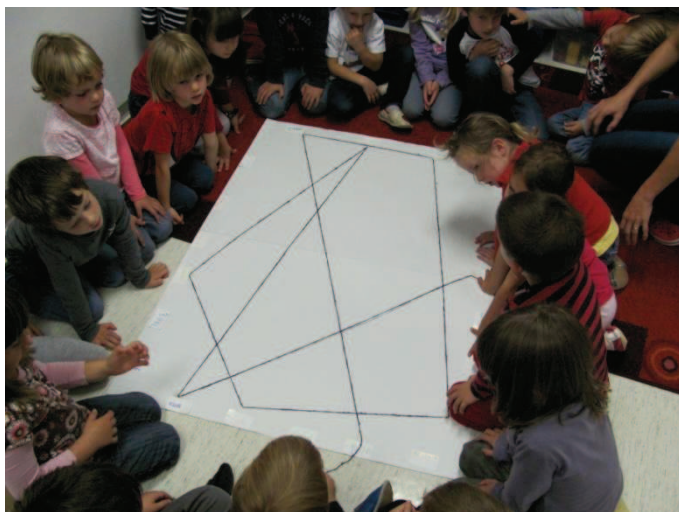
Podajali smo si klobčič volne, pri tem pa upoštevali navodilo, s kom se radi igramo. Tako so otroci pri podaji izbirali svoje prijatelje, s katerimi se najraje in največ v skupni igrajo. Ob igri je nastajal sociogram, katerega smo prikazali še v matematičnem stolpčnem diagramu. Pri analizi stolpčnega diagrama so otroci razbirali, kdo je prejel največ in kdo najmanj podaj.

Ko je nastal sociogram, so otroci opazili, da eden od dečkov ni dobil nobene podaje klobčiča. Deček se je žalostno umaknil iz skupine v drug kotichek. Otroci so v njem zaznali žalost in razočaranje. Z glasnim vzklikom, v upanju, da jih bo slišal tudi deček, so eden čez drugega govorili, da se velikokrat igrajo tudi z njim. Deček je načeloma socialno zelo spreten, vedno pripravljen pomagati, vendar pa mu pri vzpostavljanju socialnih stikov primanjkuje pozitivne samopodobe. Skupina ga iz igre ne izključuje, le tistega "naj" prijatelja nima. Deklica je poudarila, da je sama

premalokrat prejela klobčič volne, ki bi jo lahko podala tudi dečku, ki ni prejel nobene podaje.

Otroci so zanj poiskali rešitev. Začeli so ga tolažiti, rekoč, da bo naslednjič tudi od njih dobil klobčič. V naslednjih dneh so otroci podoživljali socialno igro z medsebojnim pogovorom ob ogledovanju sociograma. Dečka, ki izražata empatijo do vseh otrok, sta fanta, ki je ostal brez podaje, v naslednjih dneh pogostokrat povabila k skupni igri. Zato sem v prihodnjih dneh načrtovala ponovitev socialne igre, da bi ugotovila, ali bodo pri izboru prijateljev spremenili svojo izbiro. Tokrat smo pri socialni igri uporabili drugo barvo volne. Štirje otroci, ko so izbirali, komu bodo tokrat podali klobčič volne, so tega podali dečku, ki ga prejšnjikrat ni prejel. Pri tem pa je ena od deklic še dodala pojasnilo o svoji odločitvi, in sicer »tokrat bom podala dečku, ker se tudi z njim velikokrat igram, prejšnjikrat pa sem svoji zelo dobri prijateljici.«

Otroci pri vzpostavljanju socialnih interakcij izkazujejo čustveno in socialno empatijo, pri čemer vse bolj razumejo, da imajo tudi njihovi vrstniki svoja čustva, potrebe in misli. Prijateljstvo razumejo kot dalj časa trajajoči odnos, ki vzdržuje spore in konflikte. Na izbiro prijateljev pa vplivajo dejavniki, kot so enakost spola, enaki interesi, podobnosti v vedenju in domišljiji.

Slika 11: Nastajanje sociograma

Jedro:

Po končani motivacijski igri sem otrokom prebrala pravljico Prijatelj in pol. Tako kot imajo otroci svojega prijatelja, s katerim se najraje igrajo, ga je imel tudi naš literarni junak maček Fin. Ker pa je imel čudnega in drugačnega prijatelja, hrčka Frika, ga

mački niso želeli sprejeti medse. S podobnimi težavami se v mladosti srečujejo vsi otroci. Vsakdo se je že kdaj v otroških letih počutil izoliranega od družbe, rešitev socialnega problema pa je bila odvisna od njegove socialne spretnosti.

Z zgodbo sem otroke seznanila le do konfliktna situacija, kjer člani mačje tajne družine mačku Finu naročijo, da se mora znebiti svojega čudnega prijatelja hrčka. Moj namen je bil spoznavati otroke glede na razvitost čustvene in socialne empatije. Po prebranem prvem delu zgodbe, so otroci posamezno iskali primeren način za rešitev nastale situacije.

»Hrček naj gre v hišo, drugim mucam pa naj reče rdeči muc Fin, da ga je pojedel.«

»Fin naj si poišče drugega hrčka ali miško in jo naj nese ostalim mucam, da jo bodo lahko pojedli. Hrček Frik pa bo potem lahko njihov prijatelj, ker muce ne bodo več lačne.«

»Hrčka se ne poje. Fin postane član mačje družine, dogovorijo pa se, da hrčka ne pojejo in si poiščejo drugo hrano.«

»Rdeči maček se dela, da ni več hrčkov prijatelj, v resnici pa je. Hrček pa je tam, kjer ni mačkov.«

»Vsi naj bodo prijatelji. Pogovorijo naj se, da bo hrček njihov prijatelj.«

»Hrček naj jih prosi: 'prosim ali lahko grem v vašo družino' in ga bodo pol sprejeli.«

»Vsi so lahko prijatelj. dogovorijo naj se, da jim naj maček Fin prinese meso, ker so lačni. Kuža napade mačka Fina, hrček ga reši. Ostali mački rečejo: 'bravo!' in hrčka sprejmejo v družino. In potem so vsi zadovoljni.«

»Hrčka muce ne smejo pojesti. Ker se bodo večkrat srečali, bodo videli, da je hrček prijazen in bodo postali njegovi prijatelji. Potem bodo šli skupaj na toplo mleko, hrček pa na krožnik trave.«

»Fin naj ujame miši in jih da mačkom, da bodo siti. In potem bodo pustili hrčka pri miru.«

»Fin naj pove mačkom, da jim to ni všeč, ker je hrček njegov prijatelj. Ampak verjetno vseeno ne bodo njegovi prijatelji, ker se delajo, da so boljši od vseh, pa sploh niso.«

»Rdeči maček naj pove po resnici, da je hrček njegov prijatelj in da naj se tudi oni poskusijo z njim igrati. Sigurno jim bo všeč in bodo videli, da je dober prijatelj.«

»Hrček naj naredi zabavo za vse muce in bodo videli, da je zelo dober prijatelj in prijazen hrček.«

»Hrček naj se skrije, maček pa pridruži tajni družini. Fin, ko se bo želel igrati z muckami, naj se igra z njimi, ko pa je s hrčkom, pa z njim v skrivališču. Ostali mački

sigurno ne bodo zvedeli, da je še zmeraj njegov prijatelj, hrčku pa naj poišče še enega hrčka, da v skrivališču ne bo sam.«

Otroci so preigravali vloge po posameznih predlogih za rešitev situacije. Igra je potekala po skupinah, v katerih so si otroci razdelili vloge na mačke tajne družčine, mačka Fina in hrčka Frika. Otroci so v igri z različnimi vlogami vstopali v literarno vsebino in iskali rešitve na njim lasten avtentičen način. Pri tem sem želela, da otroci pri iskanju upoštevajo nenasilne in sprejemljive načine reševanja konfliktov in se sprašujejo, kako bi se oni počutili v taki situaciji. Rešitve problema so bile od skupine do skupine različne. Pri dveh skupinah se je preigravanje vlog končalo z igro prerivanja, ki še zmeraj pogostokrat nastopi pri otrocih v zgodnjem otroštvu. Med otroki je potekala verbalna komunikacija, preko katere so otroci izražali svoja čustva, misli in ideje. V tretji skupini pa so otroci poiskali rešitev, ki je bila dobra za vse. Med njimi je potekalo veliko sodelovanja, otroci so se med seboj poslušali, sprejemali različnost v željah in idejah, pri tem pa prišli do skupnega cilja: razrešitev problema. V preigravanju vlog so ustvarili domiselno zgodbo s srečnim koncem, v katerem so vsi izrazili spoštovanje do drugače mislečega.

Zgodba je temeljila na empatiji do hrčka Frika: sprva se je le-ta skril v skrivališče, maček Fin pa mu je pripeljal novega prijatelja, da Friku v skrivališču ne bo dolgčas. Novega prijatelja je simbolizirala najljubša plišasta igračka, miška, dečka v vlogi Fina. Nekaj časa se je Fin pretvarjal, da ni več hrčkov prijatelj. Tako se je lahko pridružil mački tajni družčini. Ker pa je Fin prirejal zabavo za svoj rojstni dan, je nanjo povabil tudi najboljšega prijatelja hrčka Frika. Na zabavi so ostale mačke zvedele za Finovo skrivnost. V želji, da mu bodo pojedle hrčka, so ga lovile po igralnici. Fin ga je branil, mačke je odrival stran in jih prosil, naj ga pustijo pri miru. Pri lovljenju v igri preigravanja vlog pa je med otroki prišlo do nesreče. Eden od otrok, v vlogi prvega člana mačje družčine, se je spotaknil in se ob padcu udaril v roko. Jokaje je odšel po tolažbo proti odrasli osebi, medtem pa je predenj stopil deček, ki je v igri igral hrčka. Ta deček je zelo empatičen in pogostokrat čustveno podoživlja stiske svojih prijateljev. Z iskanjem rešitev, kako dečka, ki je padel, potolažiti, mu je uspelo. Otroci so nadaljevali z igro lovljenja hrčka Frika. Nato pa se je deček z vlogo mačka Fina domislil, ustavil ostale mačke in jim povedal svojo ugotovitev. »Glejte, moj prijatelj Frik je enega od vas rešil in mu pomagal, da ga roka ne boli več. A vidite, da je prijazen. Vi ga hočete pojesti, on vam je pa pomagal. Lahko bi vam takrat pobegnil«. Ostali otroci so ga tiho in pozorno poslušali, ob tem pa je na koncu deklica dodala, da bo odslej hrček Frik njihov prijatelj.

Skupaj so stekli v kuhinjski kotiček in pričeli pripravljati različno vrsto hrane za zabavo. Njihov zaključek je bil sicer drugačen, kot so si ga sprva zamislili ob dogovoru, vendar je prinesel rešitev problema na miren način, na podlagi konkretne situacije, zato jih pri tem nisem želela popravljati.

Zaključek in evalvacija:

V zgodnjem otroštvu se pri otrocih poveča simbolna igra v obliki igre vlog in domišljjske igre. Otroci pogostokrat v spontani igri prevzemajo različne vloge, kar lahko povežem z njihovo vse večjo sposobnostjo zavzemanja perspektive drugega. Tako se pri otrocih spontano razvija razumevanje čustev in reakcij drugih otrok.

Igra se je kasneje sprevrgla v domišljjske igre, preko katerih so se otroci vživljali v različne življenjske situacije, pri tem pa sproščali in razvijali svoja čustva, tudi socialna. Sodelovanje z drugimi in sprejemanje različnosti med njimi nekaterim otrokom še zmeraj predstavlja socialni problem. Njihova socialna nekompetentnost se kaže v težkem prilagajanju idejam in željam drugih otrok. Pri tem pa svoja čustva (jezo, žalost) pogostokrat rešujejo z agresijo in jokom. Še posebej prihaja v igri do besednih konfliktov med otroki, v katerih se pojavlja egocentričnost in dominantnost v skupini.

Za zaključek smo se z otroki sprostili z gibalno igro na igrišču – "Mucek spi". Otroci so postali hrčki s svojimi hiškami (gibalni rekviziti – obroči) in tekali po omejenem prostoru. Ko se je mucek Fin zbudil in zamijavkal, so se hrčki poskrili v svoje hiške.

Pri celotni izvedbi dejavnosti sem prišla do ugotovitve, da so otroci pogrešali lutke. Že pri sami predstavitvi zgodbe, s prebiranjem le-te, je bila njihova koncentracija pri nekaterih otrocih mnogo slabša kot pri spoznavanju vsebine preko lutk. Kar nekajkrat sem morala otroke umiriti in pritegniti njihovo pozornost z besednimi opozorili. Pri dramatizaciji so imeli otroci več težav. Za razliko od lutkovne animacije, kjer so se otroci pri igranju prizorov "skrili" za lutko in tako pri rokovanju z njo postali samozavestnejši, so se pri dramatizaciji pojavljali strah, nelagodje, sram ipd. Nekatere je bilo potrebno spodbuditi h glasnejšemu govorjenju in k postavitvi svojega telesa proti gledalcem. Kar nekaj otrok je pri igranju dramatizacije poglede usmerjalo v tla in težje vzpostavljalo očesni stik z gledalci in ostalimi akterji dramatizacije.

Naslednji dan me je deček poprosil za knjigo z vsebino "Priatelj in pol". K ogledovanju in listanju knjige se mu je pridružilo še nekaj otrok. Med seboj so se pogovarjali o vsebini in si pripovedovali o lastnih izkušnjah nesprejetosti in čustvih, ki so jih doživljali ob tem. Kasneje pa se je deček obrnil k meni po pomoč z željo po odpadnem materialu (raznorazno blago, gumbi, stiropor ...) za izdelavo lutke hrčka

Frika. Z veliko domišljije in malo moje pomoči si je izdelal lutko. Začutili so bilo njegovo veselje in ponos, da mu je uspelo. Razkazoval jo je prijateljem, vendar je ni želel deliti z drugimi. Po odhodu domov je z njim odšla tudi njegova lutka – njegov novi prijatelj.

11.2.4 Amft, D. (2011). O dečku, ki se je bal vode

Motivacija: socialna igra "Poiščite tiste, ki jim pripadate" (interno študijsko gradivo, Nada Turnšek)

Uvod:

Z igro sem pri otrocih želela spodbujati občutek pripadnosti in skupinske identitete. Preko igre so ustvarjali klimo skupinske kohezivnosti, ki temelji na spoštovanju razlik in strpnosti. Otroci so prispevali k identiteti skupine, ki je temeljila na skupnem simbolu (barva pike na obrazu). V igralnici sem pripravila štiri koticke, ki so se razlikovali po barvi. Z zaprtimi očmi so čakali, da sem jim na obraz nalepila barvno piko. Nato sem jim pojasnila, da se v igralnici sedaj nahajajo štiri različne skupine ljudi: rdeči, zeleni, modri in oranžni. Otroci so morali poiskati skupino, kateri pripadajo, in se postaviti v svoje domove (koticke). Pri tem pa je bilo potrebno upoštevati osnovno pravilo, da se ne govori. Sporazumevanje je moralo potekati z neverbalno komunikacijo.

Otroci so hitro ugotovili, po katerem kriteriju naj se grupirajo. Z odprtimi usti in s prstom so kazali na obraze drug drugega. Sprva jim je največ težav povzročala neverbalna komunikacija. Nekateri so pri sporazumevanju uporabili tiho komuniciranje z besedami ali pa se kar sami ogledali v ogledalu. Nato smo igro ponovili še enkrat, pri čemer sem jih ponovno opozorila na osnovno pravilo, da ne smejo govoriti.

Slika 12: Socialna igra

Nekateri otroci so obstali na sredini igralnice in se nemo ozirali naokoli. Pri iskanju svoje skupine so jim pomagali prijatelji, ki so jih prijeli za roko in odpeljali k skupini, ki so ji pripadali. Pri komuniciranju so si pomagali z rokami in obrazno mimiko. Med seboj so si prikimali in odkimali. Do medsebojne pomoči pa je prišlo tudi v primeru, če niso pripadali enaki skupini. Nekaj otrok, ki so že vedeli, kateri barvni skupini pripadajo, so nato pomagali in vodili prijatelje, ki svoje skupine še niso našli.

Ob naslednji ponovitvi socialne igre sem enemu od dečkov nalepila piko z barvo, ki je nima nihče drug. Moja izbira, komu bom nalepila drugo barvo pike, je temeljila na priljubljenosti in sprejetosti v skupini. In tako sem izbrala najbolj priljubljenega dečka. Eden od prijateljev se mu smejal in s prstom kazal nanj. Nato ga je odpeljal na sredino sobe in mu z roko nakazal, naj počaka tam. K njemu je pristopil deček, ki je pripadal modri skupini. Odvlekel ga je k svoji skupini in modrim članom z mimiko nakazal, da sta si barvi podobni. Ostali otroci so mu prikimali in dečka sprejeli medse.

Slika 13: Deček z drugo barvo pike, ki ni pripadala nobeni skupini

Jedro:

Po socialni igri je sledil pogovor o tem, kaj se je dogajalo med igro. Vprašala sem jih kako so se počutili, ko so našli svoje pripadnike in kakšna občutja so jih navdajala takrat, ko je deček obstal sredi sobe in ni našel svoje barve, da bi se priključili k skupini. Otroci so dejali, da nihče ne sme ostati sam, ker smo vsi vpisani v skupino Krtki in če ima kdo drugo barvo, se priključi tisti skupini, katere barva je najbolj podobna njegovi.

Za tem sem otrokom prebrala zgodbo o romskem dečku, ki ga otroci niso želeli sprejeti medse. Za to zgodbo sem se odločila, ker otroci že poznajo Rome kot etnično skupino. Romski deček je v sebi nosil skrivnost. Šolo je rad obiskoval, vendar pa je bil med sošolci tarča žaljivk in izključenosti iz skupine. V šolo je hodil umazan in neprijetnega vonja. Vzrok njegove nečistoče se je skrival v strahu pred vodo. Za to skrivnost je vedela le njegova mama, ki je z raznimi načini poskušala prepričati svojega sina, da se umije. Sošolci so ga zbadali in se mu posmehovali.

Pri zaključku zgodbe so bili ponovno dejavni otroci. Razsnove zgodbe jim še nisem prebrala. Razdelili so se v dve skupini. Prva skupina je dobila navodilo, da z lutkami pripravi razplet zgodbe, ki se je zapletla, ko je romski deček padel v vodo. Druga skupina pa je dobila navodilo, da razpletejo zaplet, ko je v vodo padel sošolec. Sprva so otroci razplete snovali z besedami, nato pa ju predstavili z animacijo.

Kot sem predvidevala in si želela, so v razpletu prve skupine sošolci rešili romskega dečka iz vode. Pri tem pa so imeli nemalo težav, ker nihče izmed njih ni bil dober plavalec.

Sledila je animacija druge skupine s pripravo razpleta, ko je v vodo padel sošolec romskega dečka. Kljub temu, da so otroci vedeli, da se romski deček smrtno boji vode, so vseeno zgodbo razpletli na način, da je premagal strah in rešil sošolca.

Lutke smo pripravili skupaj z otroki. Otroci so skupinsko sodelovali pri izbiri materiala za lutke in le-tim dodajali detajle, ki so bili značilni za posamezne vloge. Romskemu dečku so želeli poudariti njegovo nečistočo, ki je bila tako značilna zanj. Lutki so dodali rjave "packe" s flomastrom, ki so ponazarjale umazanijo na njegovem telesu. Na obraz so mu dodali žalosten izraz, katerega so podkrepili z narisanimi solzami pod očmi. Lutke, ki so nastajale za igralno vlogo sošolcev romskega dečka, so označili kot hudobne, nesramne in posmehljive. Vizualno podobo lutkam so dodajali po lastni domišljiji (oblačila, barva las ipd.), karakteristike pa poudarili z različnimi izrazi na obrazu, ki so značilni za stripovske ilustracije, katere otroci dobro poznajo (posmehljiv – široka velika usta, hudoben – velika usta v obliki cik-cak in velike okrogle oči itd). Ko so lutke izdelali, so jim še z besedami dodelili karakteristike: katera lutka v vlogi sošolca se bo romskemu dečku posmehovala, katera ga bo zbadala z žaljivkami in katera od njih bo v odigranem prizoru padla v vodo.

S svojo participacijo pri izdelavi lutk so otroci bolje spoznali njihovo vlogo v zgodbi in karakteristike posameznih junakov, ki v zgodbi nastopajo. Ob izdelovanju lutk pa so zgodbo podoživljali in jo obnavljali znova in znova ter jim bo tako bolje ostala v spominu. Na lutke so se navezali, saj jim lutka, ki je izdelana z njihovim trdom in kreativnostjo, pomeni več kot tista, ki je kupljena v trgovini.

Zaključek in evalvacija:

V zaključku je sledil razgovor o naših dveh razpletih. Otroci so si bili edini, da je potrebno človeka rešiti, ne glede na to, kakšne barve si, ali si prijazen ali pa neprijeten. Pri oblikovanju razsnove zgodbe, na podlagi razpletov pa smo misel, da si je potrebno pomagati, nadgradili z razmišljanjem o tem, kako je bil deček dvojno srečen, ker je premagal strah in rešil sošolca. S tem dejanjem si je pridobil začetno naklonjenost sošolcev. Vsi pa so dobili priložnost za tkanje novih prijateljstev.

Domišljajska igra z lutko otroku omogoči, da s svojo ustvarjalnostjo varno raziskuje svet občutij, začenja razumeti, kako se počutiš, ko je nekdo podel do tebe, lahko si predstavlja, kako se njegova lutka počuti, ko trpi ali, ko je srečen.

Otroci so v lutkovni umetnosti preko komunikacije predstavljali svoja čustva in občutja. Zgodbo so podoživljali različno, nekateri so jo povezovali z lastnimi izkušnjami,

ki so v njih vzbudile neprijetne občutke. Pripovedovali so o svojih čustvih, ki jih podoživljajo, ko jih prijatelji ne želijo poslušati ali pa jih izključijo iz igre.

Tokrat jim je pri iskanju rešitev na miren način pomagala lutka. Otroci so se z njo identificirali. Vživeli so se v njeno situacijo in način doživljanja, s tem pa pridobivali možnost doživljanja in razumevanja stvari iz različnih zornih kotov. Vse to je pripomoglo k bogatenju čustvenega in socialnega razvoja otrok. Otroci so se ob igri z lutkami sprostili, zabavali, pridobivali na samopodobi in z njimi doživljali različne življenjske situacije.

Dejavnost je temeljila na izrazitem skupinskem ustvarjanju in sodelovanju. Če so želeli uspešno pripraviti prizor, kot skupina, so morali usklajevati svoja mnenja in se pri tem dogovarjati. V obeh skupinah je med otroki potekala dobra interakcija, s skupnim ciljem čim bolje opraviti svojo nalogo.

11.2.5 Socialna igra "Dva oslička"

Motivacija: socialna igra »Dva oslička« (spor ali sporazum), (interno študijsko gradivo, Nada Turnšek)

Uvod:

Z vzgojiteljico sva odigrali prizor, v katerem se dva osla spreta. Najin lastnik naju je privezal na skupno vrv. Pred nama pa je stala najina najljubša igrača. Vsaka od naju je poskušala doseči svojo igračo, vendar je bila vrv prekratka, da bi jo lahko dosegli. To naju je strašno razjezilo, zato sva začeli močno vleči vsaka na svojo stran. Skakali sva, ritali in vlekli, vendar brez uspeha. Pri tem sva odigrani prizor podkrepili tudi z medsebojno komunikacijo. Nekateri otroci so se pri gledanju prizora posmehovali. Spet drugi, s pojasnilom, da to ni smešno, so jih opominjali, naj prenehajo. Utrujeni od prerekanja in vlečenja sva sedli na tla, da bi se malo spočili in razmislili o vsem. Za rešitev spora sva prosili otroke, naj nama pomagajo s svojimi idejami, kaj lahko narediva.

Nekateri so pritekli k meni, spet drugi k vzgojiteljici. Sprva so nama predlagali, naj prereževa vrv s škarjami. Vendar sva jim pojasnili, da sva osla in nimava škarij. Že naslednja ideja dečka pa je prinesla sporazum. Predlagal nama je, da skupaj odideva najprej po eno igračo in nato še po drugo igračo. Ostali otroci so se z rešitvijo strinjali, deklica pa je ob tem še dodala, da greva sprva po vzgojiteljičino igračo, saj je vzgojiteljica starejša od mene. Kajti starejši imajo prednost.

Socialno igro »Dva oslička« sem izbrala za motivacijo pred nadaljnjim delom z lutkami zaradi najpogostejše "ovire" pri socializaciji najmlajših – konflikti in sprejemljivo reševanje le teh. Z igro sem želela pri otrocih doseči, da poiščejo nenasilno, najboljšo in sprejemljivo rešitev problema v medsebojnem odnosu dveh osličkov. Dramatizacija, ki sva jo odigrali z vzgojiteljico, je pritegnila vso pozornost otrok. Najmlajši v vsakodnevnih položajih opazujejo, posnemajo in preverjajo. Socialne igre so med otroki zelo priljubljene, vendar prevečkrat uporabljene zgolj za sprostitve. Ponujajo nam veliko več kot samo igro s humorjem. Preko njih se otroci učijo o medsebojnih odnosih iz lastne – neposredne – izkušnje.

Po odigranem prizoru pa smo nadaljevali z igro z lutkami. Otroci so v improviziranih scenskih igrah z lutkami razreševali različne konfliktne situacije. Pri tem pa sem stalno vzpodbujala otroke, da govorijo o pozitivni razrešitvi prepira. Lutke smo izbrali načrtno iz gledališča v kovčku (lesene figure, ki so jim otroci med prvimi določili funkcijo lutk in jih pospravili v naše potujoče gledališče v kovčku).

Jedro:

Po uvodni socialni igri sem otrokom pripravila lutke, ki so se razlikovale po zunanji podobi. Oni pa so v parih razreševali konflikt, v katerem sta se obe osebi zavzemali za isto stvar.. Nekateri otroci niso želeli sodelovati v vlogi igralcev, zato so se raje postavili v vlogo gledalcev. Na lastno pobudo so pripravili prostor za udobno namestitev pri ogledu lutkovnih prizorov. Pri izbiri parov sem upoštevala socializacijske spretnosti in karakterne lastnosti otrok, kot so: dominantnost, egoizem, prilagodljivost, toleranost, empatija in solidarnost. Otroke sem združila v pare tako, da je bil eden z zelo močnim karakterjem, priljubljenostjo v skupini in težjim prilagajanjem drugim, drugi pa je bil nesamozavesten pri vzpostavljanju socialnih stikov, z nizko samopodobo, empatičen in tolerant.

1. prizor z lutkami: dve čebelici in ena posoda

Dve čebelici, ki se razlikujeta po zunanji podobi, imata zgolj eno posodo za nabiranje medu. Različnost med njima se kaže po barvi las, ena od njiju ima klobuk, druga spet ne.

Čebelici se prepirata za posodo:

Prva: »Jaz bom imela posodo.«

Druga: »Ne, jaz jo bom imela, ti imaš že klobuk. «

Prva: »Ja, pa kaj, jaz sem lepša in pametnejša. Moja bo posoda.«

Druga: »Veš kaj, to ni pravično. Ti si itak lena in vedno tako malo nabereš, da lahko tisti med v rokah neseš.«

Druga: »Kaj pa, če greva skupaj nabirati med, ena nosi posodo, druga nabira? Potem pa zamenjava.«

Druga (nemo preišluje): »Prav, no, greva bzzzzzzzzz«

Slika 14: Prvi prizor z lutkami

2. prizor z lutkami: dva klovna in en nos

Klovna se razlikujeta po barvi las, eden od njiju ima nos, drugi pa je ostal brez. Prvi je zgrabil drugega klovna za nos.

Drugi: »Auuuuuuu, to je moj nos.«

Prvi: »Pa kaj, ti maš drugačne lase kot jaz in ti sploh ne paše tale nos.«

Drugi: »Kaj pa, če si deliva nos?«

Prvi: »Ne!«

Drugi: »Ja, kako pa bova rešila tole?«

Prvi: »Publiko vprašajva.«

Gledalci so predlagali, da z izštevanko določita, kdo ga bo imel. Prvi klovn je izštel in drugega ugriznil v nos.«

Drugi: »Ampak, to me boli. Nehaj me gristi!«

Prvi: »No, čakaj, jaz sem bil izštet. Se pravi, da bo nos Moj. «

Drugi: »Kaj pa, če si ga deliva, vsak malo?«

Prvi: »No, prav, daj ga meni zdele, ker moram iti zabavati otroke. Jutri ga dobiš pa ti.«

Drugi klovn je predal svoj nos prvemu in rekel: »No, pa mi dons saj ne bo smrku iz nosa teku, haha.«

3. prizor z lutkami: dve miški in en sir

Druga (s sirom udari prvo miš po glavi): »Ne dam, ne dam.«

Prva: »Au, boli me to.«

Druga (poje cel sir): »Zmanjkalo je, ha-ha.«

Prva: »Grem jaz po korenje.«

Druga: »Dej mi malo.«

Prva: »Ne, jaz jaz sem ga prinesel.«

Druga: »Prav, grem pa jaz po paradižnik.«

Prva (pogleda paradižnik): »Kaj imaš to?«

Druga: »Joj, kako to ne veš?«

Prva: »A dej no, ti "paradajzasta" miš.«

Druga: »A mi daš malo korenja?«

Prva: »Ja, dejva malo zamenjat.«

Ko sta se miški najedli, prva doda: »Sedaj pa lahko malo skupaj zapleševa.«

4. prizor z lutkami: zajček, kuža, miška in ena žoga

Živali se prepirajo:

Zajček: »Moja žoga je.«

Miška: »Nesramen si zajček, dajmo si raje skupaj podajati.«

Zajček: »Prav, ampak z glavo si bomo podajali.«

Kuža: »Au, moja glava. To mene boli, jaz si ne bom več z glavo podajal.«

Zajček: »No, če te pa boli, si pa podajajmo raje z roko.«

Stemnilo se je in živali odidejo domov. Ponovno nastane prepir, kdo bo vzel žogo domov.

Zajček: »Daj jo meni, ker sem jo prvi našel.«

Kuža: »Jja ampak jaz sem se tudi z njo igral.«

Zajček: »Dejmo izšteti!« -- Izštejmo!

Živali so izštele miško.

Zajček: »Joj no, kaj pa če bi jo vseeno jaz vzel domov?«

Zajček nekaj časa nemo sedi in premišljuje, nato pa doda: »No ali pa se bomo potem jutri spet skupaj igrali in bo zvečer kuža drugi na vrsti, da vzame žogo domov. Tretji dan jo bom pa jaz vzel.«

Zaključek in evalvacija:

Med uprizoritvijo z lutkami se je pokazalo, da imajo nekateri otroci težave v prilagajanju. Dominantni otroci, ki v spontani igri in interakciji z ostalimi, izkazujejo svoj ego in netolerantnost, so tokrat s pomočjo lutke le rešili konfliktno situacijo na miren način. Svoj ego so prenesli v lutko, preko katere se je njihova dominantnost spreobrnila v sočustvovanje do drugih lutk. Ko je deček, ki je igral zajčka in predlagal izštevanko, videl, da je izšteta miška, je bil razočaran. Vzel si je čas za premislek, kako bi še drugače rešili nesoglasje čeprav je bil prepričan, da žoga pripada njemu. Pridobil je čas za razmislek in premagala ga je želja po igri.

V konkretnih situacijah deček veliko konfliktnih situacij ne zmore rešiti z dogovorom na miren način. Pogostokrat poizkuša doseči premoč z jokom ali agresijo. Tokrat mu je pri reševanju priskočila na pomoč lutka, s katero je deček preko igre pridobil pri razvoju socializacijskih spretnosti in komunikaciji. Deček je v lutko preusmeril vso svojo agresijo in spoznal, da sporazum na miren način prinese veliko več dobrega kot agresija.

Otroci, ki so si uprizoritve le ogledovali, so pri nesoglasjih sodelovali s predlogi rešitev. Nekateri akterji so njihove predloge upoštevali, kar se jim je obrestovalo. Po uprizoritvah so se otroci zatekli v lutkovni kotiček ali pa so si ga ustvarili kar sami po lastni domišljiji. Med njimi je potekala spontana igra, z uprizoritvami raznih lutkovnih predstav, ki so temeljile na domišljijskem svetu in na izkustvenih situacijah konkretnega življenja.

Z lutko bo otrok sočustvoval in doživljal z njo, le-ta se bo otroku najlažje in najhitreje približala. Skozi igro se bo otrok naučil sodelovati in reševati spore, lutka pa jih bo z aktivnim poslušanjem spodbudila k iskanju rešitev pri konfliktih z nizanem rešitev. Ko bodo otroci zmožni razrešiti probleme v igri, bodo tega sposobni tudi v realnem življenju. Vse to je vplivalo na kasnejšo dejavnost z improviziranimi lutkovnimi predstavami, kjer sem otrokom predstavila problem, njihova naloga pa je bila, da ga preko igre z lutkami poskušajo razrešiti na način, ki bo sprejemljiv za vse.

Ko se otroci vključujejo v igro (pretvarjanja) vlog in ustvarjajo svoje zamisli, začnemo pri njih opazovati razvoj stališč o tem, kaj je dobro in kaj slabo v svetu idej, ne več samo v vedenju. Zamislijo si zlobne like - hudobne zmaje, čarovnice, pošasti – potem pa ustvarijo dobre junake – viteze, prince ... - s čarobnimi močmi, ki rešujejo. V obdobju od četrtega do petega leta jim sprejemanje različnih vlog, intenzivno eksperimentiranje z dobrim in zlobnim odlično uspeva. Iste teme se kaj hitro začnejo

preveč ponavljati in smiselno se je otrokom pridružiti (z lutko) v njihov domišljjski svet z vprašanji, zakaj je nekdo tako dober, slab, nevoščljiv S svojim vključevanjem odrasli pripomore, da so liki bolj izdelani. Ko se zaplet domišljjske igre poglobi, otroci raziskujejo zamisli dobrega in zlega.

Naenkrat je do mene prišla deklica s svojo ugotovitvijo, da se med seboj ljudje razlikujemo tudi po glasu. Njeno ugotovitev sem izkoristila za zaključno igro, in sicer sem otrokom predlagala, da se gremo igrati "Osliček, kdo te jaha?" To socialno igro otroci že poznajo in pri igri zelo uživajo. Otroci so v to skupino vključeni že od prvega leta starosti, zato jim prepoznavanje svojih prijateljev po barvi glasu ne predstavlja večjih težav. Igro so popestrili posamezniki, ko so pri igri domiselno spreminjali svoj glas. Pri tem pa se zabavali, tako tisti, ki je bil v trenutni vlogi oslička, kot tudi vsi ostali otroci, vključeni v igro.

Slika 15: Interakcija z lutko

Slika 16: Podoživljanje literarne vsebine "Veveriček" posebne sorte z lutkami

11.3 Izdelovanje lastnih lutk

Otroci se utapljajo v velikem številu lahko dostopnih igrač, ki jim jih ponuja današnja potrošniška družba. Tovrstne igrače so dodelane do zadnjih detajlov, ki imajo mnogokrat zgolj eno funkcijo ali možnost uporabe. Zaradi vsega tega današnji otroci pri igri ne uporabljajo domišljije, kaj šele, da bi jo razvijali. Ob obilici igrač se otroci pogostokrat vseeno dolgočasijo.

Če lutko ustvarimo sami, le ta dobi lastnosti, katere želimo. Otroci s tem lutke bolj cenijo in bolje poznajo, saj so sad njihove domišljije in ustvarjalnosti. Pri tem pa jim nudimo dovolj svobode, da lahko njen značaj oblikujejo po svoje. Otrok bo lutko, ki jo bo izdelal sam, cenil bolj kot katerokoli drugo in bo do nje vzpostavil intimen in pristen odnos.

11.3.1 Ustvarjanje lutk, ki so temeljile na drugačnosti

Že z izdelovanjem lutk so si otroci razvijali ročne spretnosti, fino motoriko, koordinacijo oko-roka, spoznavali različne materiale, pojme, izražali svoja čustva ter si razvijali likovno in estetsko občutljivost. Ob izdelovanju lastne lutke pa so izražali veselje in željo po ustvarjanju. Izdelovanje lutk je otroke vzpodbudilo k lastni ustvarjalnosti, kreativnosti in samoizražanju. S tem so nastajali kreativni izdelki, ki so močno utrdili njihovo samopodobo. Liku so dodajali narodno pripadnost, različno vizualno podobo, spol in različne karakteristične lastnosti - agresivne ali nežne.

Že sama izdelava lastne lutke je bila dovolj velika motivacija za aktivno sodelovanje vseh otrok. Delo pri ustvarjanju in izdelovanju lastnih lutk je potekalo individualno ali v parih. Vse to pa zaradi materiala, pri katerem je za delo in upravljanje z njim še potrebna pomoč in nadzor odrasle osebe. Otroci so stalno spraševali, kdaj bodo na vrsti za izdelavo svoje lutke, pri tem pa opazovali posameznika, ki je trenutno ustvarjal. Otrokom sem ponudila različne materiale, s katerimi so lahko po lastni izbiri lutki postopoma dodajali vizualno in karakteristično podobo. Pri izdelovanju lutk sem jim nudila pomoč pri izrezovanju tršega blaga in lepljenju detajlov s silikonsko pištolo.

Izbira spola je temeljila na spolni identiteti otrok, na podlagi česar so dečki svojemu liku določili moški spol in deklice ženski spol. Pri tem pa so si otroci izbirali, od kod bo njihova lutka prihajala. Večina otrok je lutki pripisala lastno kulturno in etnično pripadnost in ji tako dodala slovensko identiteto bele polti. Nekateri so lutki določili pripadnost kitajski in afriški rasi. Eden od dečkov, ki veliko zanimanja kaže za kulturo Indijancev, je izdelal svojo lutko na podlagi svojega zanimanja. Otroci ločijo določene rase po barvi polti in njihovih običajih. Večje težave pa jim predstavlja prepoznavanje

različnih narodov v Evropi. Države, ki ležijo na Evropski celini so otrokom poznane. Vse to lahko povežem z njihovimi konkretnimi izkušnjami, ki so jih doživeli na potovanjih po Evropi in s tem, da so se v Sloveniji že srečevali z evropejskim prebivalstvom – vse večje imigracije. Kljub vsemu pa jim pri tem še nekaj težav povzroča predstavljenost o tem, da v večini po Evropi živijo ljudje bele polti.

Slika 17: Izdelovanje lutk

Lutke so se med seboj razlikovale po barvi polti, njihova vizualna podoba pa je nastajala na podlagi otroške predstavljenosti in znanja o različnih rasah prebivalstva po svetu. Pri tem so upoštevali obliko oči in barvo las, ter dodajali posamezne dodatke, ki so značilni za določeno kulturo. Otroci so lutke okraševali z različnimi detajli, s katerimi so lutki določili karakteristične lastnosti. Lutke, ki so jih oblikovale deklice, so temeljile na lepotnih detajlih in nežnih lastnosti. Dečki pa so svojim likom dodajali lastnosti njihovih fantazijskih in risanih junakov, ki so po značaju vsemogočni z nadnaravnimi močmi.

11.3.2 Pogovor z otroki o nastalih lutkah

Skupaj z otroki smo si ogledali lutke, ki so nastale v njihovi lastni izdelavi. Pri tem ni bilo pomembno, da so lutko do potankosti izdelali, pač pa je bilo pomembno le to, da jo je lahko naredil vsak. Pri tem si je krepil motorične sposobnosti in kreativnost. Lutke so bile tako še bolj privlačne za otroke in so jih s ponosom pokazali svojim prijateljem. Otroci so z navdušenjem predstavili svojo lutko z opisom njenega karakterja, kaj njihova lutka zna in zmore, narodno pripadnost lutke in vizualno podobo. Pri vsem tem pa so opažali različnost, ki se pojavlja med njihovimi lutkami, ki so sad lastne kreativnosti in domišljije. Različnost med lutkami so otroci označili kot nekaj dobrega in priporočenega. Ta različnost je posledica različnosti med otroki, hkrati pa zaradi različnosti svojo lutko takoj prepoznajo, ker daje otrokom lastno identiteto.

Otrokom sem želela približati namen lutk, ki so jih izdelali, skozi katere bodo lažje vzpostavljali komunikacijo z vrstniki in pri tem na simbolni način razreševali osebne probleme, izražali svoje misli, čustva in si razvijali divergentno mišljenje. Lutka bo tako postala njihova prijateljica, s katero se bodo poistovetili in z njeno pomočjo v vlogi medija, izražali razumevanje sveta in socialne odnose. Lutka, ki ji otroci verjamejo vse, je tako lahko odličen mediator pri težavah in stiski otrok ter pri reševanju sporov, ki se pojavljajo med otroki. Z njo bodo namreč otroci lažje vzpostavili kontakt in ji zaupali nastali problem, le-ta jih vedno čustveno prevzame in postane njihov zaveznik in zaupnik. Namesto mojega moraliziranja za mizo, bo tako lutka kot mediator otrokom omogočila izkustveno učenje pozitivnih medsebojnih odnosov in nenasilnega reševanja konfliktov.

Otroci so po pogovoru posegli po svojih lutkah in jih vključili v svojo igro. Nekateri otroci so se z lutkami zatekli v lutkovni kotiček in z njimi preigravali različne vloge, nekateri so s prijatelji preko lutke vzpostavljali komunikacijo in jih vključevali v simbolno igro.

Otroci so se na svoje lutke močno navezali, na svojo lutko, ki je iz deneva v dan oživila v njihovih rokah, so bili ponosni. Vključevali so jih in jih pogostokrat še vključujejo v svojo igro. Nekateri otroci s svojo lutko dnevno vzpostavljajo enosmerno komunikacijo. Pripovedujejo ji o lastnih težavah, o dogodkih iz stvarnega življenja, majhnih lastnih pripetljajih, ki so se jim zgodili in pripetljajih glavnih risanih junakov iz domišljjskega sveta.

Nekateri otroci so pri manjših konfliktih samoiniciativno posegli po svoji lutki in z njo delili čustva in počutje, ki ga je konflikt izzval v njih. Umik od vrstnikov z lutko v roki je še posebej v veliko uteho otrokom, ki se v podobnih situacijah zaprejo vase in želijo

biti zgolj sami s seboj. Odrasli osebi se težko zaupajo, porajajo jih občutki jeze in žalosti, pri čemer sem ugotovila, da jim lutka nudi veliko pomoči. Spet druge otroke, malo dominantnejše, ki konflikte pogostokrat razrešujejo z agresijo, tako besedno kot telesno, pa sem k iskanju rešitev z lutko spodbujala jaz. Neki deček mi je omenil, da njegova lutka ne sliši, ker nima ušes in mu zaradi tega ne more pomagati. Poizkusila sem se mu približati s svojo lutko – malo žabico, prijateljico iz otroštva, ki sem jo otrokom predstavila že lansko šolsko leto. Mala žabica je oživila v mojih rokah, z nasmeškom in malo humorja se je približala dečku, ki je takoj privabila skromni nasmešek na njegovem obrazu. Približal se mi je, sedel k meni v naročje in s pomočjo moje lutke vzpostavil komunikacijo z menoj. S humorjem, ki je pri dečku zelo priljubljen del komunikacije, je mali žabici zaupal čustva, ki jih je doživljal ob konfliktni situaciji ter skupaj z lutko, ki je živel v mojih rokah, našel primeren način rešitve spora z vrstnikom.

Lutke, ki so jih otroci izdelali sami, so še danes na razpolago za igro v lutkovnem kotičku. Brez moraliziranja odrasle osebe so spoštovali ostale lutke, ki so bile sad domišljije in kreativnosti njihovih prijateljev. Posegajo zgolj po svojih lutkah, te so tiste, ki jih najbolj pritegnejo, saj prikazujejo njihovo identiteto in trud, ki so ga vložili za nastanek domišljjskega lika - lutke. Če imajo željo po lutki, ki je last njihovih prijateljev, jih za dovoljenje vedno s spoštovanjem prosijo. Do tega so otroci prišli sami, saj so bili stalno prisotni pri izdelovanju in nastajanju lutk vseh otrok, kar je pripomoglo k spoštovanju drugih, katerih trud, kreativnost in last cenijo.

11.4 Socialni problemi in konflikti v skupini

Konflikt sam po sebi ne predstavlja nekaj negativnega, ampak lahko predstavlja tudi pozitiven premik in vzvod moralne, socialne in spoznavne rasti otroka. V vrtcu nenehno prihaja do konfliktov, ki zahtevajo rešitve in vodijo do novih spoznanj. Konflikt kot situacija, ko vedenje enega ovira izpopolnjevanje potreb drugega, otrokom ponuja spoznavanje različnosti med nami. V ozadju vsakega konflikta je vedno neka vrsta neusklajenosti potreb, vrednot, interesov, čustev, ravnanj, dejanj ...

V vrtcu Vodmat sodelujemo s strokovnjakom na področju teorije vzgoje in kurikularnih teorij, red. prof. dr. Robijem Krofličem. Že od leta 2008, v okviru projekta Kulturno žlahtenje najmlajših, ki ga sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport ter Evropski socialni sklad, sledimo ciljema vključevanja kulturnih institucij in umetnikov v vzgojno-izobraževalni proces ter cilju uvajanja pedagoške inovacije – celovitega induktivnega modela spodbujanja prosocialnega in moralnega razvoja z uporabo

vzgoje s pomočjo umetnosti. Pri tem izhajamo iz teoretičnih izhodišč, ki pravijo, da ukvarjanje z umetnostjo predstavlja eno izmed najučinkovitejših sredstev osebnostnega razvoja posameznika in prispeva k višji kakovostni ravni življenja. Umetnost pozitivno vpliva na ustvarjalnost in samopodobo otrok ter spodbuja njihove socialne spretnosti.

Dr. Robi Kroflič nas seznaja s teorijami induktivnega pristopa med disciplinsko prakso in vzgojno paradigmo s pomenom umetnosti v institucionalni predšolski vzgoji kot delom induktivnega vzgojnega pristopa. Otroku kot kompetentnemu bitju bo umetnost nudila nove izkušnje in osebne izpopolnitve, z aktivnim vključevanjem v komunikacijo in pripoznanjem, da je sposoben. Potekala bo komunikacija med umetnikom, občinstvom in umetniškim objektom z različnimi gledanji na svet. Ob vsem tem pa nas dr. Robi Kroflič opozarja na pomen zgodbe in vključevanje le-te v umetniško induktivno vzgojno prakso.

Otrok je kompetentno bitje, ki že zelo zgodaj kaže emocionalni odziv in preproste oblike prosocialnega vedenja, hkrati pa začuti željo po sodelovanju, po pripadnosti skupini in potrebo po biti slišan. Če vzgojitelj želi vstopati v odnos z otrokom in se odzvati na njegove potrebe, ga mora znati poslušati in s tem ustvarjati dialog, ki bo temeljil na poslušanju in pripoznanju drugega kot drugačnega in hkrati tudi soočenju z drugačnostjo v sebi. Drugačnost je pogojena z empatijo, ki predstavlja določen način odnositosti – odnos z drugim spodbudi dinamiko med jaz in drugi.

11.4.1 konfliktna situacija 1(stereotip)

V oddelku imamo škatlo za predmete in igrače prinesene od doma.

Deček 1: »O, tale španga mi je pa všeč. Bi jo tudjst mel.«

Deček 2: »Jaz nimam nobene špange, ker je to za punce.«

Deček 1: »Zakaj samo za punce?«

Deček 2: »Če je to res.«

Deček 1: »Kdo ti je reku, da je samo za punce?«

Deček 2: »Ja, Bobrovka v Frnačku.«

Deklica: »Če bi mel deček 1 dolge lase. bi si jih lahko spel. Špange mam, da vidmo, če mam predolge lase.«

Deček 2: »Fantje grejo k frizerju. Če bi mel špange, bi se mu vsi smejal.«

Deklica: »Jaz se mu ne bi smejala.«

Deček 2: »Ne, špange so samo za punce, drugi bi se vsi smejal.«

Deklica: »Oblekce so pa samo za punce.«

Deček 2: »Ja, tud.«

Deklica: »Ti si oblečeš pa roza ta dolgo kraljično obleko. Pa si fant.«

Deček 2: »Všeč mi je, k' se vrti...«

Deček 3: »Kaj, če bi mel pa tvoj ati špango?«

Deček 2: »Prosu bi ga, da jo da dol, da se ne bi drugi norčeval.«

Deček 1: »Kaj pa, če je meni všeč španga in jo bom mel?«

Deček 2: »Z glave dol bi ti jo zbil.«

Deček 1: »Zakaj?«

Deček 2: »Da se ti ne bi drugi smejal. Ti si moj prjatu.«

Jaz: » do pa je prijatelj?«

Deček 2: »Tist ,k se z njem dobr igram.«

Jaz: »Kaj bi naredil deček 1, če bi mu ti " špango zbil" iz glave?«

Deček 2: »Ja, tečen bi biu, pa jezen al pa, ne vem. No, ok, deček 1 pejva se igrat...«

11.4.2 konfliktna situacija 2 (vzorec obnašanja iz družine)

Vstopimo v sobo skupine Gumbi, s katero se dnevno združujemo v dopoldanskem in popoldanskem času. Deček 1 stopi do deklice iz druge skupine in jo uščipne v lice. Deklica ga začudeno gleda, na kar jo deček ponovno uščipne.

Deklica »Au!« (začne na glas jokati)

Deček 2: »Kaj je? Čakam te deček.«

Deček 1: »Nč, deklica se joka, pa še iz ust ji smrdi.«

Deček 2: »Valda, ker je zdele rav'n ustala.«

Jaz: »Deček, zakaj si uščipnil deklico?«

Deček 1: »Sej je nism tko močno.«

Deček 2: »Zakaj pa joka?«

Deček 1: »Brez veze joka k ena tečka, ker je tečka.«

Jaz: »Joka, ni ji prijetno, in noče, ne dovoli, da jo ščipaš. Deklica, kar povej mu, da te boli.«

Deklica: »Boli me! Tuki, k si me pa še roza je. A vidš?«

Deček 1: »No, pa ne bom več.«

Naslednji dan se zgodba ponovi...

Jaz: »Deček, zopet si jo uščipnil. Zakaj? Deklico boli in noče, ne dovoli in ne želi, da jo ščipaš!«

Deček 2: »Ja, tebe bi tud boled, če bi te en ščipal. Pa si reku včer, da je ne boš več, pa si jo dons spet.«

Deček 1: »Bom probu, da je ne bom več.«

Deček 2: »Ga bom jstspomnu.«

Deklica: »Kaj pa, če te ne bo jutri? To bi mogl dečkovi 2 možgani vedt.«

...naslednji dan...

Deklica: »Au! Si reku, da me ne boš.«

Deček 2: »Si pa res but'c. Zakaj si jo spet?«

Deček 1: »Moj dedi, k pride, me tud vedno uščipne, k je tok vesel.«

Deček 2: »A tebe nč ne boli?«

Deček 1: »Me mal, ampak tko dedi nardi, ker me ma rad.«

Jaz: »Deklici tak pozdrav ni všeč. Boli jo in ne dovoli, da jo ščipaš za lice. Povej deklici na drugačen način, da ti je všeč.«

11.4.3 konfliktna situacija 3 (stereotip)

(jan, 2013 – zimovanje – branje pisem staršev)

Na zimovanju deček prejme tri pisma...

Deklica: »Ja, a ti deček maš pa kar tri pisma?«

Deček: »Ja, seveda, od očita, mamice in Suzane.«

Deklica: »Aja, sj res, ti maš očita, pa dve mami, k' mi je že moja mami to povedala.«

Deček: »Ne, jst mam očita, pa eno mamico, pa Suzano zdj, k' sta se poročile.«

Deklica: »Aja, prov...«

(mar, 2013 – poslikava šalov za materinski dan, za presenečenje ob nastopu za mame)

Deklica: »Ej deček, ti morš pa dva šala poslikat.«

Deček: »Aja, sej res, še za Suzano ga morm.«

11.4.4 konfliktna situacija 4 (drugačnost glede na telesno in duševno konstitucijo)

Odhod na igrišče, kjer imamo dve gugalnici. V primeru srečanja s skupino Palčki, eden od otrok z duševno motnjo v razvoju večino časa pri bivanju na prostem, preživi na gugalnici.

Deček 1: »Dj, pejt že dol, ti si skoz na gugalnici!«

Deček 2: »Ne!«

Deklica: »Urša je rekla, da je menjava, jstsm šla tud dol.«

Deček 1: »Ja, če za ns vela, pol tud zate.«

Deček 2: »Jst se bom gugal, k' mi je to najbolj, k' grem lahko tok visok, da se mi kr mal zvrtil.«

Deček 1: »Ah, dj no, to je kr neki, to je sam pesm Od višine se zvrtil.«

Deklica: »Ne, sj men se tud, če sm kje visok, pa dol pogledam.«

Deček 3: »Dj, pustmo ga, naj se guga, ker drgač itak sam teži, pa se hoče z nami lovit, pol pa tepst.«

Deklica: »Ah, sej ne teži, on bi se samo tko rad igral z vama, k' on je mal poseben, sta mami pa oči povedala mi.«

Jaz: »Kaj pa to pomeni, da je malo poseben?«

Deklica: »To pomeni, da mu mormo pomagat, če kej hoče, čeprav mi ne smemo tega.«

Jaz: »Aja? Potem se on lahko cel dan guga, pa čeprav imamo samo dve gugalnici?«

Deklica: »Ja!« (in steče stran)

Zaključek in evalvacija:

Zaradi različnosti, kjer ima vsak otrok svoj pogled na prav in narobe, sem pri vseh izvedenih dejavnostih izbrala obliko dela v majhnih skupinah, kjer imajo vsi sodelujoči pomembno vlogo, iz katere lahko izidejo razlike. Delo v majhnih skupinah opredeljuje tudi Kroflič, in sicer:

»Zelo pomembna je tudi vloga in pomen vrstnikov in dela v majhnih skupinah, iz katerih lahko izidejo razlike in te razlike obratno ustvarijo izjemen pomen dejanjem pogajanja in izmenjave, ter nudijo priložnosti za kognitivni konflikt, posnemanje in velikodušnost. To se zgodi zato, ker se vednost razvija v kontekstu različnosti mnogo bolje kot v kontekstu homogenosti, in zato, ker se v situacijah konfliktnih interpretacij pojavi potreba po zagovarjanju lastnih stališč, ta pa postane katalizator temeljnega procesa metakognicije...« (Kroflič, 2010, str.18).

Zavedajmo se pedagogike poslušanja, kot orodja projeciranja lastnih predsodb v podobo drugega in s tem omogočanja ustrezne oblike pripoznanja drugega kot drugačnega. IZa poslušanjem vedno stoji radovednost, želja, dvom, interes in vedno emocija – emocije drugih vedno vplivajo na nas.

ZAKLJUČEK

Z diplomsko nalogo sem želela pri otrocih doseči večjo strpnost do drugih, sprejemanje le-te v drugačnosti, drugačnih željah, vrednotah in narodni pripadnosti. S tem pa izboljšati socialne odnose v skupini. Pri vsem tem pa sem stalno sledila vprašanju, kako mi lutka pri tem lahko pomaga.

Tematiko različnosti sem otrokom želela približati s pomočjo različnih lutk, ki se srečujejo s podobnimi težavami kot otroci v vsakodnevnih medsebojnih odnosih. Pri tem so mi bile v pomoč različne otroške slikanice s tematiko različnosti, vsebine katerih sem otrokom posredovala s pomočjo lutke. Otroci so lutki, ki je oživela v mojih rokah in pritegnila vso njihovo pozornost, bolje prisluhnili in se z njo poistovetili. Z lutko sem tako dosegla podoživljanje vsebine zgodb in čustev, ki so jih doživljali glavni junaki – liki, do katerih so otroci izražali empatijo. Pri otrocih sem želela vplivati na poslušanje drug drugega, izražanje čustev, stisk in težav, na naklonjenost in empatijo do drugega, na strpnost do različnosti ter prilagajanje drug drugemu. Želela sem izboljšati medsebojne odnose, pri katerih bi otroci na primeren način izrazili svoj notranji svet.

Vsaka družina, vera in kultura imajo svoj pogled na prav in narobe, na dobro in nesprejemljivo. S tem, ko odrasli ne omejuje tematike skupne igre vlog otrok, temveč se vključi in sledi otrokom, jim lahko skozi vlogo lika, ki ga je prevzel, pokaže želene vrednote. S tem otrokom pomaga, da se jim s pomočjo pogovorov, ki potekajo v domišljjski igri, razvije prefinjeno presojanje likov in dogodkov.

Pri spontani igri z lutko sem izhajala iz otrok in upoštevala njihove ideje; priprava scen, domišljjski svet, izbor lutk, prinašanje lutk od doma, igra s plišastimi igračkami. Sama sem pri animaciji z lutkami zelo uživala, trudila sem se, da sem svoj pogled, dotik in gibe preselila v lutko, ter s tem usmerila otrokovo pozornost zgolj na lutko.

Diplomska naloga mi je omogočila, da sem spoznala, kako velik pomen so dobile lutke v skupini. Na otroke so vplivale pozitivno, tako v skupinskih kot individualnih situacijah. Vključevali so jih v spontano igro ter z njimi ali z njihovo pomočjo vzpostavljali komunikacijo z vrstniki in odraslimi. Rokovanje z lutkami otrokom ni predstavljalo veliko težav, svoje poglede so usmerili v lutko, ki je oživela v njihovih rokah. Posodili so ji svoj glas in smeh, ji zaupali težave in lastna čustva, do nje gojili empatijo, se z njo zabavali in ji pripovedovali o življenjskih izkušnjah ter se z njimi podali v svoj domišljjski svet. V veselje jim je bilo pripravljanje gledaliških scen, kjer so se odvijale spontane lutkovne predstave v izvedbi otrok in so nastajale iz njihove kreativnosti, domiselnosti in ustvarjalnosti.

Spretnosti gibanja, ki so jih osvojili pri delu z lutkami, so jim pomagala pri neverbalnem izražanju in komunikaciji. Lutka je zadržanim otrokom zagotovo pomagala do pozitivne samopodobe, tistim, malo bolj dominantnim otrokom, pa je njihov egoizem in agresijo preusmerila v sočustvovanje do same lutke in ga tako omilila. Moja igra z lutko je pri otrocih spodbujala samostojne animacije. Večkrat ko sem sama posegla po lutki, vse bolj so si jo zaželeli tudi otroci. Z dodajanjem novih lutk – likov iz pravljic, s katerimi sem otrokom približevala tematiko različnosti, je nastajalo vse več različnih scen in dialogov, ki so jih otroci priredili v spontani igri. Lutke so mi pomagale pri motiviranju otrok za delo, s pomočjo lutk so otroci lažje obvladali nova spoznanja, ki bi jih morda v drugačnih okoliščinah z moraliziranjem ali drugimi vsebinami mnogo težje dosegli.

Z lutkami so otroci vzpostavili pozitiven odnos, z lutko v roki se je pri otrocih pojavila večja sproščenost in večja pozitivna samopodoba. Uprizarjanje z lutkami jih je tako v načrtovanih kot spontanih lutkovnih animacijah spodbudilo k večjemu čustvenemu izražanju. Ko so otroci izražali svoj notranji svet s pomočjo lutke, so iskali primerne rešitve nastalih problemov v literarnih vsebinah. Spoznavali so sprejemljive in pozitivne načine reševanja konfliktov, kmalu za tem pa le-te prenašali v konkretne socialne odnose med vrstniki. Opazila sem, da vse manj otrok izraža negativna čustva z agresijo. Spontano se zatečejo k svoji lutki, kateri izrazijo svoja čustva in se z njo umaknejo v osamo. Preko komunikacije z lutko iščejo primerne rešitve za nastali problem. Nato pa pristopijo do vrstnika in mu verbalno sporočijo svoje občutke ali pa se zatečejo v objem odrasle osebe, kjer se počutijo varne.

Pri opazovanju spontane igre otrok sem opazila, da se vse bolj poslušajo. Otroci med seboj iz dneva v dan pogostejše konflikte razrešujejo verbalno s pozitivno komunikacijo, v katero vključujejo izražanje lastnih čustev in občutkov ter skupne dogovore. Postajajo strpnejši do različnosti glede želja, domišljije in vrednotah drugih. Opažam tudi vse več medsebojne pomoči pri pospravljanju igrač, oblačenju, pri odhodu v zunanje okolje in vse manj nesprejemanja – odklanjanja drugih k skupni igri. Z vzgojiteljico velikokrat načrtujeva dejavnosti v oblikah skupnega ali skupinskega dela, pri čemer so se začeli bolj vključevati tudi tisti otroci ki so se pogostokrat raje prilagodili drugim in niso izrazili lastnih mnenj, dominantni otroci pa postajajo strpnejši do drugačnih mnenj in predlogov. Socialni odnosi med otroki so se izboljšali, vse manj je verbalne in neverbalne agresije. Pri reševanju konfliktov pa imamo vedno manjšo vlogo odrasli. Ko so štirje vrstniki med seboj iskali rešitev, je deček, po dogovoru, za mnenje samoiniciativno povprašal še svojo lutko. Pri tem pa povedal, da njegova lutka misli

enako kot on in da se strinja z njim, da rešitev konflikta ni primerna s pojasnilom: »Tud moja lutka je rekla, da plenica ne bo dobra. Pol bomo vsi užaljeni, pa nben se nau več nbenmusmeju. Pa še prjatla bom zgubu, k se z njem najraj igram.«

LITERATURA IN VIRI

- Bastašić, Z. (1990). *Lutka ima i srce i pamet*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bahovec, Eva D. (1999). *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Bucik N., Požar Matijašič N., Pirc V. (2011). *Kulturno -umetnostna vzgoja*. Priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol – dopolnjena spletna različica. Pridobljeno 11. 10. 2013, s <http://www.zrssi.si/kulturnoumetnostnavzgoja/publikacija.pdf>.
- Cemič, A. (1996). *Motorika predšolskega otroka*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Študijsko gradivo.
- Čotar Konrad, S. (2010). *Razvojna psihologija*. Koper: Pedagoška fakulteta. Interno gradivo za študente Predšolske vzgoje.
- Giuseppe, M. (2006). Medkulturnost izziva svet vzgoje. *Sodobna pedagogika*, posebna izdaja, 168–180.
- Gobec, D. (2000). Iz take smo snovi kot sanje... . *Lutka*, 56, 36-43.
- Golub, Z. (2003). Šolsko lutkovno gledališče z zbirko lutkovnih igrice. Nova Gorica: Educa.
- Horvat, L., Magajna, I. (1989). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: DZS.
- Hunt T., Renfro N. (1982). *Puppetry in earlychildhoodeducation*. Austin: Nancy RenfroStudios.
- Ivon, H. (2005). *Vpliv interakcije z lutko na socialno vedenje in igralne aktivnosti predšolskih otrok*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Pedagoška fakulteta.
- Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Kavčič T., Fekonja U. (2004). Čustveni razvoj v srednjem in poznem otroštvu. V Marjanovič Umek L., Zupančič M., Fekonja U., Kavčič T., Svetina S., Ravnik Tomazo T., Bratanič B. (2004). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Korošec, H. (2002a). Neverbalna komunikacija in lutka. V H. Korošec, E. Majaron (ur.), *Lutka iz vrtca v šolo*. Zbornik prispevkov iz teorije in prakse. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

- Korošec, H. (2002b). Multikulturna vzgoja z lutkami. V H. Korošec, E. Majaron (ur.), *Lutka iz vrtca v šolo*. Zbornik prispevkov iz teorije in prakse. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Korošec, H. (2007). Gledališče – medij za učenje in poučevanje ter otrokov celostni razvoj. *Sodobna pedagogika*, 3/2007, 110-127.
- Kroflič, R. (2010). *Kulturno žlahtenje najmlajših. Induktivnost med disciplinsko prakso in vzgojno paradigmo*. Ljubljana: interno gradivo.
- Majaron, E. (2000). Lutka – idealna povezava didaktičnih smotrov. *Lutka*, 56, 33-35.
- Majaron, E. (2002b). Lutka, naša vsakodnevna pomočnica. V H. Korošec, E. Majaron (ur.), *Lutka iz vrtca v šolo*. Zbornik prispevkov iz teorije in prakse. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Majaron, E. (2002a). Lutka pri oblikovanju mladega človeka. V H. Korošec, E. Majaron (ur.), *Lutka iz vrtca v šolo*. Zbornik prispevkov iz teorije in prakse. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Majaron E., Korošec H. (2006). Otrokovo ustvarjanje z lutkami. V Borota B., Geršak V., Korošec H., Majaron E. (2006). *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Pedagoška fakulteta.
- Marjanovič Umek L., Zupančič M. (2004). Socialni in moralni razvoj v zgodnjem otroštvu. V Marjanovič Umek L., Zupančič M., Fekonja U., Kavčič T., Svetina S., Ravnik Tomazo T., Bratanič B. (2004). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Mikuš, A. (2002). Lutka – moj nepogrešljiv pomočnik v razredu. V H. Korošec, E. Majaron (ur.), *Lutka iz vrtca v šolo*. Zbornik prispevkov iz teorije in prakse. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Palomares, S. (2001). *Spodbujanje strpnosti in spoštovanja drugačnosti*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Peštaj, M. (2000). Zlatko Bastašić in njegovo terapevtsko delo z lutkami. *Lutka*, 56, 50-55.
- Pibernik, J. (2006). *Drugačnosti: priročnik za učitelje likovnega pouka v osnovni šoli*. Društvo Mohorjeva družba: Celjska Mohorjeva družba.
- Potočnjak, D. (2011). *Pot nasilja – iz družine v šolo in nazadnje v svet skozi gledališče*. Skozi umetnost o medsebojnih odnosih, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Ljubljana.
- Renfro, N. (1982). *Discovering the super sense through Puppetmime*. Austin: Nancy Renfro Studios.

- Sitar, J. (2003). *Od branja do igranja*. V Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja. (str. 140-142). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Sitar, J. (2011). Lutke spreminjajo svet na bolje. V N. Bucik, I. Lukan Matko (ur.), *Skozi umetnost o medsebojnih odnosih*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti. Pridobljeno 10. 9. 2013, s <http://projekti.inst-krim.si/index.php?id=26>.
- Turnšek, N. (2005). *Kultura aktivne strpnosti*. Pedagoška fakulteta Ljubljana: študijsko gradivo.
- Turnšek, N. (2005). *Vrtec in šola kot vključujoča skupnost*. Pedagoška fakulteta Ljubljana: študijsko gradivo.
- Warden D., Christie D. (2001). *Spodbujanje socialnega vedenja*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.